

Vertoog van de voornaamste redenen, welken de ingezetenen van ons land, tot hier toe, van de inënting, der kinderpokjes wederhouden, en oorzaak zijn, dat deze praktijk niet algemeen bij ons in gebruik kome ... / [Lambertus Bicker].

Contributors

Bicker, Lambertus, 1732-1801.

Publication/Creation

Rotterdam : Gerrit Manheer [etc.], 1777.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/h3v3ac9u>

License and attribution

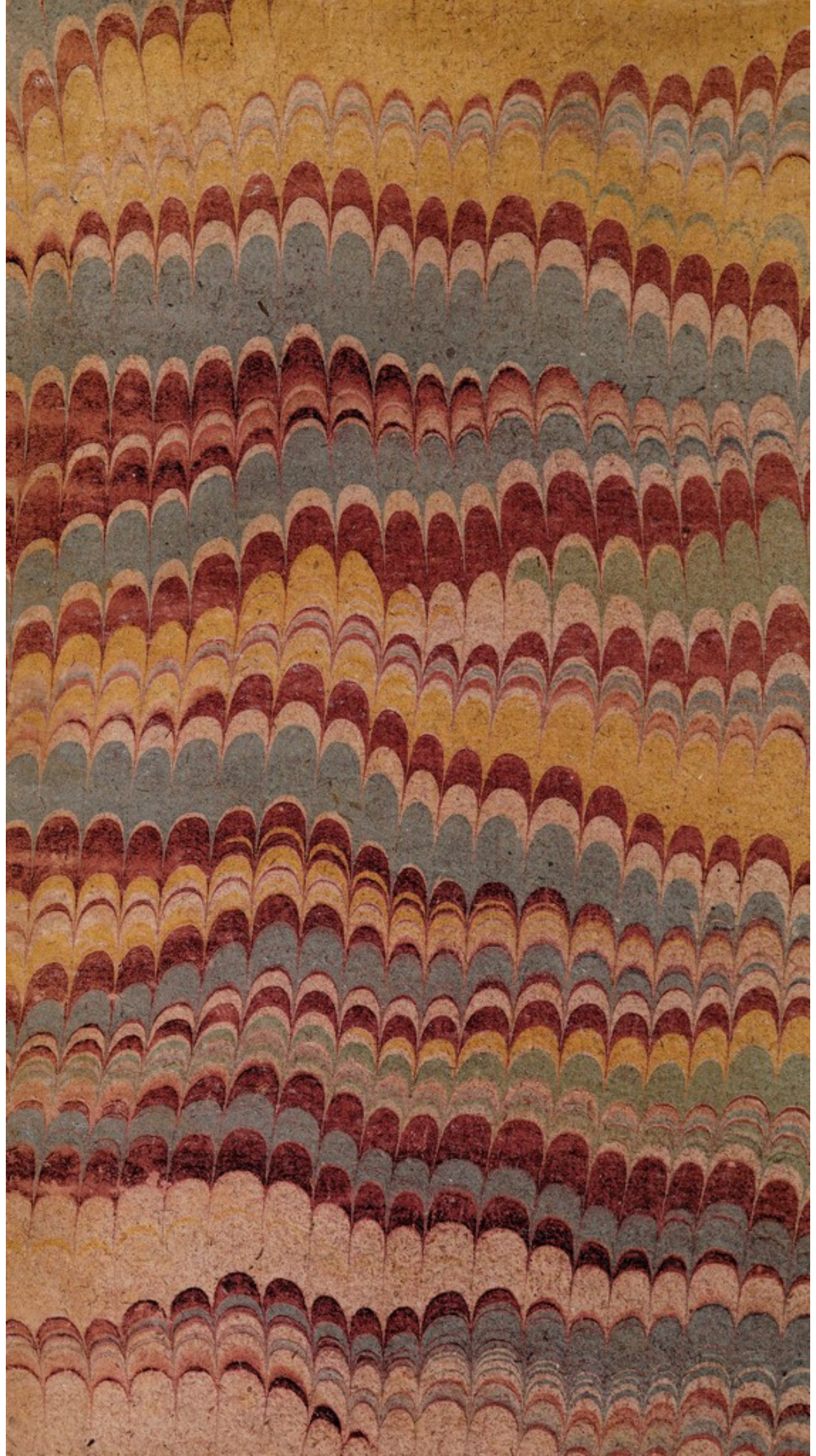
This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

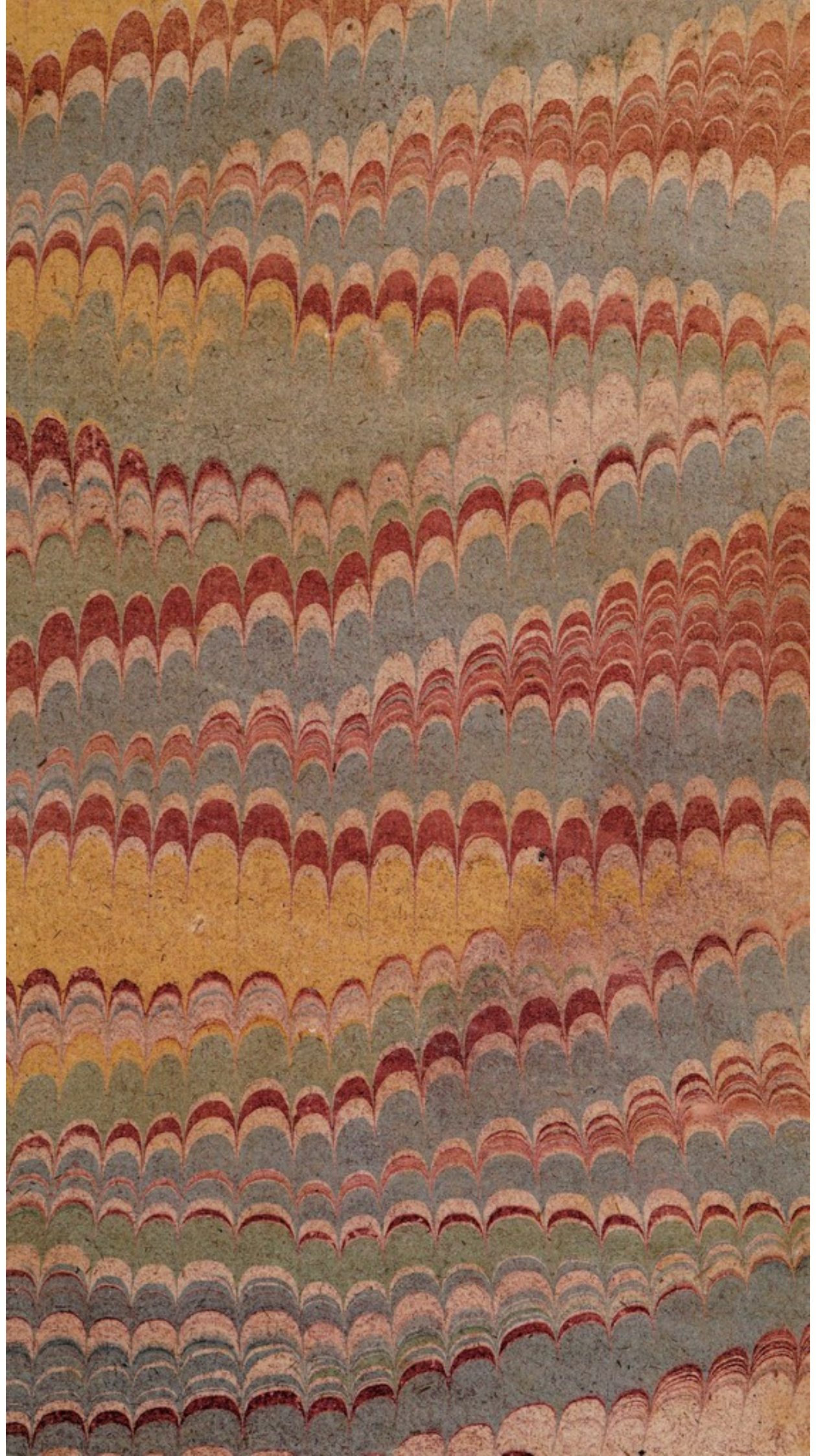
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>







13703/B

F. xviii.

18/b

77. 101

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30525172>

VERTOOG

VAN DE

VOORNAAMSTE REDENEN,

Welken de Ingezetenen van ons Land, tot
hier toe, van de

INËNTIING

DER

KINDERPOKJES

Wederhouden, en Oorzaak zijn, dat deze
Praktijk niet algemeen bij ons in
gebruik kome,

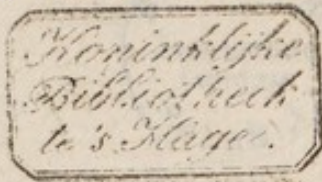
DOOR

LAMBERTUS BICKER,

*Medicinæ Doctor, Directeur en eersten Secretaris van het
Bataafsch Genootschap der Proeföndervindelijke Wijsbe-
geerte te Rotterdam, Lid van de Hollandsche Maat-
schappyë der Weetenschappen te Haarlem, van de
Roomschkeizerlyke Akademie der Natuurönderzoe-
keren, Lid Correspondent van het Genootschap
tot aanmoediging der Konsten, Manufacturen
en Commercie te London, Lid van het
Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen,
enz. enz. enz.*

TE ROTTERDAM,
Bij GERRIT MANHEER, Boekverkooper,
1777.

En is mede te bekomen,
TE AMSTERDAM,
Bij de Erven van F. HOUTUYN.



V E R T O G G E

A A H D E
V A N D EWELDELEN, HOOGELERDEN HERR
VOORNAAMSTE REDEMIN,
D E N H E R EWelken de loesel is van ons Land tot
GUALTHERUS VAN DOVEREN*Quis stupor obtusos vel quae vecordia Belgas,**Quis populum infausto sidere torpor agit?**Quae mala mens, lento nimium sopita veterno,**Errorisque tenax obsita corda premit?**Aut resides animos, tardoque simillima vulgo**Pectora, in exitium desidiososa, tenet?**Ut sanae rationis iners, studioque sinisterum**Praeferat arbitrium deteriora sequi:**Damnatoque diu fallaces tramite gressus**Ponere, vel certae mortis adire viam.*

P. BURMANNUS SECUND:



O P D R A A G T

A A N D E N
WELEDELEN, HOOGGELEERDEN HEERE,
D E N H E E R E
GUALTHERUS VAN DOEVEREN,
*Medicinae Doctor en Professor op 's Lands Hooge
School te Leyden, Medicyn Consultant van
zijne Doorluchtige Hoogheid, den Heere
Prins Erfstadhouder, &c. &c. &c. Lid van
de Hollandsche Maatschappye der Weeten-
schappen, Lid Consultant van het Bataafsch
Genootschap, enz. enz. enz.*

W E L E D E L E , H O O G G E L E E R D E
H E E R !

Zooveele poogingen als gij hebt
aangewend om de heilzaame
konst der Inëntinge een gunstig aan-
zien in ons Land te doen krijgen, en
onder onze Landgenooten in een
algemeen gebruik te brengen, en
zooveel verpligting als gij deswegens
op hen gelegd hebt, zooveele rede-
nen en recht meen ik te hebben,

V O P D R A G T.

om U HOOGGELEERDEN dit
Vertoog op te draagen; 't welk,
gelijk U HOOGGELEERDEN be-
wust is, geene andere bedoelingen
heeft, als die daar in met uwe wel-
meenende en loflijke oogmerken in-
stemmen. Verëer het derhalven,
WELËDELE, HOOGGELEERDE
HEER! met uwe goedkeuring en
bescherming, en gun mij met den
eersten der Latynsche Dichteren van
ons Vaderland, U toe te zingen:

-- -- *Invidiae Domitor, DOVERENE, triumphæ:
Et Bona propositum Mens comitetur iter.
I pede felici! Successu animosior ipso
Perge tibi humanum demeruisse genus.*

P. BURMANNUS SECUND:

Onderwijl blijf ik met de opregtste ge-
voelens van eerbied en hoogächttinge,

WELËDELE, HOOGGELEERDE HEER!

U Welëd: Hooggel: Ootmoedige
en Gereede Dienaar,

L. BICKER.

Rotterdam

den 12den van Mei,

1777.

VOOR-

V O O R R E D E.

Bij het lezen van dit Vertoog zal men zien, dat het zelve zijnen oorsprong grootendeels verschuldigd is aan de Vraage, door het Bataafsch Genootschap in 1776 voorgesteld, om beantwoord te worden, voor den 1sten Maart 1777, te weeten: *Welke zijn de geschikste Middelen, om den Gemeenen Man in ons Vaderland, zoo wel ten platten Lande als in de Steden, tot het gewillig gebruik maaken van de Inënting aan te moedigen, en om deze Praktijk, op de minstkostbaare wijze, en zonder gevaar van de besmetting te verspreiden, aan hun toe te dienen?*

Toen men deze Vraag in overweeging nam, kwam in bedenking, of men niet tevens en eerst diende te vraagen: *Welke zijn de voornaamste redenen, waar door de Gemeene Man in ons Land tot nog toe van de Inënting wederhouden word?* Dan, naardien ik, over dit onderwerp reeds lang te vooren gedagt hebbende, mij genegen toonde om aan dat gedeelte dier Vraage te voldoen, besloot men dezelve alleen te bepaalen tot de Middelen, welken bekwaam zouden zijn om die Praktijk algemeen in ons Land in te voeren.

V O O R R E D E.

Ik behoef derhalven niet te zeggen, dat het oogmerk van dit Vertoog juist het zelfde is, als dat van gemelde Vraage, om naame-lijk, tot die algemeene invoering, de wegen te helpen baanen, ten minsten dezelyen aan te wijzen. Alleenlijk wil ik opgemerkt hebben, dat dit Vertoog zich uitstrekt tot allerlei klasfen onzer Ingezetenen, daar de Vraag zich alleen tot onzen Gemeenen Man bepaald.

Om dat oogmerk te bereiken, en daar ik het zelve voor allerlei klasfen van menschen heb geschreven, heb ik gemeend de redenen en zwaarigheden, welken onze Landgenooten tot hier toe van de Inënting wederhouden, uitvoerig, onderscheiden, klaar en verstaanbaar te moeten ontvouwen, en dezelyen te moeten voorstellen in eenen gemakkelijken volkstijl, of zoo als zij gewoonlijk uit den mond der genen, die van deze Praktijk nog afkeerig zijn, voortkomen.— Tot dat zelfde einde heb ik geoordeeld wel te doen met de bondigste oplossingen van de voornaamsten dier zwaarigheden 'er te laten invloeiën, en dezelyen door eenige aantekeningen, waar van verscheiden in
ande-

V O O R R E D E .

andere Werken reeds zijn opgegeeven , te bevestigen. — Door dit alles is dit Ver- toog omftandiger en wijdloopiger geworden, dan het anders wel behoefde te zijn ; maar, zoo als ik mij verbeelde , te gelijk nuttiger en meër aan het oogmerk voldoende. Ook meene ik , zoolang men niet algemeener van de voordeelen der Inëntinge overtuigd is , zoolang men de redenen , die voor des- zelfs gebruik pleiten , niet genoeg kend en erkend , dat hier geld de regel : *Nunquam satis dicitur , quod nunquam satis discitur.* Men kan nooit iet te dikwijls zeggen, 't gene nooit genoeg verstaan word. — Daarën- boven heb ik in dit Vertoog de Inënting uit een gezichtpunt beschouwd en op zooda- nige wijze onderzocht, als tot hier toe door niemand, voor zooverre ik weete , gedaan is ; en dit kon niet wel zonder eenige uit- voerigheid geschieden.

Hebbe ik op sommige plaatsen mij wat fterk uitgedrukt, men schrijve dit alleen toe aan mijnen yver. Ik pleit voor de invoering van eene Praktijk, van wier onwaardeerbare en uitgestrekte nuttigheid ik ten vollen over- tuigd ben, en die niet minder betreft, dan
het

V O O R R E D E.

het leeven en de gezondheid van veele duizenden van menschen, de duizenden verdubbeld; ik verdedig de gebruikmaaking van een Geneesmiddel, 't welk, in mijn oog, het heilzaamste, het vermogendste en het zekerste is van allen, welken de Geneeskunst, zoo oud de waereld is, ooit heeft uitgevonden, en vermoedelijk uitvinden zal. Wie kan dan wraaken, dat ik 'er zoo sterk voor yvere? Ook verklaare ik, geen oogmerk hoegenaamd te hebben, om door eenige gezegdens in dit Vertoog iemand in 't bijzonder te benadeelen of te beledigen, en niets als het algemeen welzijn mijner evenmenschen, en inzonderheid mijner Landgenooten, te bedoelen.

Voor 't overige hoope ik, dat men dit Vertoog beschouwen zal, gelijk men in 't algemeen de Zon en Maan beschouwd, alleen om 'er door verlicht te worden, zonder zich te bekommeren over de vlekken, die de Starrekundigen 'er, door vergrootglazen, in waarneemen.

VERTOOG

VAN DE

VOORNAAMSTE REDENEN,

Welken de Ingezetenen van ons Land, tot hier toe, van de Inënting der Kinderpokjes wederhouden, en oorzaak zijn, dat deze Praktijk niet algemeen bij ons in gebruik kome.

Nooit heeft de Geneeskunst een middel uitgevonden, zoo zichtbaar strekkende tot behoud van 's menschen leven en gezondheid, als de Inënting der Kinderpokjes; en nooit heeft zij een middel tragten in gebruik te brengen, 't welk zulk een algemeenen en geweldigen tegenstand ontmoet, als even die zelfde Inënting. De ondervinding van gantsch Europa bevestigt deze tegenstrijdigheid zoo zeer, als zij in wezen onbegrijpelijk en onbestaanbaar aan het gezond verstand moet voorkomen; maar nergens meêr dan in ons Land, 't gene, van alle de Europische Landen, zich nog het meest tegen de algemeene invoering dezer heilzaame Praktijk blijft verzetten. Daar moeten derhalven ook algemeene en gewigtige redens zijn, die onze Ingezetenen tot hier toe van deszelfs gebruik wederhouden. De Voorstanders der Inëntinge hebben de meesten en voornaamsten dier

redenen lang geweeten; doch niemand hunner heeft dezelve tot nog toe in 't openbaar voorgesteld, ten minsten niet opzettelijk, noch in 't verëischte licht. Ik ben bewogen en aangespoord geworden, om die taak op mij te neemen, voornaamelijk door de hoop, dat ik 'er de goede zaak, en het algemeen belang door bevorderen zal. De ondervinding, de gesprekken met duizenden en de overweeging hebben 'er mij toe in staat gesteld; en de laatste *Epidemie* der Kinderpokjes, die wij in de Jaaren 1775 en 1776 in deze stad gehad hebben, heeft 'er mij eene bijzondere gelegenheid toe verschaft.

Deze *Epidemie* begon in de maand September van het Jaar 1775, en heeft geduurd tot in de maand February van het Jaar 1777. — Toen ik in de maand December van het Jaar 1775 bemerkte, dat dezelve algemeener werd, besloot ik mijn jongste Kind inteënten, toen een Meisje van ruim twee jaaren, het eenigste mijner zes Kinderen, dat de Kinderpokjes nog niet gehad had; zijnde de overige vijf, voor eenige Jaaren, met den gewenschten uitslag ingeënt. Ik deed zulks in het midden van die maand, en alles liep 'er volmaakt wel mede af. Terstond werd ik gevolgd door den Heer MARINUS SCHOUTEN, allerbekwaamst Heelmeeſter alhier, die met stof, uit mijn Kind genomen, zijnen eenigsten Zoon inënte, en nog een ander Kind van welk de geneeskonstige zorg mij was aanbevolen; beiden mede met de gezegendste uitkomst. Kort daarna, of wel ten zelveu tijd, lieten eenige fatsoenelijke Liederen, en sommigen uit den Burgerstand hunnen

Kinderen inënten , voornaamelijk , door de Hooggeleerde Heeren , DE MONCHY en VINK, den Heer MELGERS en Mij ; en vervolgens eenigen , door de Geneesheeren IMCHOR, STOOK, LENTFRINK, DU PONT, VEIRAC, VAN NOORDEN, VAN HEUSDEN, en F. W. DE MONCHY. De Inënting slaagde , in die allen , uitnemend wel , en bij geen één deed zich tot hier toe , voor zoo verre ik weete , de minste bedenkelijkheid van gevaar op.

Onderwijl bleef de *Epidemie* woeden , en werd meer en meer algemeen , en de ziekte naar het toefcheen , wreeder. In alle de straten der stad hoorde men van kinderen en bejaarden , die 'er ellendig en gevaarlijk ziek aan lagen. Dagelijks zag men 'er verscheiden ongelukkige flachtöffers van ten grave brengen , en somtijds beliep het getal 'er van tot veertig en meer in eene week. Veele huizen wees men aan , waar in zij ouders en kinderen , vrienden en nabestaanden , gehuwde en ongehuwde , van hunne dierbaarste panden beroofd , en hier door in de bitterste droefheid en rampspoed gedompeld had. Overäl ontmoette men voorwerpen , die zij afschuwelijk geteisterd , geschonden en mismiaakt had. Zeer veelen kwamen 'er onder de handen der Heelmeesteren , die zij met kwaade oogen , kwaadäartige nappokken , verschrikkelijke verzwearingen , en andere smertelijke gevolgen bezogt ; en van niet weinigen vernam men , die zij teeringächtig , aan een of beide oogen blind , sommigen die zij stom en lam , of op eene andere wijze , voor al hun leeven , ongelukkig gemaakt had.

Deze algemeene ellende, en die gezegende uitflag der gedaane Inëntingen, gepaard met het bekend gelukkig gevolg der Inëntinge, zedert verscheiden jaaren, in alle de vier waerelddeelen, en zelfs in andere steden van ons Nederland, gaven den Beoëffenaaren en Voorstanderen dezer heilzaame Konstoeffening, met reden, hoop, dat zij nu, meer dan voorheen, bij ons veld zou winnen, dat 'er ten minsten meer fatsoenlijke en verstandige Lieden zich van bedienen zouden, en dat de schroom en vooroordeelen, die 'er het Gemeen tegen hielden vooringenomen, langsaamerhand voor de ondervinding zouden wijken. Men vleide zich hier te meer mede, omdat men onder het woeden dezer besmetting, bij aanhoudendheid, uit alle oorden der waereld, door onze Nieuwspapieren vernam, dat de Inënting overal, onder allerlei Luchtstreeken, en bij allerhande Volkeren, met de gelukkigste uitkomst in 't werk gesteld werd, duizenden menschen in 't leeven behield, en van de smertelijke toevallen en beklagelijke gevolgen der Kinderpokjes bevrijdde.

Den 11 Juny, een dier maanden, waar in deze *Epidemie* de grootste slachting voortbragt, en met nog grootere dreigde, las men in de *Hollandsche Historische*, en in andere Couranten, een Uittreksel uit een Brief van St. Eustachius, 't welk men dagt dat in dezen tijd een ieder, die 'er belang in had, treffen en tot overweeing brengen moest; „Zedert eenigen
 „ tijd, (schreef men) is men in dit Eiland in de uiter-
 „ ste verslagenheid geweest, uit hoofde dat de Kin-
 „ derpokjes, waar van men verscheiden jaaren
 „ lang

„ lang bevrijd was gebleven, zich op nieuws alhier
 „ verspreid hebben, en zoodaanig waaren toegeno-
 „ men, dat zij dagelijksch twee of drie menschen in
 „ het graf sleepten. Het gevaar, waar aan deze
 „ Colonie zich zag blootgesteld, deed eindelijk de
 „ gedagten vallen op de Inënting; een middel, waar
 „ van de heilzaame uitwerksels overal bekend en
 „ ondervonden zijn, doch tegen het welke men in
 „ 't algemeen met schroom en vooroordeel is inge-
 „ nomen. Dus wilde de Raad van dit Eiland in
 „ het eerst niet toestaan, dat men van het zelve ge-
 „ bruik maakte; doch eindelijk heeft dezelve op
 „ *instantiën* van onzen Gouverneur, het herhaald
 „ verzoek van veelen onzer voornaamste Ingeze-
 „ ten, en door den nood gedrongen, zulks, den
 „ 2den dezer maand, toegestaan. Dien zelfden dag
 „ reeds, liet een der aanzienlijkste Planteren zijnen
 „ Kinderen inënten, en 's maandags daar aan alle
 „ zijnen Negren, welken de natuurlijke ziekte nog
 „ niet gehad hadden. Verscheiden Familiën volg-
 „ den zijn voorbeeld; terwijl anderen, welken zich
 „ daar aan niet durfden waagen, zich met hun huis-
 „ gezin en slaaven naar de nabuurige Eilanden be-
 „ gaven: ondertuschen ging de Inënting volkomen
 „ naar wensch; allen, welken deze kuur ondergaan
 „ hadden, waaren weinig ziek geweest, en in 8
 „ dagen tijds buiten gevaar. Veelen, die zich tot
 „ nog toe tegen de Inënting hadden aangekant, de-
 „ zen goeden uitslag ziende, kwamen van hun voor-
 „ oordeel te rug, en volgden het voorbeeld der an-
 „ deren. Rijken en Armen laaten zich nu inöc-

„ leeren , wordende de behoefstigen door de meer
 „ gegoeden ondersteund , en door een Engelschen
 „ Doctor voor niet bediend. De overigen , welken
 „ in weerwil van dit alles nog niet hadden kunnen
 „ goedvinden , om van dit middel , 't welk zichtbaar
 „ door den Hemel gezegend word , gebruik te maa-
 „ ken , gevoelen nu de smertelijke gevolgen hunner
 „ hardnekkigheid , daar zij door de natuurlijke ziek-
 „ te werden aangetast , welke geduurig allerverder-
 „ felijkt blijft , en waar door eene meenigte , zoo
 „ Blanken als Negers , ellendig uit het leeven wor-
 „ den weggerukt. ” — Aan veelen , meende
 men , kon het ook niet onbekend wezen , 't gene
 de beroemde Hoogleeraars CAMPER , VAN DOE-
 VEREN en VAN GEUNS , maar weinig jaaren ge-
 leden , betrekkelijk de Inëntingen te GRONINGEN
 gedaan , aan het Gemeen bekend gemaakt hadden.
 „ In April 1769 , (schreef de Eerste) (*), wierd ik
 „ 'er hier van zelf toe aangezigt , en deed in dat
 „ voorjaar verscheidene Inëntingen , offchoon 'er
 „ geene algemeene besmetting in de stad was ; even-
 „ wel waren 'er , hier en daar , verscheidene , dog
 „ meest onder de Burgerlieden , welken aan de Pok-
 „ jes ziek lagen .

„ De Besmetting wierdt onderwijlen algemeen ,
 „ en de Inwooners eenpaartiglijk , door den Heer
 „ VAN DOEVEREN , VAN GEUNS , en My aan-
 „ ge-

(*) Zie CAMPER Aanmerkingen over de Inënting
 der Kinderziekte , Bladz. 3. VAN DOEVEREN Akka-
 demische Redevoering , en VAN GEUNS Voorrede
 voor dezelve .

„ gezet, kreegen meer en meer licht in die bewer-
 „ king, en fchielijk lust om de Inënting te onder-
 „ gaan, of aan hunne kinderen te laten toedienen.
 „ Onze beroemde Godgeleerden, zoo der Hooge
 „ Schoolen, als Stad, gaven een goed voorbeeld;
 „ de Heeren BERTLING, CHEVALLIER, KUI-
 „ PERS en de Heer ABRESCH, lieten hunnen Kin-
 „ deren inënten. Verscheiden andere Profesoren
 „ en Heeren van den eersten Rang, zoo van den
 „ Adelijken als Burgerstand, lieten hunne Kinderen
 „ deze konstbewerking ondergaan: in het kort,
 „ de geringere Burgeryë zelve, verwagte van die
 „ gezegende manier het behoud hunner Kinderen!
 „ De Vermaarde Heer DE BUSCH, schoon een
 „ Heer van Jaaren, en te vooren twijffelächtig, ten
 „ minften niet zeer gunstig denkende over deze be-
 „ handeling, wierd overtuigd door de merkwaardige
 „ voorbeelden, welke Hij zag, en entte ver-
 „ volgens zeer veelen in, altoos met den allerge-
 „ wenschten uitflag. De jonge Doctoren volgden,
 „ verscheidene van mijne Leerlingen oeffenden eerst
 „ onder mijn opzigt, daar na zelve de Inëntting.
 „ Wij konden meer dan 400 tellen, welke door
 „ ons, met elkander in ruim drie maanden wierden
 „ gered van de woede dier ziekte, en verscheidene
 „ nog daar na. Men dankte het goedertieren Op-
 „ perwezen opentlijk in de Kerk voor dit geschenk:
 „ men bad voor den voorspoed dier gezegende be-
 „ werking, en dat het God behaagen mogte, allen
 „ de oogen te openen, en uit zoo veele voorbeel-
 „ den te leeren, dat Hij niet ophieldt van het men-

„schelijk geslacht te beminnen!“ Zulke Berigten, zulke treffende en prijswaardige voorbeelden, dagt men, zouden de naaryverige Rotterdammers, in een tijd van zoo veel gevaar, tot een gereede naarvolging ten behoud van hun leeven, en dat van hunne kinderen opwekken. Maar neen; men vond zich in deze verwagting bedrogen; de meenigte bleef zich tegen de Inënting halfstarrig verzetten; en daar werden 'er, gedurende de agt eerste maanden van het Jaar 1776, maar zeer weinigen ingeënt, in vergelijking van de duizenden, die door den natuurlijken weg van de ziekte bezogt werden; en de meesten die 'er toe kwamen, waren lieden, welken te vooren, of in zich zelve of in hunne familiën, het nut dezer konstbewerking ondervonden hadden. Zoo dat men alle hoop van de Inënting hier te zien doorbreken, schein te moeten opgeeven. Kort daarna nogthans, te weeten in de maanden September, October en November, gingen eenige Lieden van den eersten Rang tot de Inënting over, die 'er te vooren tegen, of twijffelächtrig omtrent geweest waren, en werden daar in gevolgd door sommigen uit den Burgerstand, en door eenige gemeene lieden; bewoogen waarschijnlijk door de aanhoudende groote slachting, die de Kinderziekte maakte, en door het voortduurend gewenscht gevolg dier practijk in de weinigen, die zich nog lieten inënten; hoewel hieraan zekerlijk ook niet weinig toebragt, dat sommigen van onze Leeraaren zich zeer gunstig over de Inënting uitlieten, tot zoo verre, dat de Welëerw: Heer VAN VELSSEN, den 27 September 1776, ter gelegenheid,

heid, dat vier Kinderen van een voornaam Huis, gelukkig ingeënt waren, den Hemel openbaar dankte, voor de gezegende uitkomst, met welke Hij dit konstmiddel bekroonde, en bad, dat Hij het verder met zijne gunst wilde agtervolgen, terwijl niet lang daarna, de Hooggeleerde Heer N A H U Y S over de Inënting opzettelijk die Leerrede deed, welke hij, in het begin van dit jaar, door den druk heeft gemeen gemaakt; en welke de toejuiching van alle verstandige onpartijdige Lieden heeft weggedraagen.

Nietregenstaande dit alles buiten de stad zeer veel gerugts maakte, zoodanig, dat men 'er van sprak, als of gantsch Rotterdam zich hadde laten inënten, had het echter niet die uitwerking op onze Ingezeten, welke men 'er, met reden, van verwagren moest, en die vlaag van inënten verflaauwde wel haast. Het getal der Ingeënten beliep, met het einde van het jaar, maar op 183, en, naar de gewoone rekening, zijn 'er, geduurende deze *Epidemie*; ten minste 6000 van de natuurlijke Pokjes aangetast geweest, waar van 'er omtrent 830 gefneuveld zijn, terwijl er van de Ingeënten geen één gestorven is. Ondertuschen scheenen de gemoederen van sommige tegenstreveren der Inëntinge door de aanhoudende gelukkige gevolgen dezer Practijk, en door de openbaare bewijzen van goedkeuringe, die 'er de Leeraars aan gaven, veelëer verbitterd, dan verbeterd; althans de grootste hoop onzer Ingezeten bleef 'er of onverschillig, of afkeerig van. Nooit ontdekte men meer, dan nu de algemeene sterke onredelijke vooringenomenheid

tegen deze praëtyk. Verscheiden kwalijkgezinden namen alle gelegenheden waar, om dezelve en haare Voorstanders zoo wel als haare Beoëffenaars bespottelijk en haatelijk te maaken, om eenige weinige tegenvallen in sommige ingeënten te vergrooten, en om 'er verder allerlei kwaad van te verdichten, en te verspreiden; ja sommigen waren onvoorzigtig en partijdig genoeg, om, zonder een behoorlijk onderzoek, kinderen te noemen, die 'er in dezen tijd, zoo als zij verbreidden, aan gestorven waren; en te verzekeren, dat anderen, die te vooren door de Inënting de Pokjes gehad hadden, dezelve nu, door den natuurlijken weg, wederöm gekregen hadden; welk een en ander echter schielijk bleek bezijden de waarheid te zijn. Anderen maakten geene zwaarigheid om deze konstöeffening uit te krijten voor eene roekelooze Godverzoekende Onderneeming, en de Inënters te beschouwen als moedwillige verspreiders van de besmettinge, en als gevaarlijke werktuigen van het Gemeenebest, wien het alleen te doen ware, om hunne beurs te vullen ten koste van het leeven hunner evenmenschen. (*)

Men

(*) Zoo heeft men, onder anderen, in dezen tyd, van myne Kinderen verteld, dat zy de Kinderpokjes door den natuurlijken weg gekregen hadden, nadat zy dezelve te vooren door de Inënting gehad hadden. Dit gerugt heeft, in weerwil van de overtuigendste bewyzen van deszelfs valscheid, meer dan een vierendeel jaars aangehouden, en is zoo ver verspreid geworden, dat men van Amsterdam, de Haag, en elders, aan verscheiden lieden in deze stad, brieven heeft geschreven, om te onderzoeken, wat 'er van de waarheid zyn mogt; zoo dat ik eindelyk best dagt door den Rotterdamschen Courant het Publicq te doen weeten, dat zulks volstrekt bezyden de waarheid was.

Men moet van de voordeelen der Inëntinge overtuigd, en tevens een vriend van het menschdom zijn om te kunnen begrijpen, hoe onāangenaam dit alles den Beoeffenaaren en Voorstanderen dezer konstbewerkinge vallen moeste, hoe veel kwelling het hun veroorzaakte, en hoe veel reden zij hadden, om zich te beklagen over den onredelijken en hardnekkigen tegenstand, welken hunne poogingen om de Inënting door te zetten, thans ontmoetten. Edoch wel verre van 'er zich door te laten ontmoedigen of afschrikken, gaf het hun aanleiding, en wekte hen op, om bedagt te zijn op bekwaame middelen, door welken die tegenstand eens overwonnen en de Inënting algemeen in gebruik gebragt worden kon.

't Is hier uit voortgevloeid, dat het Bataafsche Genootschap, 't welk altoos het oog gevestigd houdt, op alles, wat in 't bijzonder tot welzijn van deze Stad, en van ons Vaderland, zoo wel als van het menschdom in 't algemeen, strekken kan, door eenige van deszelfs Leden, die vermaarde Beoeffenaars der Inëntinge zijn, is aangespoord geworden, om tot eene Prijsvraag voor te stellen: *Welke zijn de geschikste Middelen, om den Gemeenen Man in ons Vaderland, zoo wel ten platten Lande, als in de Steden, tot het gewillig gebruik maaken van de Inënting aan te moedigen, en om deze Praktijk, op de minstkostbaare wijze, en zonder gevaar van de besmetting te verspreiden, aan hun toe te dienen?*

Daar is niet aan te twijffelen, of daar zullen wel zoodanige geschikte middelen van aanmoediging, als het Genootschap bedoelt, uitgedagt en voorgeslagen

worden: het zal 'er maar op aankomen, of men genoegsaame beweeg- en drangredenen vinden zal, om dezelve werkstellig te maaken, en 'er zig van te bedienen: zonder dit is het te vreezen, dat men de voorflagen en de aanbiedingen van de allergechikste middelen, even zoo onverschillig zal behandelen, en even zoo gereedelijk van de hand wijzen, als nu de Inënting zelve.

'e Is hierom, mijns bedunkens, dienstig, zoo niet noodzaakelijk, dat men vooraf, ten minsten ten zelve tijd kenne, en, indien het mogelijk is, wegneeme de redenen, de hinderpaalen, welken ons Gemeen, te weten alle de Ingezeten van ons Land, de Aanzienlijken zoo wel, als de lieden van den Burgerstand, doch vooräl den Gemeenen Man, tot hiertoe, wederhouden, om van deze konstbewerking gebruik te maaken. Dan de vleijende hoop, dat ik hier in de heilzaame bedoeling van het Genootschap zal helpen bevorderen, is meede eene beweegreden, die mij opgewekt heeft, om dezelve aan te wijzen.

Men moet, meen ik, die redenen zoeken, gedeeltelijk in de verkeerde denkbeelden, die het Gemeen van de Inënting vormt, en gedeeltelijk in de bronnen, uit welken deze denkbeelden voortvloeijen.

Wanneer men de redekavelingen, welken de Lieden, die, in ons Land, tegen de Inënting zijn, 'er over houden, en de begrippen, die zij 'er van maaken, naauwkeurig onderzoekt, en tot zekere hoofddeelen samentrekt, vindt men, dat dezelve voornamelijk op deze vijf uitloopen.

1. Dat de Inënting eene gevaarlijke bewerking zij, waar door men zijn leeven roekeloos in de waagschaal stelle.

2. Dat de Inënting, voor anderen van zijne Medeburgeren, eene onveilige Praktijk zij, vermits men hen in 't gevaar stelt van mede besmet te worden.

3. Dat de Inënting geen noodzaakelijk middel zij, ten aanzien van de natuurlijke Kinderpokjes, van welken zij het gevaar niet kennen, of niet meenen zoo groot te zijn als het wezenlijk is.

4. Dat de Inënting geen vermogend middel genoeg zij, om dat gevaar of het verderffelijke der natuurlijke Kinderpokjes weg te neemen.

5. Eindelijk, dat de Inënting, wegens het een en ander, ten opzichte van den Godsdienst en Burgerlijke samenleving, geene geoorloofde praktijk zij.

Dat de grootste hoop onzer Landgenooten, op die wijze over de Inënting denke, en dat deze denkbeelden de voornaamste redenen zijn, die hen van dezelve wederhouden, en afkeerig maaken, heeft, meen ik, geen bewijs noodig. Het eerste is een ieder bekend, die eenigen omgang met menschen heeft, en hen over dit onderwerp heeft hooren redeneeren, en zal ook door het vervolg van dit Vertoog genoeg bevestigd worden. Het laatste is even zeer kennelijk uit de redeneeringen van hun, die zich tegen de Inënting verklaaren: ook spreekt dit, mijns bedunkens, van zelfs. Waren onze Landgenooten overtuigd, of geloofden zij, dat hun en hunner kinderen leeven, en gantsche welzijn, in de natuurlijke Pokjes zoo veel gevaar loopen, als zij we-

zen-

zenlijk doen, en dat de Inënting een veilig, geoorloofd, en noodzaakelijk middel zij, om dat gevaar te ontkomen, wie kan twijffelen, of zij zouden zich, of den hunnen, daadelijk en zonder verdere bedenking, laten inënten? De Mensch toch heeft met alle dieren gemeen, dat hij zich met gevaar bedreigd ziende, altoos en terstond gereed is, om tot behoeden en behoudmiddelen zijne toevlugt te neemen, zoodra hij overtuigd is of vertrouwt, dat dezelve vermogende genoeg zijn, om dat gevaar te ontvlugten; maar de mensch, voor al een Christen, voegt 'er dit bij, dat hij wil verzekerd zijn, dat de middelen, welke men hem daar toe aanbiedt, ten aanzien van den Godsdienst en zijnen evenmensch, geoorloofde en veilige middels zijn.

Gereedelijk zou men uit deze voorstelling besluiten kunnen, dat men derhalven, om onze Landgenooten tot het gewillig gebruik maaken van de Inënting over te haalen, niet anders te doen hebbe, als hen te overtuigen, dat de denkbeelden, welken zij van deze Kunstbewerking vormen, verkeerd en ongegrond zijn, dat de Inënting, strijdig met hunne begrippen, een wezenlijk nuttig, noodzaakelijk, veilig en geoorloofd middel zij; en gevolglijk, dat de redenen, waaröm zij 'er tot nog toe niet algemeen toe overgaan, moet gezogt worden in gebrek van genoegzaame of bekwaame middelen van eene redelijke en verstandige overtuiging.

Dan, hoe aanneemelijk dit besluit ook schijnen moge, meene ik echter, dat het een zoo min als het ander gedeelte deszelfs, ten aanzien van de mees-

ten onzer Ingezetenen , wettig en gegrond zij. Van dien tijd af , dat men de Inënting in ons Land heeft begonnen te oefnenen , en getragt bij ons in te voeren , hebben menschlievende en kundige Mannen de kragt- daadigste middelen van eene beredeneerde overtuiging in 't werk gesteld , om de Nederlanders tot het gebruik van dit heilzaam konstmiddel te doen overgaan. Getuigen zijn de uitmuntende *Verdedigende Proeven voor de Inënting* van den welëerwaardigen CHAIS (a) , wien men de eer moet geeven , dat hij eerst onze ooggen over dit onderwerp geöpend heeft : getuigen zijn het doorwrogte Werk van de Rotterdamsche Genees- en Heelkundigen (b) , de leesenswaardige Verhandelingen van den Heer TISSOT (c) , vertaald door den Heer M. SCHOUTEN , van de Hooggeleerde Heeren CAMPER (d) , en VAN DOEVEREN (e) , van den Heere M: W: SCHWENCKE (f) , FORSTEN VERSCHUUR (g) , de Vertaaling van de nuttige Geschriften over de Inënting van den Heere WATSON (h) door den laatsten , en van DIMSDALE door den Hooggel: Heer SANDIFORD (i) , en anderen , waar bij nu nog ge-

(a) Zie de Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij , 1ste Deel.

(b) De Inënting der Kinderpokjes in haare groote Voordeelen aangewezen , enz.

(c) De Inënting der Kinderpokjes gebillijkt.

(d) Aanmerkingen over de Inënting.

(e) Zie Natuur- en Geneeskundige Bibliotheek , VIIde Deel.

(f) Zie dezelfde , Vde Deel.

(g) Verhandeling over de Inënting der Kinderpokjes.

(h) Het nut en de veiligste wijze van de Inënting der Kinderpokjes , enz.

(i) Verhandeling van de tegenwoordige manier van de Inënting der Kinderpokjes.

gekomen is de voortreffelijkste Leerrede van den Hoogëerw: Heere N A H U Y S , en mag ik 'er bijvoegen het Hoofdstuk, 't welk ik over de Inënting, in de *Raadgevingen voor de Gezondheid van den Gemeenen Man van TISSOT*, geplaatst heb. Men heeft in deze Werken de veelvuldige voordeelen der ingeënte, boven de natuurlijke Pokjes, zoo uitvoerig en zoo duidelijk aangetoond; men heeft 'er de nuttigheid, veiligheid, noodzaakelijkheid en geoorlooftheid der Inëntinge, door zulke overtuigende bewijsredenen en onbetwistbaare proeven, in bewezen, en men heeft 'er de zwaarigheden en tegenbedenking, welken men, zoo van de zijde van den Godsdienst, als van die der Geneeskunde tegen deze Praktijk heeft opgeworpen, zoo bondig en omstandig in opgelost, dat 'er, ten aanzien van het wezenlijke, niets meer ter overtuiginge kan gezegd, noch geveerd worden. En behalven dit, hoe veele bijzondere poogingen hebben, zedert dien tijd, de Beoëffenaars en Voorstanders der Inëntinge niet aangewend, om hunne Medeburgers en Lieden van allerlei klasse in ons Land van alle die bijzonderheden te overtuigen? doch met dit alles, hoe weinig veld heeft tot nog toe de Inënting bij ons gewonnen! Hoe geweldig, hoe hardnekkig blijven onze Landgenooten derzelve nog wederstreeven?

Maar daaië boven, is de weg van eene beredeneerde en verstandige overtuiging wel de geschiktste en bekwaamste, om de Gemeene en Burgerlieden, en om zelfs veele Aanzienlijken van ons Land, in de Inënting vertrouwen te doen stellen? Ik geloof

ja,

ja, dat het de beste weg is om het verstandigste deel onzer medeburgen van de nuttigheid, veiligheid, noodzaakelijkheid en geoorloofdheid dezer konstbewerking te overtuigen. Ik geloof, wilden de verstandigsten onzer ingezetenen, wilden de Overheden, de Leeraars en de Geneesheeren die schriften oplettend en onpartijdig leezen, dat zij schielijk van het nut, enz. der Inëntinge zouden overtuigd zijn. Ik geloof ook, kon men dezen meerendeels door die middelen overreedenen, dat het overige deel onzer Landgenooten, dat de laagere en onkundige gemeente der Inëntinge schielijk zou toevallen. En in dit alles ben ik het eens met den Heer PETIT (a), schrijvenden: „ Het is niet met de Inënting, gelijk „ met de meeste andere onderwerpen, welken de „ Geleerden gewoonlijk behandelen. Betrekkelijk „ de laatsten, gedraagd zich het gros der menschen „ geheel aan hun, en overtuigd van zijne onbevoegdheid om een oordeel te vellen, neemt het „ dat aan, het welk het hoord uitspreken, en geloofst, gelijk men zegd, *op het woord*. Maar betrekkelijk de Inënting, meend een ieder in staat te zijn, om het geschil te beslissen, en bijna alle die beslissingen zijn volslagen vonnissen: de aart der zaake zal nooit toelaaten, dat dit anders geschiede. Laat een Vader tegen de Inënting vooringenomen zijn; door wat weg zal men hem dwingen zijnen kinderen te laten inënten? Gesfeld, men vind 'er middel toe: zou de dwang in dergelijk geval wettig

B

tig

(a) *Premier Rapport en faveur de l'Inoculation. Avertissem.* Pag. VIII.

„ tig zijn? Laat een andere Vader zich verplicht ach-
 „ ten om deze konstbewerking te omhelzen , niets
 „ zal hem wederhouden , om 'er zijne kinderen aan
 „ te onderwerpen. Maak 'er verbiedende wetten
 „ tegen , bepaal straffen , en zelfs strenge straffen ;
 „ men zal ze binnen en in 't geheim van eene fa-
 „ milie ontwijken. Daar zijn zooveele middelen
 „ om in te enten , zonder dat 'er uitwendig eenig
 „ teeken van de overplanting der pokstofte te zien
 „ is. Voor 't overige , aan welke moeilijkheden
 „ zouden zich niet gewillig blootstellen Ouders , die
 „ innerlijk overtuigd zijn , dat de Inënting het eenig-
 „ ste middel zij , om het leeven van een kind te be-
 „ houden , 't welk zij dikwijls meer beminnen dan
 „ hun eigen leeven ? De weg van overreedinge is
 „ derhalven de eenigste , tot welken men , redelijker
 „ wijze , ten aanzien der Inëntinge , zijne toevlugt
 „ neemen moet. Men moet onze medeburgers on-
 „ derrigten : zij hebben 'er allen het grootste belang
 „ in , en het ware te wenschen , dat het onderwijs
 „ kon gebragt worden tot de minstönderwezen
 „ van hun.” Voor zoo verre , zeg ik , als dit alles
 „ zijn opzigt heeft tot menschen , welken voor een
 „ onderwijs van dezen aart vatbaar zijn , ben ik met
 „ den Heer P E T I T , en met hun allen , welken dezen
 „ weg ingeslagen hebben , van hetzelfde gevoelen ;
 „ maar zal men , door den weg van een verstandig onder-
 „ wijs , en eene beredeneerde overtuiging , den Gemeen-
 „ nen Man in ons Land , de minkundigen , ja den groot-
 „ sten hoop onzer Landgenooten van de nuttigheid ,
 „ veiligheid , enz. der Inëntinge overtuigen , en hen
 „ ge-

gewillig maaken, om deze konstbewerking te ondergaan? Dit meen ik van neen; en ik oordeel het noodig de gegrondheid dezer meening, door eenige redenen, te staaften; gemerkt dezelve den grondslag zullen leggen, tot het gene ik verder in dit Vertoog betoogen wil, en tevens dienen, om over den aart der middelen, welken tot de algemeene invoering van de Praktijk der Inëntinge verëischt worden, wel te oordeelen.

Men behoeft niet veel omgang met Handwerklieden, Ambagtlieden, en verscheiden van den Burgerstand gehad te hebben, om toe te staan, dat zij in 't algemeen te onvatbaar, te weinig onderwezen zijn, om overtuigd te worden van zaaken, waar toe overweegingen en eene gevolglijke redeneering gevorderd worden; en, om door vergelijking van het een tot het ander te kunnen besluiten; maar men moet Doctor zijn, en onder die klasse van lieden de Praktijk oefenen, om te weten, hoe moeilijk, hoe onmogelijk het zelfs zij, om hen te brengen tot een verstandig begrip en eene beredeneerde overtuiging van verscheiden dingen, die tot de Geneeskunst, en bijzonder van alles, wat tot de Inënting betrekkelijk is. De beoëffening dezer Konst doet het ons dagelijks zien, en zelfs in gevallen, betrekkelijk de Kinderziekte, waar toe onëindig minder kunde, en redeneering noodig is. Hoe veel moeite hebben niet onze Geneesheeren, jaaren lang, door hunne schriften en bijzondere onderrigtingen aangewend, om het Gemeen van de schadelijkheid der verhittende, en het nut der verkoelende behandeling in de Kinderziekte, te overtuigen; en hoe weinige menschen, in

vergelijking van het geheel, hebben zij door deze poogingen van die verderfelijke dwaaling, kunnen te regt brengen? Hoe bezwaarlijk haald men de meeste gemeene lieden tot het doorknippen der pokjes over, niettegenstaande men hun het nut, en de onpijnelijkheid 'er van, door de ligtstverstaanbaare, en overtuigendste redenen, voorsteld! Dan, is het zoo moeilijk om den Gemeenen Man, en anderen, van de eenvoudigste en kenbaarste zaaken, te overreeden, hoe dan zal men daar in slaagen, in eene zaak, gelijk de Inënting, die, om 'er redeneerkundig van overtuigd te worden, een uitgestrekt onderzoek en meenigvuldige overweegingen verëischt, en die aan zooveele verschillende tegenbedenkingen onderhevig is? Trouwens de ervaring heeft mij de weinige mogelijkheid daar van, maar al te dikwijls, en te duidelijk doen zien. Wat kunst van klaar en overtuigend te redeneeren, ik dikwijls gebruikt hebbe, om veele gemeene en andere lieden, den aart der Inëntinge te doen begrijpen, en hen van deszels nut, veiligheid, enz. te overtuigen: en offchoon ik hun, tot het zelfde einde, de beste boeken, over dit onderwerp, ter leezinge gegeven hebbe, ik heb verre de meesten zoo onkundig, zoo onövertuigd, en zoo hardnekkig moeten laten, als ik hen te vooren gevonden had. Hoort men ook, op wat wijze, veelen van hun, die zich tegen de Inënting verklaaren, 'er over redeneeren, welrasch bespeurd men, dat zij hun gebrek van doorzigt, en hunne onkunde, zoo wel als hunne partijdigheid verraa-den; en wel haast bemerkt men, dat het niet wel

mo-

mogelijk zij, om hen, door redekavelingen hier omtrent, van denkbeelden te doen veranderen.

Maar, behalven die algemeene onvatbaarheid en onkunde, zijn 'er, naar het mij toefschijnd, zoo veele onöverkomelijke hinderpaalen bij onzen Gemeenen Man, en zelfs bij lieden van hoogren stand, die zich in den weg van overredinge plaatzen, dat ik niet zien kan, dat men immer, langs dezen weg, eene algemeene gebruikmaking van dit konstmiddel, te hoopen hebbe. Wie weet niet, dat de middelen van eene beredeneerd onderwijs, in deze zaak, genoegzaam nooit tot gemeene Lieden komen? dat zij niet leezen? dat zij den gantschen dag te druk bezig zijn, en te zeer voor hun bestaan moeten zorgen, om boeken van dien aart in te zien? dat de meesten 'er te onverschillig in zijn, en 'er te weinig belang in stellen, om 'er eenig werk van te maaken? dat niet weinigen, zoo wel in hun oordeel, als in hunne belangen te zeer afhankelijk zijn van anderen, om 'er een vrij onderzoek omtrent te doen? en dat zij genoegzaam allen, met te veele en te sterke vooroordeelen, 'er tegen zijn ingenomen, om aan een verstandig en beredeneerd onderwijs, gehoor te verleenen? En ongelukkig: die vooroordeelen zijn juist van dien aart, dat zij, zoo wel door het nationaal en het zedelijk karakter van onzen Landäart, als door de natuurlijke vrees voor gevaar en sterfen, gevoed en gesterkt worden. Natuurlijk is onze Landäart zeer moeilijk en traag, in het aanneemen van nieuwigheeden in konsten en wetenschappen, bijzonder in de Geneeskunde, en vooräl

wanneer zij in verbeelding zijn, dat dezelve hun leeven in eenig gevaar kunnen stellen. De beste redeneeringen zijn niet in staat, om hen, van dat vooroordeel en dien schroom, af te brengen. De Geneeskunst geeft ook hier verscheiden bewijzen van aan de hand. Men ziet het onder anderen allerkennelijkst, in het gebruik der Klijsteeren. De gemeene Liederen, gelijk zij dezelve beschouwen, als een vreemd middel, dat voor hun nieuw is, zoo zien zij dezelve ook aan, als een laatste plegtanker, als eene wanhoopige toevlugt, en als eene gewisse aankondiging van eenen nabijzijnden dood; en hoe veel moeite heeft men niet, om hen, door redeneeringen, tot het gebruik maaken van dit middel, te beweegen, om hen van dat vooroordeel te geneezen; en hoe lang heeft het zelve niet reeds stand gegrepen? Niet minder onverzettelijk zijn vooräl de gemeene Ingezeten van ons Land, en wel van allerlei gezindheden, tegen alles, wat eenigen inbreuk op den Godsdienst schijnd te doen. De welmeenendste en overtuigendste onderrigtingen vinden, in dat geval, geen gehoor bij hen; en van wien dezelve ook komen mogen, zij houden dezelve, zoo wel als de bedoelingen van hun, die dezelve voortaan, altoos verdagt. Maar juist zijn zij allen in begrip, dat het een en ander van de Inënting waar zij. Dan, wie weet niet, dat de beste, dat de sterkste redeneeringen haare kragt verliezen; wanneer zij tegen vooroordeelen strijden moeten, vooräl bij onkundigen?

Laat ik hier bijvoegen, dat te denken aan de In-
ëntin-

ëntinge , zoodanig , dat men , redeneerder wijze , overweege en onderzoekte , of men 'er zich aan onderwerpen zal , is te denken aan het gevaar van sterven , en te overweegen , of men 'er zich aan bloot stellen zal ; maar alle stervelingen hebben natuurlijk een geweldigen tegenzin , om , op die wijze , aan dat gevaar te denken . Gelijk men dien tegenzin bespeurd in meenigvuldige gevallen , vooräl betrekkelijk Genees- en Heelkundige operatiën , zoo ontdekt men dezelve ook algemeen bij de menschen , die men tot de Inënting , door redeneeringen , tragt te bewegen ; en men ziet duidelĳk dat zeerveelen , uit dien hoofde , schroomen , om 'er eenige overweeging of onderzoek omtrent te doen . De enkele naam van Inënting is genoeg , om , bij de meesten , het denkbeeld op te wekken , dat zij zich aan levensgevaar zouden bloot stellen . 't Is hier van , dat sommigen reeds voorlang gewild hebben , dat men 'er eene andere benaaming aan geeven zou . En inderdaad men kan niet ontkennen , dat 'er eene zekere grootmoedigheid , of kloekheid van redeneeren , hoedanig men bij weinige gemeene Liederen vind , verëischt word , om 'er , op die wijze , toe te besluiten . Dan ook dit doet mij wanhoopen , dat men , langs dezen weg , het gros der menschen , tot het ondergaan dezer konstbewerking , ooit zal overhaalen .

Bij dit alles moet men , meene ik , in overweeging neemen , dat de Gemeene Man , en zeer veele andere lieden van allerlei Klasse in ons Land , in die verkeerde en afschrikkende denkbeelden , betrekkelijk de Inënting , niet gekomen zijn , door den weg

van een verstandig onderzoek, en beredeneerd onderwijs, maar alleen, door overlevering, door een blind vertrouwen, door, zonder enig onderzoek, alles aan te neemen, wat zij 'er anderen, van wier verstand en kennis zij een gunstig denkbeeld vormen, hebben hooren zeggen. Zoodanig is de geestgesteldheid van het Gemeen in ons Land, en overal, dat het in zaaken, die buiten het bereik van zijn onderzoek zijn, of wier naarforsching te veel moeite zou kosten, zijne denkbeelden ontleend, en zijne gevoelens regeld, van en naar die lieden, welken het vertrouwd 'er wijzer en kundiger in te zijn, en 'er uit beginselen van overtuiging in te handelen. Indedaad men vind, de denkwijzen der meeste menschen onderzoekende, maar zeer weinigen, die in betwiste zaaken, alleen uit hunne eigen oogen zien, en die niets bepaalen, als na een naauwkeurig en onpartijdig onderzoek van alles, wat 'er voor en tegen kan gezegd worden. Gewoonlijk zijn de redeneeringen van gemeene en onkundige lieden, over zulke onderwerpen, de echo van de uitspraken en vonnissen, die zij den Doctor, den Predikant, den Ziekentrooster, den Schoolmeester, den Burger of Boer, die bij hen voor verstandig te boek staat, 'er over hebben hooren vellen. Een enkel schamper woord, of wel een stellig gezegde van zulkéenen, met nadruk, of op een meesterlijken toon, uitgesproken, schoon van alle bewijs en bondigheid ontbloot, is genoeg, om het gros onzer Landgenooten, niet alleen voor of tegen eene zaak in te neemen, maar om hen zelfs in het harnasch te jaagen,

gen, tegen een ieder, die 'er anders omtrent gevoeld. Daar het nu zoo geschaapen is met de denkwijze van ons Gemeen, omtrent de Inënting, gelijk men niet ontkennen kan, en indien het waar is, dat het geneesmiddel geschikt moet zijn naar de oorzaak, zal het geneezing aanbrengen, wie begrijpt dan niet, dat men onzen Gemeenen Man, en veele anderen onzer Ingezeten, van het nut, de veiligheid, enz. dezer Praktijk, nooit op eene beredeneerde en verstandige wijze overtuigen zal?

Edoch, wat behoef ik, ter staavinge van dit gevoelen, meer bewijsredenen aan te voeren, daar het, naar mijn inzien, genoeg bewezen word, door de vruchteloosheid van de middelen eener beredeneerde overtuiging, welken men 'er reeds zoo een langen tijd in aangewend heeft? Ook zie ik niet, welke andere middelen van die natuur men, ten aanzien van het Gemeen, verder zou kunnen in 't werk stellen. Zelfs heb ik meermaalen getwijffeld, of men, voor veele menschen, niet reeds teveel over de voordeelen der Inënting, geschreven en geredeneerd, en 'er ook hier door hen niet, min of meer, van afschrikt hebbe. De gemeene Lieden zijn, gelijk alle geringe verstandenen, die hunner onkunde bewust zijn, altoos agterdochtig en kwaaddenkenden, en houden deswegens de waarheid, nuttigheid, geoorlooftheid, enz. eener zaake, zoo wel als de beginsfels van hun, die 'er voor ieveren, zeer verdagt, wanneer 'er zoo veel, voor en tegen, over geredeneerd word, en hoe sterker 'er somtijds op word aangedrongen, hoe zij meer terug loopen. Dit is het

ook, het gene de Hoogëerwaardige Heer NAPHUYS, in zijn oordeelkundige en onzijdige Leerreden, zeer wel in het oog heeft gehouden.

Ik meen dan redenen genoeg bijgebracht te hebben, en zij zullen, door het vervolg, nog omstandiger bevestigd worden, om te doen zien, dat het geenzins is gebrek van middelen van eene beredeneerde en verstandige overtuiging, welken onze Landgenooten, tot nog toe, van de Inënting afhouden, en te gelijk, dat het ook niet zoodanige middelen zijn, die 'er hen toe brengen zullen.

Daar moeten derhalven andere redenen zijn, welken de Ingezeten van ons Land, tot nog toe, in die verkeerde denkbeelden, welken zij van de Inënting maaken, doen volharden, en gevolglijk oorzaak zijn, dat zij, tot het ondergaan dier konstbewerking, nog niet besluiten kunnen. Dan het zijn deze redenen, die ik nu ga aanwijzen, en tot welker aanwijzing ik dit Vertoog voornaamelijk geschikt heb. Ik heb dezelve boven genoemd, de bronnen, waar uit die afschrikkende denkbeelden, betrekkelijk de Inënting, bij de meeste menschen, voortvloeijen, en ik zal die, in 't vervolg, noemen de algemeene redenen of oorzaaken, de hinderpaalen en beletzels, welken onze Ingezeten, tot nog toe, van de Inënting wederhouden.

Eene dier redenen of oorzaaken moet men, meene ik, zoeken, in de onzijdigheid, welke de Wetgevende Magt van ons Land, en de Regeering der bijzondere Steden, tot hier toe, betrekkelijk de Inënting houd, en bijzonder in het verbod, 't welk de Overheid

heid van eenige voornaame Steden , gedaan heeft , om deze konstbewerking niet in de stad , en niet als op afgelegen plaatsen , buiten dezelve , in 't werk te stellen.

Men behoeft niet veel overweeging te maaken , noch grooten omgang met onze Ingezeten te hebben , om overtuigd te zijn , dat dit gedrag der Regeering , ten aanzien van de Inëotinge , een zeer nadeeligen invloed bij het Gemeen oeffend. — Zeergroot is , aan den eenen kant , het getal der menschen in onze Steeden , en zelfs ten platten Lande , die van de Regeeringperfoonen , in hun doen en laten , zeer afhankelijk zijn , en die , uit hoofde van verplichting , van gunst in hun bestaan , van hoop op eenig ampt , of wegens eenige andere betrekking , niets zouden durven onderneemen , dat tegen derzelve gevoelens zou schijnen te strijden , of , waar door zij derzelve ongenade zich op den hals zouden haalen. — Ook zijn 'er niet weinige menschen , die , wegens zoodanige verplichting aan een of meer Regeeringperfoonen , vreezen voor de Inëotinge uit te komen , en wederhouden worden dezelve te ondergaan ; niettegenstaande zij 'er anders wel toe genegen , of ligt toe over te haalen zijn zouden : gelijk ik 'er mede kenne , die 'er , om geene andere reden , toe gekomen zijn , als omdat deze of geene Heer , van wien zij eenige gunst te wachten hadden , 'er hun in voorgedaan is , en wien zij gedagt hebben , daar eenigzins plaizier mede te doen. — Aan den anderen kant , zijn 'er zeerveele menschen , en ik heb 'er zoo van allerlei klasse ontmoet , welken , uit die handelwijze der Regeering , besloten hebben ,
en

en nog blijven besluiten, dat de Inënting eene ongeoorloofde, onveilige en schadelijke praktijk zijn moet. En indedaad, daar is reden genoeg voor zulk een besluit, vooräl bij gemeene Lieden. Gelijk de Gemeene Man, die gewoonlijk niet als de schors der dingen beschouwd, meestäl zich verbeeld, dat het verstand en de kundigheid, voornaamelijk bij de Groote en Aanzienelijke Lieden huisvesten, zoo acht hij zijne Overheden en Burgervaders met recht te wijs en te waakzaam, om onverschillig te zijn omtrent middelen, die tot zijn welzijn strekken kunnen, veelmeer om dezelve zonder wigtige redenen af te wijzen of te verbieden; en, dewijl hij zijne eigen onbevoegdheid kent, om over zaaken te beslissen, wier nut betwist word, zoo houd hij in zulke gevallen meest altoos het oog op de Regeering, en op die hij kundiger acht, geslagen, en meent, niet zonder reden, dat derzelve handelwijze voor hem een richtsnoer zijn moet van zijn bijzonder doen en laten: dan, daar hij ziet dat de Regeering wel verre van de Praktijk der Inëntinge met den stempel haarer goedkeuringe te bevestigen, dezelve door haar gezag bepaalt, en zelfs verbied, oordeelt hij, gronds genoeg te hebben om vast te stellen, dat dezelve geen geoorloofd, veilig, en nuttig middel zijn kan.

Ik beken, daar zijn, aan de andere zijde, ook redenen genoeg, welken den Gemeenen Man, en een ieder, die 'er op die wijze over redeneert, beletten moesten, om, uit dat gedrag der Regeering, zulk een algemeen besluit te trekken. Gelijk men weet, dat

'er

'er andere voornaame Steden in ons Land zijn, waar in de Regeering de Inënting, 't zij bij oogluiking, 't zij bij openbaare toestemming, verdraagen heeft, zoo kan het ook niemand onzer Ingezeten onbekend zijn, dat veelen van de Aanzienelijke Lieden onzes Lands, en verscheiden voornaame Leden van onze Staats- en Stadsregeering, dezer Praktijk openbaar zijn toegedaan; dat vrijveelen derzelven, door zich, of hunnen kinderen, te hebben laten inënten, ontwijffelbaar getoond hebben het groot vertrouwen, 't welk zij in deze konstbewerking stellen; dat zelfs het Doorluchtig Hoofd onzer Regeering en het gantsche Oranje Huis, ter bewaaring van het dierbaar leeven van zijn Geslacht, zich van dezelve bediend heeft. — Met reden zou men denken, dat de Gemeene en andere Lieden, hier uit, besluiten zouden, dat men, gelijk bij ons, zoo ook in andere Landen van Europa, den grootsten Vorsten, Keizeren, Koningen en Prinsfen, zekerlijk niet heeft ingeënt, als, nadat men vooraf de gevaaren en bezwaaren, die 'er aan mogten verknogt zijn, rijpelijk gewikt en gewogen, en van de geoorloofdheid, veiligheid, en het behoedend vermogen dezer konst, ten volle overtuigd geweest zy (a). En uit dit alles, zou men

(a) Zoo althans, denkt men 'er, in Frankryk over. Deze gelukkige uitvinding, schryft de Heer DU BOUEIX, (†) zal altoos van de hoogste waarde zyn in de oogen van Lieden, die het welzyn van het menschdom ken-

(†) Zie, Gazette Salulaire, No. XXXIII, du Jeudi, 15 Aout, 1776.

men zeggen, moest de Gemeene Man ligtelijk opmaaken, dat men uit dat gedrag der Regeering, betrekkelijk de Inënting, niet tot de ongeoorlooftheid, onveiligheid, enz. dezer Praktijk, besluiten kan. Edoch, wie weet niet, dat gemeene Liedèn, en sommigen, zelfs van den Burgerstand, veeltijds geneigd zijn om, uit de bedrijven der Grooten Liedèn, nadeelige besluiten te trekken, of wel zulken, die hen, in hunne vooroordeelen, stijven en sterken kunnen? Wie ook, die onzen Landäart kend, weet niet, dat een enkel verbod eener zaak, door de eene of andere voornaame Regeering, ofschoon het met eenige bepalingen geschied, de harten van het Gemeen zoodanig met vooroordeelen, met angst en schroom

kennen en behartigen. Zy is, door de wysste en verlichtste Oppermagten beschermd. Het gedenkwaardig voorbeeld van onzen Monarch, en van zyne koninklyke Familie, behoorde voor altoos den mond haarer lasteraaren te stoppen. Moeijelyk immers, kan men zich verbeelden, dat het in den geest van iemand, die slegts met gezond verstand begaafd is, kan opkomen, dat men zulke waardige Hoofden aan deze konstbewerking onderworpen hebbe, zonder te vooren van de keilzaamheid en het voorbehoedend vermogen derzelve wel overtuigd geweest te zyn. De uitsteekendste Geleerden hebben 'er zich overäl tot voorvechters van verklaard. Een Land, dat, niet lang geleden, nog de zetel was van vooroordeel en van de verdoemelyke *Inquisitie*, heeft dezelve omhelst, en in zyne hoofdstad gevestigd (*). Alle deze omstandigheden, onpartydig overwogen, behoorden, zou men zeggen, al het geschreeuw 'er tegen te verdooven, en den tegenstand van deszelfs bestryderen, te stuiten.

(*) Venetiën, alwaar de Regeering onlangs een Hospitaal voor de Inënting heeft doen stichten.

schroom vervuld, dat duizenden gelukkige ondervindingen, en de toestemming of oogluiking van andere Overheden, naauwlijks meer in staat zijn dezelve uit te roeijen? En wien is het onbekend, dat ons Volk, natuurlijk zoo traag in het aanneemen van nieuwe, als taai in het aankleeven van oude gewoonten, in zijn vooroordeel van nieuwigheid, ten aanzien der Inëntinge, door het verbod, gevoed en gestijfd word?

Maar daarēnboven, zou men niet met even veel recht denken, dat die voorgang van de Aanzienelijken des Lands een krachtdaadigen invloed van naevolginge moest hebben op een Volk, dat zijnen Vorst zoo teeder bemind, en zijner Regeering zoo veel eerbied en vertrouwen toedraagt? Dan, leerd niet de ondervinding, en heeft zij het nu niet reeds veele jaaren geleerd, dat het voorbeeld der Grooten niets of weinig, op de gemeene Lieden in ons Land heeft uitgewerkt, om hen ten voordeele der Inënting te doen besluiten? Daar zijn 'er, wel is waar, eenigen door overgehaald; en daar zullen 'er, buiten twijffel, nog veel meer toe worden overgehaald, hoe 'er meer Lieden van rang zich van bedienen; maar hoe gering is tot nog toe het getal der genen, die 'er zich door hebben laten beweegen! Ik zou haast vraagen, of 'er de vooringenomenheid van sommigen, niet veelēer door vergroot zij? Indedaad, gelijk de denk- en handelwijze van den Gemeenen Man in ons Land in dezen geheel strijdig is met veelen van zijne gewoone beginselen van redeneeren en handelen, zoo vind men hier, in hem, eene
schier

schier onbegrijpelijke uitzondering van den regel: *qualis Rex, talis Grex*. Hij beschouwd veelal die onderneeming der Hooge Standspersonen van eene gantsch andere zijde, en hoedanig zij waarlijk niet hebben kan. Hij beschouwd dezelve als eene zaak, die tot hem niet behoord, die boven zijnen staat is, als een ding van de mode, bedagt voornamelijk om de schoonheid der Grooten Liederen te bewaaren, en om met hun geld de beurten der Inënteren te vullen; of hij ziet dezelve aan voor een zeker speelen met zijn leeven, of voor ik weet niet welke ligtvaardigheid en stoutheid, die den Grooten Liederen alleen voegd, en die te onbezonnen, of ten minsten onvoeglijk door sommigen uit de laagere Gemeente naargevolgd word. Naauwlijks kan men hem doen begripen, dat de Liederen van aanzien en vermogen hun eigen leeven, en dat van hun kroost, even zoo liefhebben als hij het zijne, en dat van zijne kinderen; en nog minder, dat zij ruim zoo angstvallig en bezorgd zijn om het zelve te bewaaren, en tegen alle gevaar te beveiligen. En, zoo hij dit al geloost, hij vind 'er niet door opgelost de zwaarigheid, waaröm dan de Regeering, waar van veelen dier Grooten Liederen Leden zijn, de Inënting door haar gezag bepaald en verbied? — Het is derhalven niet de bijzondere voorgang der Grooten, of der Regenten, welke den Gemeenen Man, van die zijne verkeerde redekavelingen, kan te regt brengen; of waar uit hij besluiten kan, dat deze Praktijk geoorloofd, veilig en nuttig zij; ten minsten niet, zoo lang hij ziet, dat de Wetgeevende

Magt,

Magt, de beëffening 'er van verbied, of binnen zekere grenzen bepaald.

Dan, zijn de Voorbeelden niet in staat om gemeene Liederen, in dezen, van hunne dwaaling te geneezen, hoe zullen de beste redeneeringen daar toe bekwaam zijn? — Men kan den Gemeenen Man niet beduiden, dat de Regeering in zaaken, gelijk de Inënting, die buiten den kring hunner kundigheden vallen, meestäl door de oogen van anderen ziet; dat zij, het oor leenende aan Geneesheeren, die tegen de Inënting zijn, het zeer gevolgljik is, dat zij 'er zich onverschillig of onpartijdig omtrent gedraagd; dat het bij de Leden der Regeering, in dat geval, ook voornaamelijk haperd aan gebrek van genoegsaame kundigheid, en van behoorlijk onderzoek omtrent alles, wat 'er over dit onderwerp geschreven is; en dat zij, behalven dat, ook menschen zijn, die hunne bijzondere meeningen, vooröordeelen, inzichten, driften, belangen en aanhang hebben. Ook verbied zulks de eerbied, die wij aan de Regeering verschuldigd zijn, en die men, in het Gemeen, niet genoeg versterken kan. — De Gemeene Man daarënboven is te weinig redeneerkundig om te besluiten, dat de Regeering zeer wijze en billijke redenen hebben kan, om de Inënting, op sommige tijden en plaatsen, toe te laten, en op anderen te verbieden of te bepaalen, zonder dat daar uit volgd, dat deze Praktijk voor hem in 't bijzonder, onveilig en onnut zij. — De Gemeene Man is ook niet geschikt om te gelooven, dat misschien zijne algemeene en bekende ongeneigdheid of

vooringenomenheid omtrent de Inënting eene der redenen is, welken de Regeering, tot nog toe, schoorvoetende maaken om 'er eene openbaare en gezachhebbende goedkeuring aan te geven. Hij begrijpt niet, dat, gelijk hij in zulke gevallen het oog op de Regeering geslagen houd, deze ook de neigingen en gevoelens van het Algemeen gadeslaat, en 'er zich naar gedraagd; en dat zij altoos gereed is om voorgeslagen middelen, tot welzijn van het zelve, werkstellig te maaken, zoodra zij, bij de overtuiging van derzelver algemeene nuttigheid, zijne geneigdheid en verlangen om 'er zich van te bedienen, duidelijk genoeg bemerkt. — Het doorzigt daarenboven van den Gemeenen Man is te bepaald, om naar te gaan, dat het in eene veelhoofdige Regeering, gelijk de onze, niet wel anders zijn kan, of daar moet eene verschillendheid van gevoelens plaats hebben omtrent eene zaak, die niet alleen voor en tegen kan gesproken worden, maar tegen welke zoo veele, in schijn gewigtige zwaarigheden zijn opgeworpen; en dat dit alleen reden genoeg is, om alle hoop en verwagting van zoodanig eene goedkeuring nog te verwijlen, zoo niet verre te stellen.

Edoch heeft dat gedrag der Regeering zulk een nadeeligen invloed, betrekkelijk de Inënting, bij den Gemeenen Man, en veele onkundige lieden, het heeft zulks niet minder bij de meer aanzienlijken, bij de verstandige en belezen onzer Ingezetten. Gelijk 'er zeer veelen zijn, verstandig en kundig genoeg om op te maaken, dat de Regeering van ons Land, en die der bijzondere steden, meer

andere en gewigtiger redenen hebben moeten, om haare medewerkende hand aan de Praktijk der Inëntinge niet te leenen, en om dezelve niet als onder zekere bepaalingen toe te laten, of geheel te verbieden; zoo zijn 'er ook genoeg, die zeer wel weten, dat de voornaamste reden van die handelwijze der Regeering wel degelijk het denkbeeld van gevaar is, en eene vaderlijke zorg om het zelve te voorkomen, de vrees naamelijk, dat men, met de Inënting voort te zetten, te gelijk de besmetting zou verspreiden, en gevolglijk het gevaar vergrooten, om door de natuurlijke kinderpokjes zoo veel meêr menschen te doen sterven, dan 'er werkelijk doen; en het menschlievend begrip, dat zulks strijden zou met den aart eener burgerlijke Maatschappyë, waar van elk lid, voor zich en de zijnen, veiligheid eischt; en dat men 'er vooräl hun onrecht mede zou aandoen, welken wegens ziekte, enz. als ongeschikt ter Inëntinge, door de Inënters, zouden afgewezen worden.

Dan deze vrees, en de daar uit voortvloeiende voorzorg der Regeering worden niet alleen door veele aanzienlijken en verstandigen onzer Ingezeten gebillijkt, maar verscheiden heb ik 'er ontmoet, op wier gemoederen dezelve een diepen indruk gemaakt, en denwelken zij afschrikkende denkbeelden van de Inëntinge ingeboezemd hadden, en niet als al te duidelijk heb ik gezien, dat dezulken, door die hunne denkbeelden onder de laagere en minkundige gemeente over te brengen, den loop der Inëntinge aanmerkelijk stremmen en stuiten.

heeft het gevoelen, dat de Inënting de natuurlijke besmetting voortplant en onderhoud, nooit zoo veel velds gewonnen, als tegenwoordig. Zedert dat de Heer DIMSDALE (a) aan dat gevoelen zijne roestemming gegeven heeft, en zedert dat men in sommige Steden in ons Land, het gebod, om de Inënting niet te oefnen, vernieuwd heeft, of stand heeft doen grijpen, is het zelve het voornaame wapen geworden, waar mede de Tegenstrevers der Inëntinge deze praktijk bestrijden, en kundigen en onkundigen 'er van afschrikken; en thans schreeuwd een ieder luidkeels: *het is door de Inënting, dat de Pokken zoo sterk en zoo lang regeeren. Dat zijn wij aan de Inënting verschuldigd.*

Ik heb geene gelegenheden mij laten ontglippen, om menschen, welken ik in die denkbeelden gevonden heb, van dat gevoelen te doen veranderen. Ik heb getragt hen te doen zien, dat die handelwijze der Regeering, hoe zeer dezelve niet als uit welmeenende en heilzaame beginselen voortspruit, niet zoo gegrond zij, als dezelve in den eersten opslag wel schijnd te zijn; dat het denkbeeld van door de Inënting de besmetting te verspreiden, meest *gratis*, zonder onderzoek, aangenomen en voortgeplant word; dat 'er mijns weetens nooit een vol-

(a) In zyn laatst uitgegeeven Werkje: *Thoughts on general and partial Inoculations*. Pag. 21 en 22. Waar in hy van de tegenbedenkingen, met welken men dat gevoelen omverwerpt, zich afmaakt op eene wyze, die, in eene zaak van zoo veel gewigt, niet te passe komt.

ledig bewezen voorbeeld opgegeeven is van eene *Epidemie* van Kinderpokjes, door de Inënting, veroorzaakt (a); dat 'er wel eenige voorbeelden zijn van bijzondere Perſoonen, die van ingeënten zijn befmet geworden, en, langs dien weg, de natuurlijke kinderziekte gekregen hebben; doch dat alle die voorbeelden, welker getal maar zeer gering is, flegts gevolgen zijn van eene onvoorzigtige, of liever roekelooze manier van Inëntinge (b): dat zulks voornaamelijk gebeurd is in Engeland, in plaatfen, alwaar men gedoogd heeft, dat ſchoenlappers, ſoldaatē, koetziērs, en andere onkundige liēden, alleen uit gewin, en zonder de minſte voorzorgen, in-

(a) Het eenigſte voorbeeld, zegd de Heer PETIT (*) dat de Tegenſtrevers der Inëntinge bybrengen van eene *Epidemie*, veroorzaakt, volgens hen, door de befmetting der konſtige kinderpokjes, is dat van de *Epidemie*, welke te Boston zoo veel verwoeſting heeft aangeregt. Het zou moeilijk zyn een voorbeeld te vinden, minder geſchikt om te beveſtigen, 't gene zy ſtellen. Het is zeker, dat de *Epidemie* te Boston, in de maand Mei, begonnen was, en dat men 'er niet voor de maand Augustus heeft ingeënt. Hoe is 't mogelyk, dat de Inënting de oorzaak geweest zy van eene *Epidemie*, die reeds byna vier maanden plaats had, eêr dat men inëntte? Het is derhalven onwaar, dat deze Praktyk ooit eene *Epidemie* voortgebragt heeft; maar het is zeer zeker, 't gene wy te voren getoond hebben, dat zy in ſtaat is om de *Epidemiën* te voorkomen, en dat men op goede gronden, hoopen mag, dat zy dezelve eens, voor altoos, zal doen ophouden.

(*) *Premier Rapport, en faveur de l'Inoculation*, Pag. 123.

(b) Zie het aangehaalde Werkje van DIMSDALE, Pag. 9.

inëntten; dat het derhalven niet billijk is, dat men om het gevolg van het misbruik, het goed gebruik dezer praktijk verbiede; dat het niet wel mogelijk zij, dat de Inënting, zoo als zij in ons Land, met de verëischte omzigtigheden, door kundige Geneesheeren verrigt word, de besmetting voortplante; dat het smet der Kinderpokjes, zelfs der natuurlijken, niet zoo vlug is, noch zoo gemakkelijk, door de lucht zich mededeele, als men zich algemeen inbeeld; (a) dat

(a) Dit gaat zoo ver, dat men tegenwoordig in Frankryk beweerd, dat de lucht de smetstof der Kinderziekte niet overbrengd, en gevolglyk deze ziekte niet voortplant. De besmetting zou zekerlyk zich schieliker verspreiden, indien zy zoo gereed door de lucht overgebracht wierd, als men gemeenlyk geloof.

Opmerkelyk is het, 't gene ten dezen aanzien, de Heer PETIT (*) zegd: „'t is niet onbekend, myne Heeren, dat 'er ten allen tyde Kinderpokjes, in het „Hotel-Dieu te Parys, zyn; dat in sommige saizoenen „de zaal, geschikt om hen, die 'er van aangetast zyn, „te ontfangen, 'er van opgepropt is; dan deze meenigte van zieken, verzameld in dezelfde plaats, die voor „ieder een open is, en waar in by aanhoudendheid eene „verbazende toevloed van lieden van allerlei rang is, „deze meenigte, zeg ik, veroorzaakt die niet eene verschrikkelijke hoeveelheid van pokgiftigen zuurdeesem, „die ten minsten zich moest verspreiden in de nabuurschap van dat Hospitaal, dat in 't midden van de stad „geplaatst is, en van alle zyden omringd door huizen „van byzondere personen? Nogthans heeft men niet „waargenomen, dat de Kinderpokjes 's jaarlyks in de „buurt hebben aangehouden, of dat zy 'er slechts gemeener geweest zyn, dan in 't overige der stad; en „zal men dan ons willen doen gelooven, dat een eenig „mensch, in zyn eigen huis opgesloten, en met nie- „„ mand

(*) *Premier Rapport sur l'Inoculation*, Pag. 121.

dat het smet der ingeënte Pokjes onëindig minder, langs dezen weg, besmetten kan, uit hoofde van de grootere goedäartigheid van het ingeënte gift, van het gering getal der Pokjes, die de Inëntelingen meest altoos hebben, van de geduurige verschooning, die men hun geeft, van de gestadige verversching van lucht, die men hun verzorgd, enz.; dat ik, gelyk anderen, meenigmaal in huizen ingeënt heb, waar dienstboden en anderen, die nooit Pokjes gehad hadden, niet besmet zyn geworden, zoo min als de buuren, die 'er rondöm wonen, en die echter dezelve naderhand, door zelfs ingeënt te worden, gekregen hebben; en dat 'er, myns weetens, ook nimmer in ons Land, door de ingeënten, iemand is besmet geworden; veelmin, dat de Inënting de natuurlyke besmetting zou aan den gang gehouden, of gebragt hebben, waar zy niet was (a). By dit alles, heb

„ mand gemeenschap hebbende, in zyn wyk eene pok-
 „ kige *Epidemie* zou veröorzaaken, door zich te laten
 „ inënten? Wy zeggen het met leedwezen, maar in waar-
 „ heid, Myne Heeren, men moet kleine gedagten hebben
 „ van de kundigheid van hun, tegen wie men spreekt,
 „ om hun, ter goeder trouwe, zulke onbezonnen za-
 „ ken voor te stellen. — Zie verder over deze zaak
 de gedagten van den Heer HOVIUS, in de Verhand. van
 de Holl: Maatsch: Vde Deel, bladz. 164, en van den
 Hooggel. Heer VAN DOEVEREN in de Verhand. over de
 Inënt: door FORSTEN VERSCHUUR, bladz. 134.

(a) Men kan, zegd men, dit niet weeten; en men ryd evenwel met de ingeënten in huurkoetsen. Hoe ligt kunnen anderen daar door besmet worden? Dit schynt zoo; maar, gelyk men doorgaans zeer wel kan naaraan, langs welken weg de kinderen de natuurlyke besmetting gekregen hebben, zoo zou men zulks ook zeer wel weeten, indien het zoo in 't oog liep, te meer, daar men in 't algemeen der Inënting zoo zeer geneegen is, dat

heb ik aan lieden van dat gevoelen in overweeging gegeven, of het verbod van de Inënting te oefnen, (het zij met eerbied gezegd) wel alzins billijk zij, ten aanzien van die Ingezeten, welken dezer Praktijk zijn toegedaan, en 'er zich gaarne van be-

men geene gelegenheid zich laat ontslippen, om, 't gene men ten laste van dezelve verneemd, te verbreiden. Ik geloof ook niet, dat de Ingeënten, door het ryden in koetsen, de besmetting verspreiden kunnen, hoewel ik die plechtige uitgangen met koetsen, voor 't goed gevolg der Inënting, in 't minst niet noodzakelyk oordeele, en dezelve niet anders beschouwe, als eene noodelooze vertooning, of liever kwakzalvery, die ons van de Engelsche Inënteren nog is blyven aanhangen. Ik zal dit een en ander, en 't gene ik hier vervolgens, betrekkelijk de voortplanting der besmetting door de Inënting, slechts met den vinger aantoeere, in eene andere Verhandeling over dit onderwerp, door Proeven en Waarneemingen, uitvoeriger bevestigen. Alleen zal ik 'er hier nog maar het volgende van aantekenen. Voor vyf jaaren schreef ik (*) Doch nauwkeurige onderzoekingen en waarneemingen hebben getoond, dat door de Inënting, nooit en nergens, eene algemeene Volksbesmetting ontstaan is. By de meenigte van bewyzen, die hier van geboekt zyn, kan ik ook dit voegen, dat 'er in 't jaar 1768, door de Heeren SUTHERLAND, HEWIT en SCHWENCKE, zeer veele Lieden in de Haag ingeënt zyn, die dagelyks onder de ziekte openbaar gewandeld en gereden hebben, zonder dat de besmetting daar door algemeen geworden is; terwyl in denzelfden tyd, hier te Rotterdam, de natuurlyke besmetting begonnen was, toen door de twee eerstgenoemden, en sommigen van onze Geneesheeren ook hier verscheiden Persoonen zyn ingeënt. Hier by moet ik voegen, dat men in deze laatste *Epidemie*, zeer strydig met de waarheid, der Inënting ten laste gelegd heeft, dat zy de besmetting hier gebragt had; nadien zy reeds twee

(*) Zie TISSOT, Raadg. derde Druk, bladz. 586.

bedienen zouden; vooral in eenen tijd, waar in de Kinderpokjes heerschen, welke tijd 'er buiten twiffel de beste voor is, en in welken men van alle kanten gevaar loopt, om door het gift der natuurlijke Kinderpokjes besmet te worden? — Of men de verspreiding en aanhoudendheid der besmetting in onze steden niet veelêer moet toeschrijven aan de onbedagte roekeloosheid, met welke men verkeerd met hun, die aan de natuurlijke Kinderpokjes ziek liggen, hunne kleederen behandeld, of 't geen zij behandeld hebben, overbrengd; of hen, nog naauwlijks hersteld zijnde, op de publieke wegen laat loopen (a), en ter schoole gaan, en

twee maanden geregeerd had, eêr ik myn Kind heb Ingeënt, terwyl ik de eerste geweest ben, die in dezen tyd ingeënt heeft; dat de *Epidemie* het sterkste gewoed heeft, eêr de Inënting, by ons, eenigzins is doorgebroken geweest, en dat zy, toen men het meest heeft Ingeënt, merkelyk verminderd is. — Verscheiden plaatsen kan men ook aanwyzen, waarin de openbaare oefening dezer Praktyk nooit eene algemeene besmetting veroorzaakt heeft. *Adeo*, zegt MURRAY (†). *lufis quorundam ingenium, ut in fitione veras Variolarum Epidemias induci posse existimarent. Quibus tamen resellendis non ratio solum, sed & praeter multas exteras observationes in Suecia captae quam maxime idoneae sunt.*

(†) *Hist. Infit. Variol. in Suecia.* Pag. 146.

(a) Deze roekeloosheid is, in de laatste *Epidemie* te Rotterdam, zeer verregaande en ergerlyk geweest. Men heeft 'er kinderen op de Kermis, in 't gedrang van 't Volk, by meenigte ontmoet met de pokkige korsten op het aangezicht en handen. Ik heb Bakkers knechts, Kleermakers jongens, enz. pas uit de ziekte opgekomen, brood, kleederen, enz. zien te huis brengen. Ik heb een jongen, met zweerende pokken op het aangezicht, uit

en aan het begraaven der genen, die 'er aan gestorven zijn, in onze kerken, vooräl op onze kerkhoven, alwaar hunne lijken, naauwlijks met aarde bedekt, aan de hitte der zon, en aan de winden, die met derzelver stank de smetstof overäl heen voeren, blootgesteld blijven (a). Of het dan recht zij, dat men

het blikje van een weivrouw zien drinken, en het blikje terstond weder in de weiemers werpen. Kan het misfen, of langs zulke wegen moet de besmetting algemeen worden? En is het niet te verwonderen, dat schier niemand zich hier aan ergerd, en dat men zich zoo zeer ergerd, als men den Ingeënten op straat ontmoet, en in huurkoetsen ziet ryden? Ondertusfchen, hoe wensche-lyk ware het, dat de Regeering hier maatregels tegen beraamde? Hoe veel duizenden menschen zouden 'er door beveiligd worden? Indedaad gebruikt men met reden voorzorge, om, door de Inënting, de besmetting niet te verspreiden; men heeft tienmaal meer redenen, om zulks, ten aanzien van de natuurlyke Kinderpokjes te doen.

(*) Ik heb niet dan te veel reden om te denken, dat door deze oorzaak de *Epidemiën* der Kinderpokjes in onze stad aan den gang gehouden en vergroot worden. Hoeveel daar byzonderlyk aan toebrengt het begraaven der lyken in de kerken, kan men onder anderen ligtelyk opmaaken uit het verschrikkelyk geval, 't welk naar 't verhaal in het *London Magazyn*, September 1752 te *Chelwood* gebeurd is; en 't welk de beroemde Redenaar A. KLUIT, in zyne, onlangs te *Middelburg* uitgesproken, fraaije en nuttige *Inwyingsrede over den bygeloovigen oorsprong en scbadelyke gevolgen van 't begraaven in Kerken en Steden*, op deze wyze voordraagt. Denk eens, bidde ik, I. T. en overweegt met my, wat 'er, om dit eene voorbeeld slechts op te halen, voor twintig jaren, te *Chelwood* in Engeland gebeurde, en hier zeer te stade komt. 't Verhaal is kort, maar de zaak verschrikkelyk. Men opende het graf van iemand,

men het alles der Inëntinge ten laste legge , en of het derhalven niet even billijk , zoo niet billijker zijn zou , dat men de verëischte voorzorgen en behoed-

mid-

mand , die , dertig jaren te voren , aan de Kinderziekte , uit het leven gerukt , in een eiken kist was bygezet . De doodgraver vond de kist nog gaaf , en stak met zyne spade een gat in 't deksel : 't welk zoo ras niet gemaakt was , of het lyk verspreidde zulkëen vreeslyken , zoo schadelyken , zoo besmettenden geur van zich , dat noch de doodgraver , noch zy , die 'er verder by kwamen , het 'er by houden konden . Wat gebeurt 'er ? kort daarop geraken 'er veertien van die Lieden , aan dezelfde Kinderpest te bedde ? en wat wilt ge meer ? daar verliepën slechts drie dagen , dat die besmetting zoo voordliep , dat zy de gansche nabuurschap in het ronde met die doodelyke kwaal en dat vergif besmette . By aldien nu een lighaam , dertig jaaren te vooren , aan die ziekte gestorven , in den grond gedolven om te rotten , zulkëene besmetting , zulkëene vernieling kan aarichten , en zulk aantal menschen zwaarlyk treffen : wat dunkt u , Toehoorders ? dat het wezen moet , wanneer 'er , vooräl op dien tyd , dat dit rampzalig onheil onder ons zyne woede vertoond , meer dan hondert lighamen telkens , in elke kerk , binnen één jaar , in 't graf gezet worden , en wel met het versche , met het levende en voords werkzaam vergif , by en om zich ; wanneer al verder deze lighamen , op eenen hoop , byëen gezet worden ; wanneer deze ophooping , binnens daks , besloten gehouden wordt ; wanneer die graven t'elken keere geöpend worden ; die drekkuilen dikwyls geroerd worden ; de schadelyke uitwaasfemingen , daaruit ontstaande zich wyd en zyd verspreiden ; en , daar 't vooräl op aankomt , de menschen op alle kerk- en feestdagen , in grooten getale , naar zoodanige plaatzen , tot hunne godsdienstige verrichtingen , zamen komen ? Wat mensch van gezond verstand is 'er , die , al zeg ik niets meer , niet klaar ontdekt , dat even deze gewoonte van in kerken te begraven , voor een der voornaamste redenen te achten zy , dat die buitengewoone , on-

na-

middelen in 't werk stelde, om te beletten, dat, door de natuurlijke Kinderpokjes, de besmetting verspreid worde, en om een ieder, die de ziekte niet gehad heeft, in staat te stellen, dat hij de besmetting

natuurlyke, voor 't menschedom zoo geduchte, zoo kwaadaartige, zoo aanhoudende, zoo telkens wederkeerende, zoo onverbidlyke kwaal, zoo altyd en overal het menschelijk geslacht verwoest, en op den duur die vervaarlyke slachtingen aanricht? Zoo gevaarlyk en zoo gewichtig is het begraven in kerken en steden! Waartoe toch zoude iemand thans noch vragen, gelyk meermaal gevraagd is! vanwaar die onverzoenlyke ziekte, de Kinderpokjes naamlyk, nooit een einde neme? Ik zal 't u zeggen, geloofst my! ik zal 't u zeggen, men begraaft ze in de kerken; men verstopt ze in de kerken; men haalt ze uit de kerken; men verwekt ze uit de kerken; in de kerken is het, dat de oorsprong van alle 't kwaad moet gezocht worden. Want is het waar, dat de Kinderziekte, uit eene inklevende ongesteldheid van het bloed uitbot; dat zy van den kwaden invloed der lucht kan verwekt worden; dat zy in eeter overgaat; en dat de daarin smorende lyders met die eterachtige stoffe by zich in den grond gestopt worden: wat wonder dan, zoo ik zegge, dat de Kinderziekte zoo lang zal duuren, als het begraven in kerken en steden zal duuren. Immers, zoo vaak een zoodanig graf geöpend word, zoo vaak word dat venyn, 't welk daar binnen is besloten, langs de daken, langs de huizing, heen verspreid; word opgeheven in de hoogte; blyft hangen aan 't verwulf: eindelyk een groote vergadering van menschen vloeid derwaard te zamen, en, zwakken en sterken, elk neemt zyn aandeel van deze vuiligheid naar zyn huis. Weshalve het meer te bewonderen is, dat zoo weinigen zoo zeldzaam, dan zoo velen zoo dikwerf met deze ziekte worstelen. Neem weg uit de kerken, neem weg uit de kerktranfen, uit de kerkhoven, uit de steden, het begraven van lyken; en gy zult te gelyk deze pestziekte, zoo niet over het geheel, ten minsten voor 't groote gedeelte, weggenomen vinden.

ting vermijden en ontgaan kon, op dergelijke wijze, als men zulks, omtrent de besmetting van de ziekte van het Rundervee, in acht neemt? — Of het gevolglijk geene hardigheid zij, dat men sommigen zijner Burgeren den weg afsnijdt, om, tegen het geweld eener moorddaadige pest, hun leeven te behoeden, terwijl men anderen de vrijheid laat om hen in 't gevaar te stellen van, door dien geesfel, hun leeven, op eene ellendige wijze, te verliezen?

Door zulke redeneeringen en overweegingen, heb ik sommige menschen andere gevoelens, omtrent de verspreiding der besmetting door de Inënting, en omtrent de voorzorgen, welken de Regeering daar tegen gebruikt, kunnen inboezemen. Maar hoe weinig vermogen de poogingen van bijzondere Geneesheeren tegen een vooroordeel, dat zoo algemeen en zoo diep in de harten der menschen is ingeworteld! Ook heb ik niet weinig menschen ontmoet, welken door dat alles van hunne begrippen in dezen niet zijn af te brengen. Verscheiden hunner blijven zich, ter staaving van dat gevoelen, beroepen, op de Doodlijsten van Londen, die onbetwistbaar aantoonen, dat 'er aldaar een aanmerkelijk grooter getal van menschen aan de natuurlijke Kinderpokjes gestorven zijn, zedert dat men 'er de Inënting beoëffend heeft, dan voorheen.

Men heeft die tegenwerping reeds lang krachteloos gemaakt, door aan te toonen, dat 'er zeer voldoende redenen zijn van den aanwas dier sterfte, zonder dat 'er de Praktijk der Inëntinge in behoeft betrokken te worden. Men heeft voor redenen
daar

daar van aangevoerd , dat het getal der Inwoone-
ren van Londen , zedert een reeks van jaaren , aan-
merkelijk is toegenomen , en gevolglijk dat 'er zoo
veel meer aan de Kinderziekte sterven moeten (a);
dat 'er de zeden , van tijd tot tijd , meer verbasterd
zijn , waar door de gezondheid niet weinig gekrenkt,
en gevolglijk het lighaam tegen het geweld dezer ziek-
te , minder bestand word; dat , zedert 1746 den tijd der
oprigtinge van het Hospitaal der natuurlijke Kinder-
pokken , het vervoeren van Lijderen uit omgelegen
plaatsen , van deze ziekte aangetast , nu meer dan
voorheen , in gebruik is; dat in dit Hospitaal , zeer
veele Lijders aan de Kinderziekte gebragt worden
van

(a) Ter bevestiging hier van kan dienen , dat men
reeds verscheiden jaaren , voordat de Inëntinge enigzins;
te Londen , in zwang gekomen is , eene aanmerkelyke
vermeerdering , zoo wel in de algemeene Sterfte , als in
die aan de Kinderziekte aldaar , heeft waargenomen ;
want , volgens deszelfs sterflijsten , was het getal der
gestorven aan dezelve , gedurende 10 jaaren , te wee-
ten , van 1711 tot 1720 ingesloten 19530; en van de
voorgaande 10 jaaren , slegts 12448; dat een verschil
maakt van schier een derde; en van 1691 tot 1700
ingesloten , slegts 9884 , dat een onderscheid geeft van
tennaastenby de helft. Van waar dit verschil , zoo de
grootere bevolking niet in aanmerking moet komen?
De Inënting althaus had toen nog geen plaats. Voeg
hier by , dat reeds in 't jaar 1710 , het getal der Gestor-
ven , aan de Kinderziekte , beliep 3138 , dat 'er te voo-
ren nooit één jaar geweest is , waarin het getal , op
verre na , zoo hoog geklommen is ; en dat in de vol-
gende 66 jaaren , 'er maar agt jaaren voorkomen , waarin
het getal hooger geweest is. Daarénboven toonen de
sterflijsten van Londen , dat die vermeerdering mede
heeft plaats gehad in het tydperk van 1728 tot 1745 ,
gedurende welk weinig of niet te Londen is ingeënt.

van plaatsfen, die niet onder de Sterflijsten van Londen behooren, en dat zij 'er echter op geplaatst worden, als zij in het zelve fterven, waar door het getal der gestorven nu merkelyk grooter moet zijn dan te vooren; dat daarenboven in het Hospitaal der Inënting bijna niet anders komen, als kinderen van het Land, en schier geen uit Londen, of deszelfs rechtsgebied, zoo dat 'er dat jaar, in 't welk de Heer SCHULZ 'er was, niet meer dan twee uit Londen zijn ingebracht (a); en dat bijgevolg zij, die in dit Hospitaal door de Inënting behouden worden, niet verminderen het getal der genen, die te Londen de ziekte krijgen; dat zedert de invoering der Inëntinge, en vervolgens, de Sterflijsten, veel naauwkeuriger gehouden worden, en dat dezelve diensvolgens nu grooter getal van de eene, zoo wel als van de andere ziekte, bevatten; dat het Gemeene Volk in Londen, 't welk het grootste getal maakt, zich zeer zelden laat inënten, en derhalven, dat de befmetting 'er onder hen niet door kan voortgezet worden; dat 'er altoos te Londen, zoo wel als in andere groote steden, eene zeer groote onregelmatigheid in de *Epidemiën* der Kin-

(a) Zie MURRAY, *Hift. Infit. Variol. in Suecia*, Pag. 142—144, alwaar men de meesten dezer redenen, door den Heer SCHULZ, tegen den Hoogleeraar A. DE HAEN aangevoerd, voorgesteld vind. Zie ook de Verhandeling over de Inënting der Kinderpokjes, door den Heer FORSTEN VERSCHUUR, Bladz. 127-132, die 'er byvoegd, dat de 300 Perfoonen, welken hy, in zyn tyd, in dat Hospitaal had zien Inënten, byna allen van het land gekomen waren, gelyk ook de Kinderen, welken in het Hospitaal der Vondelingen de Ingeënte Pokjes medegedeeld werden.

Kinderpokjes, zoo wel als in derzelver slachtingen, heeft plaats gehad, zoo dat 'er volgens de Sterflijsten van Londen, voor dat de Inënting aldaar verricht werd, meer tijdperken geweest zijn, waar in het verschil van gestorven aan de Kinderpokjes, ook zeer aanmerkelijk geweest zij (*a*); dat de sterfte aan de natuurlijke Kinderpokjes te Londen, schoon zij vermeerderd zij, terwijl men 'er de Inënting geöeffend heeft, echter geene evenredige voortgangen met deze Praktijk gemaakt heeft, gelijk zij zouden hebben moeten doen, indien 'er de Inënting oorzaak van ware (*b*); dat 'er eindelijk plaatsen genoeg zijn, waar in, onder eene veeljaarige en openbaare beöeffening dezer Praktijk, de sterfte aan

(*a*) Dus blykt, by voorbeeld, uit de Sterflysten van Londen, dat 'er in 20 jaaren, van 't jaar 1701 af, en derhalven, voor dat de Inënting 'er in gebruik gekomen is, aan de Kinderpokjes gestorven zyn 31978 menschen; en in 20 jaaren, van 't jaar 1681 af, maar 26068, en dus omtrent een 6de minder; even gelyk de Beroemde Bestryder der Inëntinge, de Weener Hoogleeraar, A. DE HAEN gerekend heeft, dat 'er, gedurende 38 jaaren, voor de Inënting, omtrent een 6de minder, aan de Kinderpokjes gestorven zyn, dan in het zelfde getal van jaaren, na de Inënting.

(*b*) Het blykt, by voorbeeld, niet uit de Sterflysten van Londen, dat 'er, in de eerste 9 jaaren, van 1720 tot 1728 ingesloten, toen de Inënting 'er zeer in zwang was, veel grooter getal van menschen, aan de natuurlyke Kinderziekte gestorven is, dan gedurende de 9 volgende jaaren, van 1729 tot 1738, wanneer 'er de Inënting weder in onbruik was geraakt, en stil stond; want in het eerste tydperk was het getal 19721, en in het laatste 19350.

de natuurlijke Kinderziekte , veelëer kennelijk verminderd dan vermeerderd is (*); bij al het welke ik nog dit voege , dat men ligtelijk berekenen kan , dat die grootere vermeerdering van sterfte , welke zedert de invoering der Inënting te Londen heeft plaats gehad , niet wel mogelijk aan deze Praktijk kan toegeschreven worden ; wanneer men naamelijk stelt , 't gene men tot een zetregel heeft aangenomen , dat 'er van de 100 menschen , doorgaans vijf zijn , die de Pokjes nooit krijgen ; want dan kan de Inënting 'er maar vijf meer van de 100 aangestoken

(*) De Heer PETIT bevestigt dit van de Voorsteden van Parys (a) ; de Heer Mouro van Edinburg (b) ; de Heer MURRAY van Stokholm (c) , en de Heer ODIER (d) , heeft dit van Geneve , uitvoerig bewezen uit de Sterflysten aldaar , in den derden zyner Brieven , over dit onderwerp , aan den Hooggel. A. DE HAEN geschreven (e) , waar van de twee eersten vertaald zyn , door den Heer A. LENTFRINK (f) , en welke alle drie waardig zyn gelezen te worden. In dezen laatsten heeft hy ook getoond , dat dezelfde verandering der sterflykheid , die men omtrent de Kinderziekte waarneemd , ook omtrent de Mazelen plaats heeft.

In de *Biblioth. des Sciences* 1774 , vind men de valscheheid aangetoond van een getucht , dat 'er in 1773 , eene *Epidemie* door de Inënting te Leiden ontstaan was.

Voeg by al het bovenstaande , dat de *Variolae Sporadicae* in sommige Steden altyd of somtyds zich opdoende , echter zich niet verspreiden , en dat de *Epidemie* der Kinderziekte 'er doorgaans om de 4 of 5 jaaren regeert.

(a) *Premier Rapport* , p. 118. *Second Rapport* , p. 212, 213.

(b) *Account of the Inoculation of Small Pox , in Scotland* , 1765.

(c) *Histor. Infit. Variol. in Suecia* , p. 146, 147.

(d) *Journal de Medicine* , Janvier 1776. pag. 24.

(e) *Journ. de Medicine* , Septembre & Octobre , 1773.

(f) *Uitgezochte Genees- en Heelkundige Verhandelingen* , 1ste Deel , 2de stuk , bladz. 270.

ken hebben, en indien men dan steld, dat deze vijf 'er allen van gestorven zijn, kan men nog niet vinden een getal, gelijk aan die vermeerdering, om dat dezelve uitloopt op meer dan de helft der genen, die 'er tevooren te Londen aan stierven. (a)

Dan door zoo veele en zulke bondige redenen, heeft men reeds voorlang de ongegrondheid dier tegenwerping, uit de Londensche Sterflijsten genomen, aangetoond, en echter blijft men wegens gebrek

(a) Volgens de Sterflijsten van Londen zyn 'er, gedurende 56 jaaren, dat 'er de Inënting geëffend is, te weeten, van 1717 tot 1772, aan de Kinderpokjes gestorven 121436; en in de voorgaande 56 jaaren, van 1661 tot 1716 slechts 71996, dat is 49440 minder; en dus in de eerstgenoemde 56 jaren, meer dan de helft meerder van het getal der genen, die 'er in de laatstgemelde 56 jaaren aan gestorven zyn. Stel nu, gelyk men gewoonlyk stelt, dat 'er van de 100 menschen, die de Kinderpokjes krygen 15 sterven, en voeg hier dan by de 5, die nu door de Inënting besmet zyn en sterven, dan maakt het nog maar een 3de meerder dan 'er gewoonlyk aan sterven. Anders, stel, gelyk men stellen moet, dat Londen in beiden de tydperken, een gelyk aantal van Inwooneren gehad hebbe, en neem dan 1000 menschen, van dezen zullen 'er 950 de Kinderpokjes krygen, en van dezen zullen 'er 142 sterven; voeg hier nu by de 50, die anders vry zouden gebleven zyn, doch nu door de Inënting besmet worden, en stel, dat die 50 allen 'er aan sterven, dan kunnen 'er nog maar een groote derde nu meer aan sterven, dan te vooren. Blykt hier uit niet klaar, dat 'er andere oorzaaken zyn moeten, als de Inënting, waar aan men die grootere sterfte aan de Kinderziekte te Londen, moet toeschryven? Het eenigste, dat men, naar myn inzien, hier tegen zou kunnen aanvoeren, is, dat de besmetting door de Ingeënten aangebragt, de ziekte doodelyker maakt, zoo dat 'er dan van iedere honderd zoo veel meer sterven; maar wie ziet niet de verregaande ongerymdheid van zulk eene stelling?

brek van onderzoek 'er zich op beroepen, als op een onweêrspreekelijk vonnis, waar tegen niets is in te brengen, en men blijft deswegens de Inënting beschouwen als onveilig, schadelijk en gevolglijk ongeoorloofd ten aanzien der burgerlijke Maatschappij.

Hoe dan zal men dit vooroordeel, of wel dit verkeerd begrip, 't welk den vryën en algemeenen ingang dier Praktijk in ons Land thans zoo zeer in den weg staat, uitroeijen? Ik zie 'er geen' anderen weg op, dan dat men trachte de wetgeevende Macht van handelwijze ten opzichte der Inëntinge te doen veranderen, en dat men ten dien einde dezelve, aan den eenen kant, door de bijgebragte en andere bewijsredenen pooge te overtuigen, dat de Inënting, met de verëischte voorzorgen in 't werk gesteld, de besmetting niet verspreide noch onderhoude, ten minsten, dat zij zonder gevaar van de besmetting te verspreiden, ten algemeene nutte, kan in 't werk gesteld worden; en, aan den anderen kant, doe zien, dat deze Praktijk, staatkundig beschouwd, allernuttigst zij, en de grootste voordeelen aan ons Gemeenebest zou toebrengen.

Ik weet wel, dat het laatste van zelfs volgt, zoodra het blijkt, gelijk het overal onbetwistbaar blijkt, dat 'er van de ingeënte Kinderpokjes onëindig meer menschen in 't leeven behouden worden, dan van de natuurlijken. — Ook kan een ieder ligtelijk naargaan, indien de Inënting van de 100, die 'er door den natuurlijken weg aan sterven, slegts 90 behoud (dat zeer ge-

ring gesteld is) (a), en indien 'er jaarlijks in onze *Provincie* vier of vijf duizend menschen aan sterven, 't welk niet onwaarschijnlijk is, (b) dat men in ons Land in 25 jaaren, meer dan 100000 nuttige Inwooners zou aangewonnen hebben, zonder te re-

(a) Het is eene bewezen en algemeen aangenomen waarheid, dat 'er van de 100 menschen, die de Kinderpokjes krygen, 14 of 15 sterven, dat is 140 of 150 van de 1000; en doorgaans steld men, dat 'er van de 300 of 400, of 500 ingeënten maar één sterft; indien men derhalven steld, dat 'er van de 1000 aan de natuurlijke Kinderziekte maar 100, en van de 100 ingeënten wel 10 sterven, zoo ziet men, dat men van beide kanten het getal ten aanzien der Inëntinge, zoo ongunstig neemt, als men by mogelijkheid vergen kan; en dat dan echter het voordeel derzelve nog aanmerkelyker is. Of is het gering, dat men van 100 menschen, die anders noodzaakelyk sterven moeten, 90 in 't leeven behoud; en in 20 of 25 jaaren 100000 menschen in ons Land zou aanwinnen?

(b) Uit de Rotterdamsche sterflysten, die ik voorneemens ben met eenige Geneeskundige Waarneemingen in 't licht te geeven, blykt my dat 'er, in deze stad, ieder jaar, het eene jaar door het andere gerekend, gedurende zes jaaren, aan de Kinderpokjes gestorven zyn 275 menschen; maar Rotterdam heeft, gelyk ik toonen zal, vermoedelyk niet meer dan 46000 Inwooners; en de Provincie Holland bevat, volgens de berekening van den Heere STRUYCK (*) 800000, en volgens die van KERSSEBOOM (†) 980000 menschen; indien men nu van deze twee berekeningen het middental neemt 890000, en indien 46000 jaarlyks geeft 275, dan zullen 'er alle jaaren in deze Provincie aan de Kinderpokjes sterven 5320 menschen.

(*) Nadere ontdekking nopens den staat van het menschelyk geslacht, bladz. 147.

(†) Proeve over de probable meenigte des Volks in Holland, enz. bladz. 7.

kenen die, welken uit dezen intusfchen weder zouden geboren zijn.— Dan wie begrijpt niet, hoe verbaazende hier door de bevolking allengskens zoude aangroeijen ; welk een aanmerkelijk voordeel de Staat hier uit trekken zou ; hoe geweldig onze Landbouw, Land- en Zeemacht, Koophandel, Neeringen en Hanteeringen daar bij winnen zouden, en hoe gewenscht 's Lands fchatkisten daar door in rijkdom zouden vermeerderen? En wie weet niet, hoe noodzaakelijk dit alles zij in een Land gelijk het onze, welks behoud, welvaart en grootheid de bevolking zoo zeer noodig heeft? — Ik weet wel, dat men het een en ander reeds hier en daar, in de fchriften over dit onderwerp, ftukswijze heeft aangetoond; maar heeft men het tot hier toe wel opzettelijk, wel uitvoerig en overtuigend genoeg aangetoond (a)? Althans men kan uit de handelwijze, die de Regeering in ons Land betrekkelijk de Inënting houd, niet besluiten, dat zij van dat alles tot nog toe overreed is ; men moet 'er integendeel uit besluiten, dat zij 'er gantsch ftrijdige gedachten omtrent voed, en daar in hoe langer hoe meer geftijfd en gesterkt word. Men kan van ons zeggen, 't gene de Heer ODIER (b) van de Engelschen zei:

„ zij,

(a) In 't jaar 1770 is te Halle uitgekomen: *Vorteile, welche der Staat durch die Einföhrung des Blatterbelzen erbalt*, CHRIST. FRID. WEINLAND. — Doch ik heb dit ftukje niet magtig kunnen worden.

(b) Zie LENTFRINK, uitgezochte Genees- en Heelkundige Verhandelingen, 1ste Deel, 2de Stuk, bladz. 286.

„ zij , die hen regeeren , hebben nog niet opge-
 „ merkt , dat de twist over de Inënting eene der
 „ gewigtigsten is , die de aandagt der Oppermacht
 „ kunnen bezig houden. Men heeft geene maat-
 „ regels genomen , noch om zich te verzekeren van
 „ haare openbaare nuttigheid , noch om het Ge-
 „ meen van de Kwakzalveren , waar van het de
 „ speelbal is , een walg te doen krijgen” enz.

Maar men kan verder gaan ; men kan toestaan ,
 dat de openbaare oefening der Inënting de besmet-
 ting kan voortplanten , en dan aantoonen , dat , aan-
 gemerkt de groote voordeelen , die 'er voor het ge-
 meene welwezen uit deszelfs invoering zouden
 voortvloeijen , even dit eene reden zij , om deze
 konstbewerking algemeen in te voeren , dat dit de
 eenige zekere weg is om de besmetting te voorko-
 men , zoo niet om de Kinderziekte voor altoos uit
 te roeijen , en om gevolglijk het getal der dooden
 door deze ziekte te verminderen ; en dat men daar-
 om middelen moest beraamen , welken , gelijk het
 Bataafsch Genootschap vraagd , geschikt zijn om de
 Inënting aan den Gemeenen Man toe te dienen , zon-
 der gevaar van de besmetting te verspreiden.

Dezen weg heeft onlangs ingeslagen de wijdbere-
 roemde *Baron DIMSDALE* in zijn laatst uitgegee-
 ven Werkje *Thoughts on general and partial Inocula-
 tions*. Hij onderscheid ten dien einde de Inënting in
 eene *bijzondere Inënting* , wanneer eenige weinige
 perfoonen uit een Stad of Dorp zich laten inënten ,
 en in eene *algemeene* , wanneer alle de Ingezeten
 zulks eenpaarig en ten zelveu tijd doen. Hij staat
 toe ,

toe, hoewel volgens mijne meening zonder een genoegsaamen grond, dat de bijzondere Inënting, die men sedert veele jaaren in en om Londen oeffend, eene medewerkende oorzaak is van de meerdere sterfte aldaar aan de natuurlijke Kinderpokjes; maar hij besluit 'er te gelijk uit, en hij toont het door voorbeelden, dat men zulks door eene algemeene Inënting voorkomen zou; en, indien deze, wegens de grootheid der steden, de talrijkheid der Inwooneren, of om andere redenen, niet mogelijk zij, dat dan de bijzondere Inënting met die omzigtigheden en voorzorgen kan geschieden, welken het gevaar van de besmetting te verspreiden, wegneemen en gevolglijk een ieder, wie zich niet kan laaten inënten, of dit niet verkiest, in veiligheid stellen.

Met deze laatste denkbeelden, welken alle kenmerken van bondigheid en waarheid hebben, uit te breiden, aan te dringen en verder te betoogen, zou men vermoedelijk voor deze goede zaak bij de Regeering en zelfs bij het Gemeen veel velds winnen, en veelligt te weeg brengen, dat de Regeering geschikte wegen en middelen beraamde, om den Gemeenen Man tot het ondergaan der Inëntinge te beweegen, en het gebruik 'er van voor hun gemakkelijk te maaken. — Althans aan de goede genegenheid en bereidwilligheid onzer hoogere en laagere Overheden daar toe kan men niet een oogenblik twijffelen. Hoe! zou eene Regeering, zoo wijs en zoo waakzaam voor het welzijn haarer onderdaanen, als 'er ééne in de waereld is; zou eene Regeering,

die zoo veel zorg, moeite en kosten aanwend om zelfs het redelooze Rundvee voor het doodelijk geweld van eene voortgelijke plaag, door bekwaame middelen te beveiligen, eenigzins draalende of weigerig zijn, om ter behoud van menschen der bewerking van noodige behoedmiddelen te begunstigen en te ondersteunen, wanneer zij anders van de nuttigheid en veiligheid derzelve overtuigd ware? — Men kan zich, mijns oordeels, ook niet laten diets maaken, dat de medewerking tot voortzetting dezer Praktijk eene zaak zij, die buiten het ampt der Overheid valle. Het vloeid, dunkt mij, van zelfs voort uit den aart van een stilzwijgend *Contract*, op welke eene meenigte van menschen, die tot een Gemeenebest of burgerlijke Maatschappy samenvloeyen, zich onder een *Summus Imperans* begeeft, dat het Volk aan de Overheid de macht heeft afgestaan, en in dezelve eene gereede geneigdheid verondersteld, om voor de beveiliging en het behoud van deszelfs leeven en gezondheid te zorgen, en gevolglijk om allerlei behoorlijk daar toe dienende middelen te bevorderen, en haare onderdaanen in de mogelijkheid te stellen, om 'er zich van te bedienen. — Ik houde mij op deze gronden verzekerd, kan men de Hooge Regeering van ons Land overtuigen, dat de Inënting voor de Maatschappy alzins nuttig en geoorloofd zij, dat zij 'er welhaast het zegel haarer goedkeuring op zetten zal. Zelfs verbeelde ik mij, kon dit onderwerp in de Staatsvergadering gebragt, *Commissoriaal* gemaakt, wel onderzocht, en 'er *advies* over bij alle de *Faculteiten*

ten op de *Univerfiteiten* gevraagd worden , dat 'er welhaast eene omkeering omtrent gefchieden zou , even zoo gelukkig als omtrent de berijming der *Pfalmen* gebeurd is. En ik word in die verbeelding niet weinig gesterkt door de gelukkige omwenteling , welke die *Praktijk* op het onderzoek volgens hoog gezach ondergaan heeft in nu genoegzaam alle de *Rijken* van Europa , en door de triöm-fante wijzen , op welken de *Hoven* van Londen , *Petersburg* , *Weenen* , *Verfailles* , *Koppenhagen* , *Stokholm* , *Warschouw* , *Florence* , *Venetiën* , enz. dezelve , door openbaare hospitaalen 'er voor te flichten en door andere middelen in en onder hun rijksgebied , bevestigd en begunstigd hebben. — Terwijl ik , om gemelde redenen , blijf denken , zoo lang dit een of ander niet gefchied , dat de *Regenten* der bijzondere fteden die zijde zullen kiezen , welke tot hier toe de voorzigtigfte fchijnd , en zich naar de algemeene denkwijze der *Geestelijken* , *Geneesheeren* en van het *Gemeen* omtrent dit ftuk gedraagen ; en dat ook de *Gemeene Man* en anderen in hunne twijffeling omtrent dezelfs nuttigheid , veiligheid en geoorloofdheid zullen volharden en weigeren zich 'er van te bedienen.

Welke blijken van goekeurige of welke hulpmiddelen de hoogere en mindere *Regeering* in dezen zou kunnen in 't werk ftellen , is buiten dit mijn onderzoek en behoord eigenlijk tot de beantwoording van de *Vraag* , die het *Bataafsch Genootfchap* heeft voorgesteld.

*At vos, quibus Patriae moderamina credita nostrae,
 Publica quibus Populi prospicienda salus;
 Ista patrocínio firmate reperta potenti
 Spectatamque favor dexter adoptat opem.
 Civibus Hospitii tutum statuatur Asylum,
 Quis Fortuna suas scaeva negavit opes.
 Communique bono (si fas est iusta precari)
 Ponatur tenui Portus et Ara gregi.*

P. BURMANNUS SEC.

Alleen heb ik redenen, om hier nog aan te merken, dat uit de woorden dier Vraag: *Om den Gemeenen Man tot het gewillig gebruikmaaken der Inëntinge aan te moedigen*, duidelijk genoeg blijkt, dat men in dezelve geenzins middelen van een gebiedend gezag bedoeld. Niemand van de Voorstanders der Inëntinge is onkundig genoeg om niet te weten, dat zulke middelen strijden zouden tegen de gesteltenis van ons Gemeenebest, tegen de natuurlijke Vrijheid van de Ingezeten dezes Lands, vooräl in eene zaak gelijk deze, waar van een ieder zich altoos vrijwillig zal moeten bedienen. Neen: gewisfelijk langs zulkëenen weg, zoo dezelve al plaats konde hebben, zou men het Gemeen veelëer van deze praktijk afkeerig dan geneigd en bereidwillig tot dezelve maaken. Op deze wijze dagt 'er zelfs de Keizerin van Rusland over. „Indien ik, (zei zij „tegen den Baron DIMSDALE, nadat zij door hem ingeënt was) „indien ik den armen Lieden van „deze nabuurschap beval zich te laten inënten, zij zouden 'er aan gehoorzaamen, en het zou hnn „heil-

„ heilzaam zijn , maar ik verkies veel liever de mid-
 „ delen , die hen kunnen inneemen en 'er hen on-
 „ gedwongen toe overhaalen , dan die van gezag :
 „ uit dien hoofde heb ik een Roebel (omtrent agt
 „ hollandsche Schellingen) gesteld voor ieder , die
 „ 'er zich aan onderwerpen wil , en verscheiden
 „ hebben dit aangenomen en zijn hersteld ; maar ik
 „ verneem , dat zij nu spreken om den prijs te ver-
 „ hoogen tot twee Roebels , het welk ik moet toe-
 „ staan , want ik verlang , dat die praktijk door de
 „ zagste middelen bevorderd worde (*a*).” De
 Koning van Zweeden heeft het op dezelfde wijze
 begrepen , en heeft door gelijke milddaadigheid vee-
 le Gemeene Landlieden bewogen om der Inënting
 te ondergaan (*b*). En waarlijk het geld , zekere
 giften , eenige voorrechten , en andere middelen
 van aanmoediging , welken het Bataafsch Genoot-
 schap in deszelfs Vraage bedoeld , hebben dikwijls
 het vermogen om gemeene Lieden , en vooräl be-
 hoefstigen tot onderneemingen over te haalen , van
 welken de natuurlijke vrees voor de dood , de reden
 en de Godsdienst zelve hen anders zou afschrikken.
 Jonge Geneesheeren in ons Land hebben , tot hunne
 eigen oeffening , door geld arme Lieden kunnen be-
 weegen om zich te laten inënten . En wat kan de
 Regeering niet uitwerken , wanneer zij zich van dat
 veelvermogend middel bediend ?

Voor een tweede algemeene reden of oorzaak ,
 wel-

(*a*) *Thoughts on general and partial Inoculat.* pag. 59.

(*b*) MURRAY *Hist. Infit. Variol. in Suecia.* pag. 61.

welke de Ingezeten van ons Land wederhoud van te gelooven, dat de Inënting een geoorloofd, veilig en nuttig middel zij, en gevolglijk hen onwillig maakt om dezelve aan zich te laten toedienen, heeft men zedert langen tijd aangezien de onzijdigheid der Geestelijken omtrent dit stuk, en den tegenstand, met welken sommigen derzelve 'er zich tegen verzet hebben; en gewisfelijk met zeer veel reden.

Een ieder weet, dat men de Leeraars in ons Land met recht beschouwd als kundige en getrouwe Leidlieden en als bevoegde Rechters in alles, wat tot den Godsdienst en het geweeten betrekkelijk is; en niemand is 't onbekend, hoeveel invloed van geloof en naarvolginge de gevoelens en het gedrag der Predikanten uit dien hoofde, in zaaken van die natuur, op het Volk hebbe; daar nu de Inënting eene onderneeming is, die men reeds van het begin af, dat zij in Europa bekend geworden is, beschouwd heeft als volstrekt onbestaanbaar met de gevoelens, welken de Godsdienst en het geweeten ons inboezemen; daar 'er voornaame Godgeleerden hunne stem openbaar tegen opgeheven, en 'er de nadrukkelijkste zwaarigheden tegen ingebracht hebben, en daar de Leeraars algemeen geen gebruik van de Inënting voor hunne kinderen maaken, zelfs niet in tijden van gevaar, wanneer 'er eene algemeene besmetting heerscht, en liever verkiezen de natuurlijke Pokjes voor hun af te wachten, is het te bevreemden, Ja is het zelfs niet natuurlijk, dat de Gemeene Man, dat Burgerlieden en anderen, die gewoon zijn zich naar de denkwijze hunner Leeraaren te schikken, den.

denken en besluiten , dat de Inënting , volgens be-
 ginselen van Godsdienst en geweeten , niet geoor-
 loofd zij? En is het niet vermoedelijk , dat zij zulks
 zullen blijven denken , zoo lang zij niet zien , dat
 diezelfde of even voornaame Godgeleerden , of wel
 de Leeraars eenparig de geoorloofdheid dier Praktijk
 door hunne openbaare leering en gedrag bevestigen,
 en door hun voorbeeld toonen , dat zij in deszelfs
 behoedend vermogen een volkomen vertrouwen stel-
 len? ——— Dan het is niet alleen de redeneering,
 die dit waarschijnlijk maakt ; de ondervinding geeft
 'er ons dagelijks de spreekende bewijzen van aan de
 hand. Zeer veelen menschen heb ik ontmoet , wel-
 ken uit die handelwijze der Leeraaren ten nadeele
 der Inënting besluiten , en 'er zich gevolgtijk naar
 gedraagen , en niet weinigen heb ik 'er gevonden ,
 die daar in alleen door den geest van aanhang ge-
 dreven worden , dat is , die om geene andere reden
 zich tegen deze Praktijk verzetten , als omdat de
 Predikant , wien zij aanhangen en denwelken zij
 volgen , derzelve niet is toegedaan.

Daar zijn , wel is waar , aan den anderen kant re-
 denen genoeg om uit de handelwijze van eenige
 voornaame Godgeleerden en geächte Leeraaren op
 te maaken , dat de Praktijk der Inëntinge geenzius
 met de gevoelens van Godsdienst onbestaanbaar is,
 of tegen eenig bevel van God in zijn Woord strijd, en
 uit dien hoofde ongeoorloofd moet geächt worden.—
 Reeds voor veele jaaren hebben verscheiden Engel-
 sche Godgeleerden , die zoo wel wegens hunne
 Godvrugt hooggeächt als wegens hunne geleerd-
 heid

heid beroemd zijn, de Inënting openlijk van den Predikstoel aangeprezen en verdedigd. Een MADDON, Lord Bisfchop van WINCESTER (a); een SOME, Predikant te Harborough (b); een DODDRIGE, Doctor en Profesfor in de Godgeleerdheid te Nordhampton; een WARBURTON, Doctor in de Godgeleerdheid (c); een HOULTON, Cappellaan van den Graave van Ilchefter (d) en andere Eerwaardige en Godvreezende Mannen hebben opzettelijk Leerredenen over de Inënting uitgesproken en door den druk gemeen gemaakt, van welken ook eenigen in 't Nederduitsch vertaald zijn (e). In dezelve hebben zij beweerd, dat

(a) Dees beroemde Godgeleerde heeft in 't jaar 1752 voor de Bestiëders van het Gasthuis, ten dienste der Kinderziekte opgerigt, eene Leerreden ter aanprijzinge van de Inëntinge, op den predikstoel uitgesproken, welke Leerreden meenigvuldigmaalen te Londen herdrukt is. Deze Leerreden is in het Nederduitsch vertaald, en uitgegeeven te Amsterdam by de Wed: SCHOUTEN en Zoon.

(b) De Heer SOME had reeds in 1725 een Werkje geschreven, waar in hy de Inënting onzydig van den Godsdienst beschouwde, maar het is eerst in 1750 door den Heer DODDRIGE uitgegeeven, die in eene Voorrede voor het zelve de Inënting met nadruk heeft aangeprezen en 'er zelfs op aangedrongen, dat een Christen met een goed gewisfe dezelve mooge in 't werk stellen, ja daar toe verplicht is.

(c) Dees heeft eene Leerrede ter aanmoediging van de Inëntinge uitgesproken in 1755.

(d) Dees heeft eene Leerrede ter billyking van het gebruik der Inënting gepredikt te Ingatestone in Essex in 1766, welke in het Nederduitsch vertaald in 1768 te Leiden is uitgegeeven, by P. H. JACQUEAU.

(e) Onder verscheiden Hoogduitsche Godgeleerden heeft

deze konstbewerking de gelukkigste ontdekking , de edelste onderneeming en eene der grootste zegeningen zij , waar mede de algoede Voorzienigheid het menschdom verwaardigd heeft ; dat zij voor Gods oogten te billijken en te rechtvaardigen zij ; dat zij wel verre van tegen Gods bevelen , of tegen eenige leerstukken van onzen Godsdienst te strijden , in Gods Wet , gelijk alle middelen tot behoud van ons leeven en gezondheid geboden worde ; en gevolglijk dat een ieder mensch en bijzonder een Christen verplicht is om 'er , ter bewaaring van zijn leeven en gezondheid , de twee dierbaarste panden , welken God hem toevertrouwd heeft , gebruik van te maaken. En dit alles kan niet onbekend zijn aan die van onze Ingezeten , welke leezen en op dit stuk eenig onderzoek gedaan hebben. — Zoo zijn 'er ook in ons Land reeds voor eenige jaaren eenige voortreffelijke Godsgelerden opgestaan , die voor de geoorloofdheid en nuttigheid der Inëntinge openbaar zijn uitgekomen , en die 'er zelfs ter behoud van hunne kinderen zich van bediend hebben. Reeds in 't jaar 1754 heeft de zeer geleerde Heer CHAIS , zeergeächt en thans rustend Leeraar der Walsche Gemeente in 's Gravenhage , nadat hij alvorens zijn eigen Dogteren had laten inënten , in de bovengemelde *Verdedigende Proeven voor de Inënting aer Pokjes* , en kort daarna hebben de Rotterdamsche Genees-

heeft inzonderheid de vermaarde CRAMER te Lubek , een fraai Stukje voor de Inënting geschreven , 't welk te Amsterdam vertaald is.

neeshereen, in het te weinig bekend Werk *de Inënting der Kinderpokjes in haare groote Voordeelen aangewezen*, de geoorloofdheid en nuttigheid dezer konst-oeffening aan de zijde van den Godsdienst en het geweten zoo bondig en klaar bewezen, en de tegenwerpingen, van dien kant 'er tegen opgeworpen, zoo volledig en tevens gemoedelijk opgelost, dat alles, wat men 'er naderhand tegen ingebracht heeft, bij verstandige en onpartijdige Lieden weinig aanmerking meer verdiend hebbe. Omtrent dien tijd heeft wijlen de zeerhooggeächte DE SUPERVILLE, wiens nagedagtenis bij de Walsche Gemeente dezer Stad en bij allen, die hem gekend hebben, nog in zegeninge is, voor het nut der Inëntinge openlijk gebeden en gedankt. Niet lang daar na hebben wijlen de Heer DE LOCHES Predikant van die zelfde Gemeente, en de zeerëerwaardige Heer SOWDEN geächt Leeraar der Engelsche Kerk alhier hunnen kinderen laten inënten. Uit het bovenbijgebragte Verhaal van den Hooggel: Heer CAMPER heeft men gezien, dat voor reeds 8 jaaren te Groningen verscheiden voornaame Godvrugtige Leeraars en zelfs Hoogleeraars der Godgeleerdheid de Inënting met het grootste vertrouwen aan hunne kinderen hebben laten toedienen; en dat zij openlijk in de kerk den Hemel voor deze nuttige uitvinding gedankt en 'er deszelfs zegen over afgebeden hebben. Genoeg bekend, zou men zeggen, is het ook, dat voor weinige jaaren de Predikanten in de Haag, op verzoek van zijne Doorluchtige Hoogheid, openbaare dankzeggingen gedaan hebben voor den geze-

gen-

genden uitflag der Inënting in hoogst deszelfs kinderen. Niet lang geleden heeft de Zeerëerwaardige Heer RIBBERS, geächt Leeraar te Arnhem vier van zijne kinderen laten inënten. Eindelijk is nu ook ter kennis van zeer veelen onzer Ingezeten gekomen de reeds meergemelde Leerreden, die de Hoogëerw: Heer NAHUIS in deze Gemeente opzettelijk heeft uitgesproken ten betoog, dat de Inënting tegen geen een uitdrukkelijk of ingewikkeld bevel van Gods Woord strijd, en gevolglijk uit dien hoofde geenzins onwettig en onbetamelijk kan of moet gehouden worden, maar dat een ieder ten dien aanzien 'er zich met een gerust geweten van bedienen kan. — Ik beken, dit alles, zou men zeggen, moest reeds lang de Ingezeten onzes Lands omtrent de geoorloofdheid der Inëntinge aan de zijde van den Godsdienst geheel anders hebben doen denken, en ook van besluiten betrekkelijk dezelve, uit de handelwijze veeler Leeraaren getrokken, hebben doen veranderen. Ik beken, men zou denken, dat zij ligtelijk opmaaken kunnen, dat zoo veele, zulke wijze en godvrugtige Leeraars niet zoo openbaar en zoo sterk voor deze Praktijk zouden uitgekomen zijn, veelmin aan hunne kinderen dezelve hebben laten in 't werk stellen, zoo dezelve in het allerminste tegen de beginsels of leerstukken van den Godsdienst, of eenig bevel van God streed, en dat zij zulks vooräf zekerlijk wel angstvallig zullen onderzocht en overwogen hebben.

„ Nimmer, zegd de Heer NAHUIS in de Voor-
 „ reden voor zijne Leerreden, nimmer heb ik

„ mischien een *Critiker*, hachlijker en gerugtver-
 „ wekkender Predikatie gedaan, dan de laatste de-
 „ zer twee (die naamelijk over de geoorloofdheid
 „ der Inëntinge); maar nimmer heb ik met meer
 „ overtuiging, vertrouwen en gesterktheid iets on-
 „ dernomen, dan dit: en nimmer agter na in mijn
 „ geweten meer goedkeuring gevonden over de
 „ zaak, dan in dit geval. Trouwens dit stuk is niet
 „ in der yl, of bij eenen lugtigen inval onderno-
 „ men, maar na dikwijls hervatte overweegingen,
 „ na eene opwelling van gedagten, die ik omtrent
 „ een paar jaren opgehouden en van alle kanten
 „ bezien heb, eêr ik tot de uitvoering besloot.”
 Met welk eene bedagtzaamheid en overweeging ook
 de Heer RIBBERS tot het inënten zijner kinderen
 gekomen zij, kan men uit den onderstaanden Brief
 opmaaken. [a)

Edoch

(a) Op een Brief, waar van men den inhoud ligt
 zal kunnen begrypen, ontfong ik het volgende fraaije
 Antwoord van den Eerwaarden Heere N. RIBBERS,
 gedagteekend den 5 October 1776.

Het is waar, dat ik myne vier jongste Kinderen de Kinder-
 ziekte heb laaten Inënten, en dat dit door 's Heeren zegen
 van eene allergewenschte uitwerking geweest is; maar
 men heeft UwE: kwalyk berigt, dat ik vooraf by wy-
 ze van eene Redevoeringe de redenen van dit myn
 doen aan de Gemeente zou medegedeeld hebben, en
 dat ik die Redevoering zou hebben doen drukken. —
 Mogelyk heeft tot dit gerugt aanleiding gegeven, dat
 ik, voorziende hoe zich veele in de Gemeente aan myn
 doen meer of min zouden ergeren, voor my zelf heb
 opgeschreven, hoe ik met opzigt tot dit stuk in het
 eenzaame was werkzaam geweest, en wat redenen my
 zot het neemen van dit besluit bewogen hadden, om ten
 al-

Edoch in weerwil van dat alles, en met hoeveel grond men zulks denken zou, en offchoon zekerlijk verscheiden lieden in ons Land door den voorgang dier Leeraaren reeds tot de Inënting zijn overgegaan, is het echter maar al te zeker, dat verre de grootste hoop onzer Ingezeten, uit aanmerkinge van de handelwijze der meesten onzer Predikanten, nog in begrip zijn en blijven, dat deze Praktijk met de gevoelens van Godsdienst en de inboezemingen van geweeten niet bestaanbaar en gevolglijk niet geoorloofd zij. — De redenen 'er van ontdekt men welhaast, wanneer men veele menschen over dit onderwerp onderhoud. Verre de meesten zijn van alle die bijzonderheden, gelijk van alles, wat tot de Inënting

allen tyde tot een bewys te strekken, dat ik daar in niet los en rukeloos gehandeld had. Dit geschrift, dat maar een Pagina 3 of 4 groot is, is van verscheiden goede Vrienden gelezen; doch is niet van dien aart, dat ik het zou moogen of willen laten drukken. Het komt hoofdzakelyk daar op neder; dat daar het uit onwedsprekelyke Proeven blykt, dat by de Inënting van de Kinderziekte het gevaar onëindig minder is, dan by de natuurlyke, ik geen vryheid gevonden heb om myne kinderen (daar de Kinderziekte hier sterk heerschte) te laten in eenen staat, waar in zy voor groot gevaar bloot stonden, daar my de gunstige Voorzienigheid Gods een middel aan de hand gaf om ze te stellen in eenen staat, daar dat gevaar onëindig minder is: en dat ik my meer zou moeten in myn gemoed bezwaard vinden, als ik een kind verloor aan de natuurlyke Kinderziekte, en my moest verwyten, dat ik het middel tot haare behoudenis verwaarloost had, dan wanneer ik het ongeluk had van een Kind aan de Inënting te verliezen, onder het gebruik van een middel, dat de Heere anders zoo gunstig gewoon is te zegenen.

ting betrekkelijk is, geheel onkundig, of hebben 'er geene andere wetenschap van, als van dingen, die hun niet aangaan en in welken zij geen belang stellen. Zij, die 'er eenige kennis van hebben, of aan welken men 'er kennis van geeft, denken en redeneeren 'er zeer ongunstig en zeer ongerijmd over. Niet weinigen van onze Gezinte beschouwen het, ten aanzien der Engelsche en Fransche Predikanten, als de Leer van eenen vreemden landäart en van eenen weinig naauwgezetten Godsdienst, en ten opzichte van de gemelde Nederlandsche Leeraaren, als eene gehoorzaaming aan hooger bevel, of als eene believing aan Lieden van aanzien, of als een stout bestaan van bijzondere Persoonen, voortvloeiende uit eene drift tot nieuwigheid en om zich boven anderen te verheffen; uit welke beginselen men van alle tijden af bijzondere Predikanten zonderlinge leeringen en onderneemingen heeft zien opperen en bestaan. Sommigen voegen hier bij, dat het prediken over zulke een onderwerp een Christen Leeraar niet voege en geheel buiten zijn ampt valle; en meest allen begrijpen zij, dat men de handelwijze dier genoemde Godgeleerden geenzins kan aanmerken als eene blijk van een doorgaand gevoelen onder de Predikanten, dewijl de grootste meenigte derzelve, noch door woorden, noch door daaden, laten blijken, dat zij de Praktijk der Inëntinge goedkeuren en als een geoorloofd en heilzaam middel beschouwen.

Gelijk deze denkbeelden en redenkavelingen aan den voortgang der Inëntinge zeer hinderlijk zijn, zoo vind men ook zeer veel moeite om hen, die dezelve

ven

ven voeden, 'er van af te brengen. — Verzekerd men hun, gelijk ik uit gemeenzaame gesprekken meen te mogen verzekeren, dat thans zeer veel, en welligt de meesten van onze geächte Leeraaren der Inëntinge zijn toegedaan, en gaarne zien zouden, dat deze Praktijk in een algemeen gebruik raakte (a); zij hebben moeite om dat te gelooven, alleen om dat zij de daadelijke bewijzen 'er niet van zien. — Tragt men hen te doen begrijpen, dat de handelwijze van die Predikanten, welken nog niet openlijk voor de Inënting uitkomen, geen genoegzaame grond is om te besluiten, dat zij in Persoon of voor zichzelf van de geoorloofdheid en nuttigheid dezer konstbewerkinge niet overtuigd zijn; dat 'er in derzelver Huisgezinnen of Familiën bijzondere redens voor wezen kunnen, vooräl daar de overtuiging van het nut en de veiligheid der Inënting tot nog toe het minst de harten der vrouwen heeft kunnen inneemen; en dat 'er wezenlijk zijn, die hunnen

kin-

(a) Zoo schreef ook de Heer TRALLES, die wegens zyne Godsdienstige levenswyze zoo zeer geächt is, als hy beroemd is wegens zyne groote ervarenheid in de Geneeskunde: „ Tot hier toe heb ik geen „ edelmoedig en kundig Godgeleerden gevonden, het „ zy in de Luthersche, het zy in de Gereformeerde Reli- „ gie, met welken ik over dit onderwerp gesproken „ heb, die het wegens beginselen van Godsdienst ver- „ öordeeld heeft. Ik geloof niet, dat de Catholyke „ Godgeleerden hier in van ons verschillen zullen. (*)

(*) *Dissertatio de Method. Medendi Variolis bacterus cognita, saepe insufficiente magno pro Inoculatione argumento.* pag. 8.

kinderen reeds zouden hebben laten inënten, indien het met toestemming van hunne nabestaanden hadde kunnen geschieden, of wel door andere omstandigheden niet verhinderd geworden ware. — Zij antwoorden hier op, dat Predikanten, wegens hunne bekwaamheid en kundigheid, wel in staat zijn om zoo wel in dit, als in andere gevallen hunne nabestaanden te overtuigen, indien zij 'er anders zelve genoeg van overreed waren, en dat in alle gevallen het behoud hunner kinderen boven alles wegen moest. — Te vergeefs brengd men hier tegen in, dat, zoolang de overtuiging van de nuttigheid, veiligheid en geoorloofdheid der Inëntinge niet algemeener zij, het voor de Predikanten zeer bedenkelijk en zorgelijk is 'er openbaar voor uit te komen, en vooräl om 'er zich van te bedienen; dat het mangel van eene algemeene overtuiging eene van de voornaame redenen is, die de meesten hunner vooräl nog beweegen om 'er zich onzijdig omtrent te gedraagen, ten minsten om 'er niet sterk voor te yveren; en dat zij ook voor zich zelve meer overtuiging noodig hebben, dan andere menschen, om 'er voor uit te komen, omdat zij meer dan iemand aan opspraak, berisping en veräntwoording van hun doen en laten, ten aanzien van het Publiek, onderhevig zijn. — Zij meenen, dat de Leeraars in zulke gevallen moesten voorgaan, en op allerlei wijzen tot de algemeene overtuiging medewerken; dat geene menschevrees bij hen behoorde plaats te grijpen; en dat zij ook ligtlijk zich zouden kunnen veräntwoorden omtrent eene zaak, die men voor-
geeft

geeft alzins geoorloofd, veilig en voor het menschedom zoo heilzaam te zijn. — Maar niets is 'er dat hen meer in die verkeerde denkwijzen sterkt, dan te verneemen, dat 'er nog Leeraars zijn, die openlijk van den predikstoel, of in hunne geschriften, de Inënting voor een ongeoorloofde, den Christenen onbetamelijke, en eene Godverzoekende onderneeming uitkrijten. (a) — Men mooge hier op inbren-

(a) Of, 't gene nog verder gaat, dat zy een wezenlyke doodslag en een Kindermoord is, gelyk zeker Dorppredikant, zoo men my berigt heeft, onlangs by de Verklaaring van het zesde Gebod, zynen Toehoorders heeft voorgepredikt. Het zelfde heeft de Eerwaarde Heere HOEUFFT, Predikant te Breda, beweerd in zyne Verhandeling over de onbetaamelykheid en schadelykheid van de Inëntinge der Pokjes; dewelke men nog onlangs in de Couranten geveild heeft onder den naam van Predikatie tegen de Inënting, waarschyntlyk om het Gemeen te misleiden en het vertier 'er van te vergrooten. Deze Verhandeling zegd de Heer HOEUFFT voornaamelyk ingerigt te hebben ter wederlegging van het gene de Heer CHAIS in zyne *Verdedigende Proeven voor de Inënting* geschreven heeft. Ik heb dezelve met aandagt gelezen, en 'er overal in zien doorstraalen 's Mans goeden en welmeenenden yver voor het welzyn van zynen evenmensch, doch 'er niets in gevonden, als eene omslachtige, partydige en vreesverwekkende voorstelling en aandringing van bewysredenen en tegenwerpingen, die reeds voorlang, kort en bondig opgelost en wederlegd zyn, in Werken, welken hy niet schynd gelezen te hebben, ten minsten, van welken hy geen gewag maakt; waar by hy der Inëntinge ten laste legd eene meenigre van nadeelige omstandigheden en gevolgen waar van hy kwalyk onderrigt is, of die niet genoeg bewezen zyn; al het welke waarschyntlyk ook de reden is, dat noch de Heer CHAIS noch iemand anders 'er tot hier toe, voor zoo ver my bekend is, op geantwoord heeft.

brengen, dat het getal van dezulken zeer gering of
 wel niets is in vergelijking van de meenigte Leer-
 aaren, die de Inënting voor eene alzins geoorloof-
 de, den Christen betamelijke en onzondige Praktijk
 houden; dat het denzulken alleen haperd aan een
 behoorlijk en onpartijdig onderzoek; dat het niet
 vreemd is, dat omtrent eene zaak, gelijk de Inën-
 ting, die buiten twijffel gemoedelijke bedenkingen
 en zwaarigheden met zich brengd, eenige Predikan-
 ten in gevoelen van den grootsten hoop verschillen:
 dat het in ons Land, zoo min als elders, ontbreekt
 aan voorbeelden van Predikanten, die, na voor
 eenige jaaren van den Predikstoel zich heftig tegen
 de Inënting verklaard te hebben, naderhand de edel-
 moedigheid gehad hebben om van dezelfde heilige
 plaatsen hunne toenmaalige misvatting te belijden, en
 op het gebruik 'er van met geen mindren yver aan te
 dringen; en dat bij dit alles die weinige Predikan-
 ten 'er geene andere zwaarigheden tegen opwerpen,
 als die reeds voor lang in de aangewezen Geschrif-
 ten bondig opgelost en overtuigend wederlegd zijn:
 men mooge, zegge ik, dit alles 'er tegen inbrengen,
 men wind 'er weinig of niet mede bij onkundige en
 gemoedelijke Liederen, en men bevind maar al te wel,
 dat slechts één Predikant, welke 'er op die wijze
 over schrijft, spreekt en predikt, grootere breuk aan
 den opbouw der Inënting toebrengh, dan tien ande-
 ren heelen kunnen: en is dit te verwonderen? Nooit
 strijd men ten aanzien van het Gemeen met meer
 voordeels, dan wanneer men deszelfs vooroordeel
 aan zijne zijde heeft; en aan niets leend het Gemeen
 gree-

greetiger ooren , dan aan het gene met zijne denk-
 wijze overëenstemd. Men heeft dit ook met betrek-
 king tot de Inënting reeds in Engeland ondervonden.
 „ Evenwel , schrijft de Heer ODIER (a), (spree-
 „ kende van dien tusschentijd toen de Inënting in
 „ Engeland weder in verval geraakte) evenwel ver-
 „ flauwde de drift dezer onderneeming weder lang-
 „ zaamerhand. Eenige ongelukkige uitkomsten, voor-
 „ naamelijk in Amerika, schrikten veele Lieden af.
 „ Sommige Kerkleeraars stonden tegen deze nieuwe
 „ behandeling op , en gingen zoover van openlijk
 „ te verkondigen , dat de Inënting eene uitvinding
 „ van den Duivel was, wien God, zeiden zij, toe-
 „ gelaaten had Job in te enten, om hem over zijnen
 „ hoogmoed te kastijden , en dat hij , in gevolge
 „ hier van , de samenvloeiende Kinderpokjes had
 „ gehad. Eindelijk , zij vermaanden hunne Toe-
 „ hoorders , alle de genen , welken niet schroomden
 „ het Opperwezen door de Inënting te verzoeken,
 „ als Godverzoekers en Ongeloovigen aan te mer-
 „ ken. Is het , na dit alles , wel te verwonderen ,
 „ dat zij den luister , waarmede zij was ingevoerd ,
 „ allengskens verloor , en men 'er eindelijk niet meer
 „ van sprak , tot het jaar 1743? ” — Dan , om
 kort te gaan , welke poogingen men aanwend , om
 zeerveele menschen van die hunne verkeerde denk-
 wijze te doen veranderen en van hunne voorördee-
 len

(a) Zie LENTFRINK uitgezogte Genees- en Heel-
 kundige Verhandelingen , 1ste Deel , 2de stuk , bladz.
 303.

len in deze te geneezen , men rigt 'er niets of weinig mede uit , en zoo ik mij niet bedriege , blijkt uit het een en ander klaar genoeg , dat men ook nooit daarin slaagen zal , dat men immer onze gemeene Liederen en vooräl gemoedelijke en naauwgezette menschen zal doen gelooven , dat de Inënting een alzins geoorloofd , betamelijk , veilig en vermogend middel zij , zoolang zij niet zien , dat 'er de Predikanten zich eenpaarig , ten minsten meer algemeen , en openbaar op die wijze over verklaren , en door hunne leer en voorbeeld toonen , dat zij dezelve waarlijk daar voor houden.

Indedaad , hoezeer men het oplossen der Godsdienstige en gemoedelijke bezwaarnissen en twijffelingen zekerlijk voor een voornaam middel moogehouden om de Praktijk der Inënting algemeener te doen worden , ik houde mij op de gelegde gronden verzekerd , dat zij nooit algemeen zijn zal , zoolang het niet van de zijde der Predikanten zelve , en wel van het geheele lighaam der Geestelijkheid voorkome. De poogingen van een enkelen Leeraar zullen zulks nimmer uitwerken. Zij zullen daartoe de handen moeten in een slaan , en met verëende krachten werken. Dan , doen zij dit , kunnen zij daartoe besluiten , ik houde mij zeer verzekerd , dat de Inënting terstond zal doorbreeken , ten minsten een aanmerkelijk veld winnen. Hunne onderrigtingen , hunne aanprijzingen , al worden zij niet volkomen verstaan , zullen allerlei slag van menschen , en bijzonder gemeene en gemoedelijke Liederen trekken ;

ken; en een ieder zal gereedelijk hun voorbeeld volgen. En wie kan hier aan twijffelen, die den invloed kent, welken de stem der Leeraaren altoos op het gemoed van het Volk gehad heeft en nog heeft, en welk een vertrouwen het in hunne onderwijzingen en vermaaningen steld? Trouwens wat is 'er, dat men bij het Gemeen niet kan uitwerken, wanneer de Leeraars 'er zich ernstig en yverig mede bemoeijen willen? Eene listige en baatzuchtige Geestelijkheid kon, in de eeuwen der onkunde, de geheele waereld naar haar goeddunken buigen en leiden, en een dom en bijgeloovig Gemeen door haare leer en voorbeeld de ongerijmdste dwaalingen voor heilige waarheden doen aanneemen, ja tot de buitenspoorigste dwaasheden vervoeren; en zouden dan niet onze Christen Leeraars, door hartelijke en gemoedelijke aanmaaningen, en door zelve voor te gaan, hunne waarheidzoekende Gemeenten kunnen brengen tot het gebruik van een middel, 't welk geene andere bedoeling heeft noch hebben kan, als alleen het levensbehoud van haar en haare kinderen, en in het welk gevolgljik de opbouw der Kerk en de welvaart der burgerlijke Maatschappij een even groot belang hebben? — Maar wat behoef ik dit alles te vraagen? De onderzinding heeft het reeds voorlang beantwoord. Toen de Praktijk der Inenting in Engeland schier in vergetenheid gezonken lag, hebben een MADDOX, een SOME, een DODDRIDGE, een HOUBTON, een WARBURTON en andere eerwaardige en godvrug-

vrugtige Leeraars, door verstandige en ernstige Leere-
redenen (a), dezelve van daar weder opgebeurd,
en de aandacht van het Gemeen 'er zoo sterk bij be-
paald, dat zij eene genoegzaam algemeene toejui-
ching en toeloop verkreeg. Toen PAUS BENEDIC-
TUS de XIVde aan de Geestelijken de vrijheid ver-
gund heeft om zich van de Inënting te bedienen,
en

(a) Zeer groot is de ernst en nadruk, met welken,
onder anderen, de Eerwaardige SOME, de vriend van
DODDRIDGE, 'er zich tegen zyne Gemeente over uit-
liet. „ Ik schroom niet, zei hij, hier aan ieder Chris-
„ ten, die teederheid van gemoed heeft, te vraagen, of
„ hy zonder vermetelheid Gods bewaaring tegen de
„ Kinderziekte kan affmeeken, en zich die belooven,
„ terwijl hy weigerd zich van de Inënting te bedie-
„ nen? — Overtuigd, gelyk gy zyt, dat gy gevaar
„ loopt van door die doodelyke plaag om te komen,
„ zyt gy ter zelve tyd niet onkundig, dat de goede
„ Voorzienigheid een vermogend behoedmiddel heeft
„ doen ontdekt worden om U te bewaaren, en gy
„ maakt niet met een dankbaaren yver gebruik van dit
„ middel. — Mischien belacht gy het veelêer!
„ Mogelyk spreekt gy 'er kwaad van en veröordeeld
„ hen, die 'er in eerlyken gemoede hunne toevlugt
„ toe neemen. — Gy sluit dus opzettelyk uwe
„ oogen voor het licht, dat U omringd, en gy doet
„ dit by het waarschynlyk gevaar van uw eigen leeven
„ en van dat der Persoonen, die van u afhangen, te
„ verliezen. — Overweegt toch de zaak bedaar-
„ delyk en zonder vooröordeel. Vraagt vervolgens
„ aan Uzelven, of uwe manier van doen een gedrag
„ zy, het gene aan een Christen past? Onderzoekt, of
„ gy in staat zyt om het te rechtvaardigen voor de
„ oogen van uwen evenmensch, ja voor uwe eigen
„ oogen? Ziet bovenäl, wat redenen gy 'er van zult
„ kunnen geeven aan den Oppersten Rechter, wanneer
„ hy U roepen zal, om voor hem te verschynen.”

en 'er zelfs in de kerken voor te bidden, heeft zij in Italië een gemakkelijken en vryälgemeenen ingang gevonden. Toen de Godgeleerden in Zweden de Inënting hebben aanprezen, hebben zeerveele Landlieden hunne toevlugt 'er toe genomen: en zelfs in ons Land zijn 'er verscheiden te vinden, die 'er door de onderrigting en voorgang van eenige Predikanten toe zijn overgehaald.

Zij, die beweeren willen, dat de Inënting een onderwerp is, 't welk niet tot den Predikstoel behoore, noch onder het ampt der Predikanten valle, vinden nauwlijks gehoor meer. De Leeraars zullen gaarne toestemmen, dat het levensbehoud van duizenden menschen eene zaak zij, gewigtig genoeg voor het welzijn van Land en Kerk, om tot bevordering derzelve met allen yver medetewerken, indien zij zich slegts overtuigen kunnen, dat deze Praktijk met de grondleerstukken van onzen Godsdienst bestaanbaar zij. Ook dunkt mij, dat het voorbeeld der genoemde Godgeleerden genoeg is om zulks te beslissen. Of hebben die de plichten van eenen Leeraar niet gekend? Is het niet het werk der Predikanten de zedelijke denkbeelden van het Gemeen te bestuuren, en hen door onderwijzingen, vermaaningen, aanprijzingen en voorgang op te wekken en aan te spooren tot betragting van alles, wat zoowel hun tijdelijk als eeuwig welwezen bevorderen kan? Maar daarënboven, heeft men van den beginne af den Godsdienst 'er in betrokken, heeft men het tot hier toe aangemerkt als strijdig met deszelfs beginselen, en heeft men 'er van deze zijde openbaar en zelfs

van den Kansel tegen geyverd , waarom zou men ,
 wanneer men beter onderricht en meer verlicht word,
 het niet van diezelfde zijde en op diezelfde wijze
 voorstaan en aanprijzen? Vald het in wezen meer
 onder de bediening van eenen Leeraar , dat hij over
 de sterfte van het Rundvee predike, en voor de mid-
 delen, die tot weering derzelve aangewend worde ,
 Gods zegen affmeeke? Is de Veepest meêr eene
 bezoeking des Hemels dan deze geduchte Pestziekte
 onder de Menschen? Of is het behoud der menschen
 eene zaak van minder aanbelang? Lees wat 'er de
 zeerêerwaarde CHAIS van oordeeld : „ In ge-
 „ val het thans leevende geslacht den weg opende
 „ en over zijne beschroomdheden zegepraalde door
 „ de reden, zoo zou het volgend nakomelingschap
 „ eene geheel andere en tegenôvergestele taal voe-
 „ ren , als die de meenigte tegenwoordig uitflaat.
 „ Men zou dan zeggen , dat het niet te begrijpen
 „ is , hoe Vaders en Moeders gerust hebben kun-
 „ nen zijn wegens het lot hunner kinderen , voor
 „ dat zij ingeënt zijn geweest. Men zou zich ver-
 „ wonderen , dat de Opper machten , in alle Staa-
 „ tendommen , door allerlei wettige middelen
 „ eener behandeling, zoo voordeelig voor de Maat-
 „ schappy , niet zijn te gemoet gekomen. Mis-
 „ schien zou men zooverre gaan , dat men het den
 „ Bedienaaren van 't Euängelie als eene misdaad ten
 „ laste zoude leggen, dat zij de Inënting niet heb-
 „ ben aangeprezen : gelijk aan de Geneesheeren ,
 „ dat zij 'er niet als een enig Man het voorbeeld
 „ van gegeven hadden. In plaats , dat nu het voor-
 „ „ öor-

„ oordeel de reden bestrijd, zouden zij gelijker-
 „ hand voor de zaak pleiten (a). — Ik be-
 „ sluit, zegd hij, dat ieder Persoon van Gezag en
 „ invloed in Staat of Kerk gehouden is door den
 „ yver, dien men voor het algemeen welzijn heb-
 „ ben moet, de Inënting uit al zijn vermogen aan
 „ te moedigen, door ze bij den eenen aan te prij-
 „ zen, en bij anderen gemakkelijk te maaken, en
 „ omtrent allen, alle mogelijke maatregels te ge-
 „ bruiken, om door dit middel aan den dood te
 „ ontrukken de meenigte van Slachtöfferen, die de
 „ Kinderziekte hem, van jaar tot jaar, met meer-
 „ der of minder woede opöfferd.”

Eene derde algemeene reden, waaröm de Inge-
 zeten onzes Lands geen vertrouwen in de Inënting
 stellen, en gevolglijk ongeneigd zijn derzelve te on-
 dergaan, is, mijns oordeels, de verdeeldheid der
 Geneeskunstöeffenaaren omtrent de nuttigheid, nood-
 zaakelijkheid en veiligheid dezer konstbewerking;
 of, laat ik liever zeggen, de groote tegenstand,
 met welken zeerveelen, zoo niet de meesten onzer
 Artzen, zich tegen deze Praktijk verzet hebben, en
 zulks werkelijk nog doen.

Men heeft, toen de Inënting eerst in ons Land
 eenig gerucht maakte, zich ingebeeld, dat men van
 de zijde der Geestelijken den grootsten weêrstand
 ontmoeten zou; maar ik moet onzen Godgeleerden
 recht doen, men heeft 'er zich zeer in bedrogen

Niets

(a) Zie de Verhandeling van de Hollandsche Maat-
 schappy, 1ste Deel, bladz. 215.

Niets heeft den voortgang der Inëntinge meer gedwarsboomd en gestuit, dan het verdeeld gedrag, 't welk de Geneesheeren 'er overal omtrent gehouden hebben.

Ik zal, verbeelde ik mij, niet veel moeite behoeven te neemen om de waarheid van dit gestelde te doen gevoelen. Men houde slechts in 't oog, dat de Inënting, voor verre het grootste gedeelte, een geneeskonstig onderwerp is, dat hieröm het Gemeen veel minder in staat is om hetzelfde te beoordeelen, dan, wanneer het meerendeels tot den Godsdienst betrekkelijk ware; en dat het ook daarom de Artzen aanziet voor de eigenlijk bevoegde Rechters, om over deszelfs nut, noodzaakelijkheid en veiligheid te beslissen, en naar wier oordeel zij zich gevolgljk te gedraagen hebben.

Dan, dit in 't oog houdende, overweege men, hoe sommigen der beroemdste Geneeskundigen opzettelijk tegen de Inënting geschreven hebben, en hoe de meesten hunner tegenwerpingen tot de ooren van de hoofden en leiders des Volks gekomen zijn, en door die, tot het Gemeen zijn overgebracht. — Men zie verder, hoe weinige Geneesheeren in ons Land voor als nog de Inënting oeffenen, en welk eene meenigte van bejaarde Praktizijns 'er zijn, die 'er zich in 't geheel niet mede bemoeijen; hoe 'er geheele Steden en hoeveele Dorpen 'er zijn, waar de Doctoren en Chirurrijns aan geene Inënting denken, waar zij 'er geene verëischte kundigheid van hebben, ja 'er zelfs naauwlijks den naam van kennen, en waar zij, wanneer zij 'er al iets van hooren,

ter-

terstond en zonder eenig onderzoek , zeer ongunstig 'er zich over uiten. — Men ga verder naar , welk een aantal van ervaren Geneesheeren 'er in de voornaamste steden zijn , die al het vertrouwen van rijke en arme Lieden gewonnen , en die op de Leden der Regeering en op de Predikanten een grooten invloed hebben , welken zich , of openlijk of op eene bedekte wijze , bij hunne Lijders tegen deze Praktijk verklaaren. (a) — Men bedenke daar-
 enboven hoeveele anderen 'er zijn , welken , schoon niet vooringenomen tegen de Inënting , maar zich te oud achtende om 'er zich op toe te leggen , noch lust noch moed hebben om dezelve te beoeffenen , en daarom ook geen belang stellen , noch hun werk maaken om tot bevordering derzelve mede te werken. — Ik durf naauwlijks gewaagen van sommigen , die 'er zoo onredelijk en onverzettelijk tegen zijn ingenomen , dat zij langs allerlei wegeu ontwijken of regtstreeks weigeren , om dezelve van andere Praktizijns te zien in 't werk stellen. — Ik zwijge hoeveele heimelijke drijfveeren en berispelijke oogmerken sommige Medicijnmeesters aanzetten om dezer konstbewerking tegen te gaan en te be

(a) Dit echter wil ik geenzins toegepast hebben op de Doctoren van onze stad ; althans de Hooggeleerde Heer L. PATYN , schoon hy zelf de Inënting niet oeffend , heeft echter openlyk in zyne Lessen deze Praktijk als nuttig verklaard , en zelfs niet geweigerd 'er by te komen , wanneer zy in huizen , die hy anders als Doctor bediend , in 't werk gesteld is.

bestrijden. **CONDAMINE**, **KIRKPATRIK** en **TH. SCHWENCKE** hebben 'er onder geteld onkunde, gebrek aan onderzoek, vreeze voor de Overheid, blinde eerbied voor 't gezach van anderen, partyzucht, onbezonnen drift, lust om bijzonder te zijn, of 'er een naam door te maaken, vrees om zijne Praktijk te zien verminderen, of hoop om 'er dezelve door te vergrooten, enz. (a) „ De vrees, zegd „ Bu-

(a) Zie **CONDAMINE** Verhandeling over de Inënting der Kinderpokjes, enz. Vertaald door **H. V. ELVERVELD**, bladz. 10, 12, 17, 67. **KIRKPATRICK**, Ontledig: der Inënting, Voorrede bladz. xiv, 't Werk, bladz. 115, 285, 286; **TH. SCHWENCKE**, Noodig Berigt over de Inënting der Kinderpokjes: een Werkje zeer nuttig voor hun, die het tweemaal krygen der Kinderziekte zoo algemeen stellen. In de Voorrede, bladz. iv. zegd hy „ Die der Konst voegen zich „ gemakkelyk by den grootsten Hoop, om twee rede- „ nen, of uit vreeze van hun bestaan verminderd te „ te zien, als zy anders gezind waaren, dat wezenlyk „ by sommigen al plaats heeft gehad, die 'er voor waa- „ ren; of dat zy hun voordeel daar in zagen, met zich „ te schikken na den gemeenen trant en denken der „ meesten. — In 't Werk, bladz. 19. „ De In- „ ënting der Kinderpokjes heeft hier zoowel als elders „ haare voor- en tegenstanders. Elk mag ook zyn licht „ volgen, als het op goede gronden staat; maar het „ schynd, dat, zooras als men eens party gekoozen „ heeft, het zy voor of tegen, 'er eene zwakheid in „ veelen overblyft, offchoon zy zien dat men bewy- „ zen heeft, om hen van hunne dwaalingen te doen „ afgaan, en dat de dagelyksche ondervinding met re- „ den gepaard, dewelke onze richtsnoer in de Genees- „ kunde zyn moet, hun beter moest doen zien, dat „ men, zeg ik, die Menschen zich ziet draaijen, en „ alles, wat maar eenigen schyn heeft, voor hunne „ Party, ziet omhelzen, ja zelfs vonden zoeken, enz.

„ BUCHAN (*), de afgunst, de vooroordeelen, en
 „ de strijdige belangen der Geneesheeren zijn en
 „ zullen denkelijk altoos de sterkste beletselen blijven
 „ tegen den voortgang van de allerheilzaamste der ont-
 „ dekkingen. Hier door is het, dat het gebruik der
 „ Inënting nergens, zelfs niet in Engeland eenigen
 „ merkelyken opgang gemaakt heeft.” — Kan men,
 dit alles overweegende, niet gemakkelijk redenen ge-
 noeg vinden, van waar het kome, dat de satzoene-
 lijke zoowel als de gemeene Lieden in ons Land
 zooveel beschroomdheid en tegenzin omtrent de In-
 ënting laten blijken; en kan men twijffelen, of het
 zijn voornaamelyk de Geneesheeren, aan welken
 men zulks hebbe dank te weeten?

Maar nog minder zal men hier aan twijffelen,
 als men weet de wijzen, op welken eenige
 Artzen, die der Inëntinge gram zijn, onkundige,
 twijffelächtrige en bevreesde menschen van deze Prak-
 tijk afschrikken. — Men vind Lieden, die
 ’er genoeg tegen voorïngenomen zijn, alleen omdat
 hun Doctor, toen zij ’er hem over gesproken heb-
 ben, ’er geheel op heeft stil gezwegen, of slechts
 zijne schouders opgehaald, of eenvoudig verzocht
 verschoond te mogen zijn om ’er zich op te uiten,
 of met weinige woorden zich verklaard, dat hij ’er
 gantsch niet voor was. En wien kan dit bevreemden, die
 weet welk een blind vertrouwen de meeste menschen
 in de gebaarden en gezegden van hunnen Doctor stel-
 len,

(*) Huislyke Geneeskunde, bladz. 263.

len, hoe gereed zij 'er zich doorgaans op beroepen; en hoe konstig sommigen 'er zich weeten van te bedienen, om hunne inzichten te bereiken? — Men vind anderen, welken de Bestrijders der Inëntinge van deze Praktijk afschrikt hebben, door de beweegredenen en oogmerken van de Beöeffenaaren derzelve, in een ongunstig, ja haatelijk daglicht te stellen, door de voordeelen, die dezen 'er van opgeeven, op allerhande wijze te verkleenen en te verdraaijen, en door 'er allerlei nadeelige geruchten van te verspreiden. — Edoch geene menschen heb ik sterker van de Inënting afschrikt, noch 'er meer tegen ingenomen gevonden, dan die door hunne Geneesheeren verzekerd zijn, aan den eenen kant, dat de Inënting niet zonder veel gevaars geschieden kan, dat 'er verscheiden aan gestorven zijn, dat 'er anderen zeer verschrikkende toevallen onder gehad hebben, dat zij, die thans volmaakt gezond zijn, nog over vijf en twintig jaaren de kwaade gevolgen 'er van ondervinden zullen, en dat men evenwel naderhand de natuurlijke Kinderpokjes nog krijgen kan; en aan den anderen kant, dat de natuurlijke Kinderpokjes niet zooveel gevaarlijker zijn dan de ingeënten, als de Inënters voorgeeven, mits men dezelve maar wel behandelde, doch dat de meesten 'er door verzuim of kwaade behandeling van sterven (u); waar bij sommigen dan nog voegen, dat zij in 't bij-

zon-

(u) Ja dit gaat, volgens 't gene my berigt is, zooverre, dat men op alle wyze het sterven door de natuurlijke Kinderpokjes verbergd, en zelfs op sommige plaatsen, als niet daar aan gestorven, de dooden opgeeft,

zonder 'er zoo gelukkig omtrent praktifeeren , en 'er zooveelen van behouden , dat zij de Inënting wel misfen kunnen. Dewijl nu het gevaar van fterven de gewigtigfte zwaarigheid is, gelijk ik in 't vervolg toonen zal, die allerlei menschen van de Inënting wederhoud, is het dan wel te verwonderen, dat dusdanige verzekeringen, uit den mond van Doctoren, in wier kundigheid en welmeenendheid men alle vertrouwen steld, een diepen indruk van vreeze en afschrik op onkundige, vertwijffelde en beschroomde gemoederen maaken? en is het niet ligt te begrijpen, dat zij de voornaamste redenen van noodzaakelijkheid en van overreedinge bij hen moeten wegneemen, en hunnen geest zoodanig met valsche kundigheden bemuuren, dat de waarheid, aangedrongen door de beste redeneeringen van oplosfinge en overhaalinge 'er bij geene mogelijkheid ingang in vinden kan? Ook vind men indedaad, dat allerlei slag van menschen zich van die zwaarigheden bedienen, en men bemerkt duideljk genoeg, dat het wapens zijn, die hun door hunne Geneesheeren in de hand zijn gegeven.

Dan, zoo gemakkelijk als het is, onkundige Liedden die zwaarigheden te doen gelooven, zoo moeilijk is het om hen van dat geloof af te brengen. Langs wat weg toch zal men hen doen begrijpen, dat de Inënting onëindig minder gevaarlijk is, en dat zij geenzins zulke verschrikkelijke toevallen voortbrengd, noch die verderfelijke gevolgen na zich sleept, als men hun wijs maakt? Zij zijn, of te onvatbaar, gelijk ik boven bewezen heb, om door

redeneering daar van overtuigd te worden, behalven dat daartoe geene geringe kennis in de Geneeskunde verëischt word; of zij gelieven niet te leezen de Werken, waarin zij 'er van zouden kunnen overtuigd worden. Door tegengestelde verzekeringen kan men even weinig verwinnen. Waarom toch zouden Gemeene Lieden, die geene reden ter wereld hebben om hunnen Geneesheeren te mistrouwen of van bijöogmerken te verdenken, meêr geloof slaan aan het gene de Voorstanders der Inëntinge 'er van voorhouden? Trouwens de ondervinding leerd, dat alle verzekeringen, die men daarömtrent doet, altoos zooveel minder ingang bij hen vinden, als het vertrouwen, dat zij in hunnen Doctor stellen, grooter is; en duidelijk ontdekt men, dat het gevaar van sterven, 't welk zij 'er aan hechten, altijd een merklijk overwigt voegd bij de verzekeringen van den meêr vertrouwden Geneesheer, en dat het begrip van minder veräntwoordelijk te zijn, wanneer men aan de natuurlijke Kinderpokjes sterft, de balans geheel tot deze zijde doet overslaan, vooräl zoo hier bijkomt het geloof, dat men, door deze ziekte aangetast, onder de handen van dien Doctor even of ruim zoo veilig is, als onder die van den Inënter. — Men vorderd even daarom ook niets, met hun te beduiden, dat de handelwijze dier Doctoren, welken zooveel gevaars in de Inënting stellen, schier onbegrijpelijk en volstrekt strijdig is met hunne gewoone manier van handelen, dat zij, bij voorbeeld, geen zwaarigheid maaken om, op het gezach alleen van een **S T O R C K**, hunnen Lijderen vergiften toe te die-

dienen; waarvan maar weinige en geenzins voldoende proeven genomen zijn; en dat zij echter schroomden, ten minsten zulks voorgeeven, om op het gezach van eene geheele bende van de kundigste en ervaarste Geneesheeren, en na honderdduizend en meêr welüitgevallen proeven, zich van de Inënting te bedienen. Zij beschouwen hunne Doctoren al te wijs, om het een en ander zonder gewigtige redenen te doen. — Zegd men hun, dat men of zeer onkundig, of zeer kwalijk gezind moet zijn, om voor te wenden, dat men eerst, na een reeks van jaaren, de kwaade gevolgen van de Inëntinge zien zal; want, dat men zulks altijd zal kunnen voorwenden, en dat de Inënting geen middel is om ons onsterfelijk te maaken, of voor andere ziekten te behoeden: zij kunnen bij gebrek van geneeskundige kennis de onnoozelheid en ongerijmdheid van dat voorgeeven en de redeneeringen, waarmede men het omverwerpt, niet doorgronden. — Verzekerd men hun, dat men reeds meer dan eene halve eeuw in Engeland, aan honderdduizenden de Inënting in 't werk gesteld heeft, zonder dat men 'er in iemand eenige kwaade gevolgen van bespeurd heeft (a): zij schijnen te meenen, dat 'er op die

ver-

(u) Reeds in 't jaar 1755, deed het *Collegium Medicum* te Londen, de volgende openbaare bekendmaking (*) „ Het *Collegium Medicum* van Londen, on-
„ der-

(*) (*Journal Britannique*, par M. MATTY, Tom. XVIII. pag. 483.

verzekering geen staat is te maaken, dat de gebeurtenissen daar van te ver af zijn, om 'er een behoorlijk onderzoek omtrent te kunnen doen, en dat de getuigenissen, die men 'er van bijbrengd, te onzijdig, of niet opregt genoeg zijn, om 'er geloof aan te kunnen geeven. — Te vergeefs ook tragt men hen te doen begrijpen, dat de natuurlijke Kinderpokjes wezenlijk eene allergevaarlijkste ziekte zijn, dat 'er zeerveel meêr aan sterven, dan men hen wil doen gelooven, en dat de Geneeskunst, wanneer zij kwaadâartig zijn, 'er weinig of niets in vermag. Want, behalven dat 'er, om dit te begrijpen, mede eene meêr dan gemeene Geneeskonstige kennis noodig is, zoo vind men hen zoo sterk door hunne Doctoren van het tegendeel verzekerd, zij stellen in het zeggen van dezen zulkêen vast vertrouwen, zij worden 'er dagelijks, door het zien van eene meenigte, die 'er behouden zijn afgekomen, zoozeer in versterkt, en zij meenen zelve zooveele middels, die nuttig in deze ziekte zijn, te kennen, dat alle vertoogen, die de ongegrondheid van hun gevoelen overtuigend aantoonen, niet in staat zijn om 'er de minste twijffeling omtrent

„derrigt zijnde, dat het gevolg en de achting van de
 „Praktyk der Inëntinge, niet lang geleden, in vreemde
 „Landen, onder eene valsche gedaante voorgesteld
 „is, heeft beslooten openlyk te verklaaren, dat de tegenwerpingen, welken men in het begin tegen de
 „Inënting gemaakt heeft, volgens hun gevoelen, door
 „ondervinding zyn wederlegd; dat deze Praktyk tegenwoordig meer algemeen in Engeland geâcht en geöeffend word, dan wel te vooren gedaan werd; en
 „ten laastten, dat het deze kunstbehandeling houd van de uitterste aangelegenheid voor het welzyn van het menschelyk geslacht.”

trent bij hen te verwekken, zelfs niet de bewijzen van gezach, hoeveel invloed die anders op het geloof der menschen hebben. — Beduid men hun, dat het niet te begrijpen is, hoe Geneesheeren, die ondervinding, en vooräl, die allerleije soort van Pokjes behandeld hebben, beweeren kunnen, dat deze ziekte, schoon kwaadäartig, zoo gemakkelijk te geneezen zij, daar de grootste Mannen in de konst, als een SYDENHAM, BOERHAAVE, MEAD, HUXHAM, TH. SCHWENCKE (a), TISSOT, TRALLES (b), en eene meenigte anderen, die

(a) „Sommige Geneesheeren, zegd dees Geneeskundige, roemen op hunnelgeneezingen, en houden niet van de Inëning der Kinderpokjes, omdat de ziekte hier te Lande zoo gevaarlyk niet is, ja dat zy 'er geen van verliezen, maar dat zy alle geneezen:” groote Mannen, die geschreven hebben, spreeken 'er gantsch anders van, en het is al te wel bekend dat deze de waarheid zeggen.” Noodig Berigt. Bladz. 47.

(b) Byzonder verdiend hier genoemd te worden de Heer TRALLES. Dees heeft in zyne *Dissert. Epistolaris de methodo medendi Variolis bacillus cognita saepe insufficiente, magno pro Inoculatione argumento*, tegen het voorgeeven van den Hooggeleerden DE HAEN, in zyn Werkje over de Koortsen (*), dat de doodelykheid der Kinderpokjes meestäl aan esne verkeerde behandeling moet toegeschreven worden, onder andere, door agt Waarneemingen, overtuigende getoond, dat de kragtigste Geneesmiddels en de beste Geneeswyze zeer dikwyls geheel ongenoegzaam zijn, om het doodelyk geweld van deze moorddaadige ziekte te overmeesteren. Onder deze Waarneemingen is 'er geene, die meer bewyst en tevens sterker aandoet, dan de VIIde: het geval van eene Jonge Juffrouw van 27 Jaaren, die aan den Heer TRALLES verloofd was, en met welke hy eerstdaags stond te huwelyken. Om al de kragt van bewys, die 'er in dit geval is, wel te gevoelen, moet men weeten, dat de Heer TRALLES, uitwyzens zyne Werken,

(*) *Theses Febrium definitiones sistentes*, pag. 103.

die met de uitstekendste kundigheid en oplettendheid, duizende Lyders met de Kinderpokjes behandeld

ken, by de gantsche Geneeskundige Waereld, te boek staat voor een der kundigste, bekwaamste en ervarenste Geneesheeren van gantsch Europa; dat hy toen hem deze gevallen ontmoetten, reeds 30 jaaren lang, eene overloopende praktyk gehad had; dat hy, in verscheiden *Epidemiën* van Kinderziekte, duizende pokkige Lyders behandeld had; dat hy de *Sydenbamiaansche*, *Boerhaaviaansche*, *Huxbamiaansche*, met een woord, alle de beste bekende Geneeswyzen in deze ziekte, niet alleen zich eigen gemaakt, maar zelf meenigvuldigmaalen beproefd had. Dees kundige en doorervaren Man word in het geval gebragt, van in een tyd dat 'er eene boosaartige *Epidemie* heerschte, met de Kinderpokjes gedreigd te zien eene der schoonste en beminlykste Juffrouwen, zyne teedergeliefde Bruid, het dierbaarste voorwerp, dat hy in de waereld had, en door wier verbintenis hy zich beloofde eerlang volmaakt gelukkig te zullen zyn. Wat doet dees Man? Hy stelt eerst alles in 't werk om haar lighaam voor te bereiden, en langs dien weg de ziekte goedäartig te maaken. Zy word 'er eindelyk, wel voorbereid, van aangetast. Hy schikt zich geheel voor haar; hy blyft nacht en dag by haar; hy denkt niet anders als om haar op de beste wyze te behandelen; hy diend zelf haar de middels toe; hy word in dat alles ondersteund door een der beroemdste Geneeskundigen, den Heer LUDWIG; beiden beproeven zy, met de uiterste zorgvuldigheid en oplettendheid, alles, wat de konst immer uitgedagt en in deze ziekte nuttig en vermogende gevonden heeft, om die zoowaardige Lyderes in 't leeven te behouden. Maar, helaas! alles vruchteloos! Aangegreepen van het allerboosaartigst soort van Pokken, gefolterd door de wreedste toevallen, sterft zy den 10den dag der ziekte op de allerellendigste wyze. Zooweinig vermogen de beste geneesmiddels en de bekwaamste geneeswyze, wanneer deze ziekte uit zichzelfe kwaadäartig is. Zoo ydel en ongerymd is het voorgeeven, dat men door eene goede behandeling de doodelykheid dezer plaag ligtelyk verminderen kan! En zoo ongelooflyk is de verzekering van sommigen, dat 'er

deld hebben, openbaar beleden hebben, geene geneesmiddels noch geneeswijze te kennen, be-
kwaam

er onder hunne behandeling weinigen of geenen aan deze ziekte sterven. De Heer TRALLES wenscht den Heer DE HAEN geluk met de voorspoedige geneezingen der Kinderpokjes, door hem in de Haag gedaan, als mede den Weener Geneesheeren, welken DE HAEN pryst, maar naauwlyks kan hy met hem gelooven, dat alleen door eene verkeerde behandeling in 't jaar 1759 te Weenen 500 menschen aan de Kinderpokjes gestorven zyn, voornaamelyk, daar hy ziet, dat de Weener Geneesheeren nooit verhittende Geneesmiddels gebruiken, ten zy de natuur zulks verëischt, als zy naamelyk te zeer verzwakt is. Wel is waar, de Hooggeleerde DE HAEN heeft hierop naderhand geantwoord, maar, naar het oordeel der beste Geneeskundigen, nooit op eene voldoende wyze, en de Heer TRALLES is hem vervolgens weder niets schuldig gebleven.

„ Als een ander Geneeskundige, zegd hy, my verweet,
„ ten had, dat ik de Sydenhamiaansche Geneeswyze niet
„ gekend of verzuimd had, zou ik hem tot myne troost
„ en herstelling myner eer, te overweegen gegeeven hebben
„ de woorden van SYDENHAM: (*) *Uit het tot hier
„ gezegde blykt duidelyk genoeg, hoe onzeker en gevaarlyk
„ de Kinderziekte zy, mitsgaders de geneeswys, waar
„ mede men dezelve tegengaat. Ook durf ik deswegens
„ verzekeren, dat de goeds naam van hem, die zich dik-
„ wyls met het geneezen van deze ziekte moet bezig hou-
„ den, zeerveel gevaar loopt, naardien niet alleen het
„ Gemeen, de oorzaak der dood willende kennen, dezelve
„ gereedelyk aan den Geneesbeer toeschryft, maar zelfs de
„ Beoëffenaars der konst daar uit ligtelyk gelegendheid
„ neemen om te lasteren, en 'er gemakkelyk een zeer streng
„ gevoelen over uiten, met oogmerk naamelyk, dat zy
„ meer zouden geëcht worden, en op den ondergang van
„ anderen zich den weg tot roem baanen, het welk voor
„ Geleerde Liederen, en zelfs voor gemeene Ambagtslieden
„ eene zeer onwaardige handelwyze is, ten minsten zoo zy
„ eenige beginsels van eerlykheid hebben.*”

(*) Opera omnia, Sect: III, Cap. II. pag. 180, 181.

kwaam om der kwaadäartigheid van deze ziekte met vrucht te keer te gaan, of deszelfs gevaarlijkheid te overwinnen; ja daar sommigen hunner, bij welken ik mij gaarne voege, zich niet geschaamd hebben te erkennen, dat zij niet durven zeggen, een eenigen Lyder, door hunne behandeling van deze ziekte, hersteld te hebben, welke zonder de geneeskundige hulp en door de natuur alleen, niet zoude gered en in 't leeven behouden zijn: zoodanige verzeeringen komen hun wonderspreukig voor; zij verwonderen 'er zich over, doch kunnen dezelve niet gelooven; omdat zij den aart der ziekte en het gezach dier Mannen niet kennen; en hunnen Geneesheer voor niet minder geloofwaardig houden. En, is het al, dat zij deze ziekte voor zeer gevaarlijk aanzien, het vertrouwen, dat 'er hunne Doctor zoo gelukkig in praktiseerd, vleid en bezet derwijze hunnen geest, dat zij het denkbeeld van gevaar verre ter zijde stellen, en dat de overweeging omtrent de Inënting 'er in 't geheel geen plaats in vinden kan. — Met moeite kan men hen doen gelooven, dat het voorgeeven van zoo gelukkig in deze ziekte te praktiseeren, op zijn best genomen, niet anders is als het gene men noemd een louter geluk, waar aan de kundigheid en bekwaamheid niets toebrengen, en dat dit bij sommige Doctoren alleen daarin bestaat, dat zij rekenen op een tijd, waarin eene zeergoedäartige besmetting heeft plaats gehad, of dat zij gepraktiseerd hebben in slegts weinige huizen, waarin verscheiden kinderen gemakkelijk door de ziekte gekomen zijn, alleenlijk omdat dezelve een zeer goed soort van Pokjes

jes gehad hebben , zonder dat 'er de Doctor iets aan gedaan heeft , of heeft behoeven te doen , waarāan hij de gelukkige uitkomst met eenig recht kan toeschrijven ; en dat ook die Doctoren zelve , wanneer men 'er hun naar vraagd , bekennen geene bijzondere geneezingwijze van die van SYDENHAM, BOERHAAVE, enz. verschillende te hebben , maar meenen zulks alleen aan een gelukkig lot te moeten toeschrijven. De gemeene Lieden en veelen van den Burgerstand bezitten te weinig onderscheidend oordeel , of te weinig kundigheid , of hebben te groot een vertrouwen in de Geneeskunst , en het denkbeeld van eene gelukkige Praktijk verblind en trekt hen te zeer , om zich door zulke redeneeringen van hun geloof te laten afbrengen , en eenig belang in de Inēnting te stellen. Zoodra zij verneemen , dat weinige Patienten van een Doctor sterven , noemen zij denzelven een gelukkig Praktizijn , en meenen dat hij met eene bijzondere bekwaamheid en weetenschap om ziekten te geneezen en de dood te verhoeden begaafd is , en gevolgiijk dat zij onder handen van zulkēenen Doctor veel minder gevaarlooopen van te sterven , dan onder die van den geleerdsten Arts , wien men zegd ongelukkig te practifeeren. En niet alleen gemeene Lieden , maar zelfs niet weinigen van hun , van wier opvoeding men beter redenkaveling verwachten zou , denken en redeneeren 'er op die wijze over. — Dan daar alle deze Voorōordeelen , daar de vreeze van door de Inēnting of deszelfs gevolgen te zullen sterven , of wel 'er ongelukkig door te zullen worden , de menschen

ſchen zoo algemeen en zoo ſterk beheeren , daar zij 'er door hunne Doctoren zoo krachtdaadig in geſtijfd en geſterkt worden , oordeel of het te verwonderen zij , dat het gros onzer Landgenooten zoo geweldig zich tegen de Inënting verzette , en of ik zonder reden ſtelle , dat het voornaamelijk de Geneesheeren zijn , die den voortgang dezer Praktijk gedwarsboomd en geſtuit hebben.

Maar zijn dan alleen de Geneeskundige Beſtrijders oorzaak , dat deze Praktijk bij ons en elders tot nog toe zoo weinig opgang maakt ? Gewisfelijk niet. Zelfs de Voorſtanders en Beöeffenaars dezer konſtwerking hebben daar ook meer of min ſchuld aan. De ondervinding heeft mij dit mede niet als al te duidelĳk doen zien. Niet weinige menſchen vind men , en onder dezen zelfs kundige Lieden , die van de Inënting afgeshrikt of tegen dezelve ingenomen zijn , omdat men hun berigt heeft , dat de Inënters in die Landen , waar in die Praktijk voor ons oorspronkelijk is , en ook in andere Geweſten , zich betrekkelijk dezelve zeer verdeeld gedraagen en partyschappen trekken ; dat ſommigen 'er zeer onvoorzigtig , los , ligtvaardig en roekeloos mede omgaan , zoo wel in de praktijk als in het ontzien van anderen , die de Kinderziekte nog niet gehad hebben , terwijl anderen 'er ten uiterſte omſlachtig , ſchroomächtig en kiesch omtrent verkeeren , veele zwaarigheden en uitzonderingen maaken ; dat verſcheiden 'er naar hun begrip zeet verkeerd voor yveren ; dat eenigen 'er eene te kennelijke kwakzalverij in mengen ; en dat vooräl ſommigen Inënters 'er eene op-

zettelijke kostwinning van maaken, oeffenende deze praktijk alleen om hunne beurs te vullen. Offchoon deze berichten doorgaans zeer vergroot worden, en wel onderzocht zijnde, mischien naauwlijks voor de helft waar zouden bevonden worden, is het echter maar al te zeker, dat zij bij hun, die 'er kennis van hebben, den vryen loop der Inëntinge helpen stremmen. 't Is hier van, dat de Hooggeleerde Heer CAMPER schreef: „ Sommigen Geneesbeeren daärenboven hebben door hunne verdeeldheid, „ voornaamelijk uit onverzettelikhed en afgunst „ gesproken, de Inënting tegengehouden. Terwijl „ anderen door 'er een ongemeen konststuk van te „ maaken, en 'er eene groote prijs op te stellen, „ die gezegende Geneezingswijze, voor den Rijken „ alleen als geschikt hielden. Verkeerde Gods- „ dienstigheid derhalven, onkunde, blind vooroor- „ deel, afgunst, gierigheid, of liever verfoeijelijke „ hebzugt, zijn de waare en onöverkomelijke hin- „ derpaalen geweest van dat groot, en ik durf zeg- „ gen, Goddelijk geschenk.” (a)

Edoch, onder dit alles is 'er niets, dat ten dezen aanzien ons Gemeen van dit konstmiddel meêr wederhoud dan het denkbeeld, waar in het gebragt is, dat het enkel eene uitvinding is om de Inënters te verrijken, en dat men 'er deswegens niet dan voor hooge kosten gebruik van maaken kan. Verscheiden gemeene Liederen heb ik gevonden, en veelen zelfs van den burgerstand, bij welken de groote Prijs,

(a) Aanmerkingen over de Inënting, Voorreden.

Prijs, waar op zij meenden dat deze konstbewerking gesteld ware, eene der gewigtigste redenen was, waarom zij 'er niet toe overgongen. Ik heb zelfs kinderen ingeënt van Ouderen, die mij zeiden, dat zij 'er al voor eenige jaaren toe zouden besloten hebben, indien men hun niet verzekerd hadde, dat het hun voor ieder kind veele dukaaten kosten zou. — Onderzoekt men ondertusfchen naar den oorsprong dezer begrippen, zoo vind men denzelven, naar het mij toefchijnd, alleen of wel voornaamelijk in het gedrag, dat de Engelsche Inënters, voor weinige jaaren in ons Land zijnde, 'er omtrent gehouden hebben. Hoezeer men de Suttoniaanen het recht doen moet, dat zij ons de nieuwe wijze van Inëntinge geleerd hebben, is het echter niet als al te waar, dat zij 'er vrij kwakzalveráchtig in ons Land mede gehandeld hebben, en dat hun oogmerk om 'er eene beurs door te maaken, zeer zichtbaar geweest zij; hoewel men ook in aanmerking neemen moet, dat zij hunne konst niet als aan gegoede Lieden konden toedienen, vermits het vooroordeel onder behoefstige en mingevoede Lieden toen nog te algemeen en te groot was. Dan, zonder hunne handelwijzen te zeer te laaken, is het wel zeker, dat 'er ons Gemeen in die verkeerde begrippen door gebragt is, die vermoedelijk vervolgens gefterkt zijn, door de buitengewoone belooningen, welken de Rijken onzen Artzen, voor de toediening van deze konstbewerking aan hunne kinderen, gegeschonken hebben. Ik heb te meêr reden om vast te stellen, dat dit verkeerde denkbeeld niet uit de

De handelwijze onzer inëntende Artzen kan ontstaati
 zijn, omdat, voor zooverre mij bekend is, zij allen,
 welken in ons Land de Inënting oeffenen, de edel-
 moedigste gereedheid getoond hebben om minge-
 goeden en armen menschen zonder buitengewoone
 kosten of voor niet in te enten. „ Van den Rij-
 „ ken, (schreef verder de Hooggeleerde Heer CAM-
 PER) (a) heb ik niets meêr, dan gelijk ik in alle
 „ andere gevallen gewoon was, voor de *Visites* ge-
 „ gerekend; van de Burgerlieden heb ik niets ge-
 „ vorderd, oordeelende, dat men om een weinig
 „ gewins het welzijn en het behoud hunner kin-
 „ deren niet moest verwaarloozen.” — Dit alles
 en nog meêr kan ik van onze Rotterdamsche Ge-
 neesheeren zeggen. Wij hebben alle gelegenheden
 waargenomen, en 'er dikwerf gelegenheid toe ge-
 maakt, om den Gemeenen Man daarömtrent an-
 dere begrippen te doen krijgen. Wij hebben ver-
 scheidene armen Liederen voor niet ingeënt. Men heeft
 dit ook voor de Weezen aangeboden. Den Burger-
 lieden heeft men 'er niet meer voor gerekend, dan men
 in alle andere ziekten gewoon is te doen; en de ge-
 goede Liederen hebben merkelyk grootere belooning
 gegeven, dan men 'er voor gevorderd had. Men
 heeft ook indedaad door deze handelwijze sommi-
 gen tot de Inënting overgehaald, die 'er anders ze-
 kerlyk nog niet toe zouden gekomen zijn. Ik ken 'er
 zelfs, die deze konstoeffening hemelhoog verhef-
 fen, zedert dat men hun dezelve voor niet heeft

(a) Dezelfde, Opdragt.

toegediend, daar zij dezelve te vooren tot in den afgrond verächtten, toen zij nog in begrip waren, dat men 'er niet als voor een zeer hoogen prijs gebruik van maaken konde. (a) Echter kunnen wij niet

(a) Niemand heeft méér edelmoedigheid getoond in den armen Lieden voor niet inteënten, en niemand heeft het goed gevolg 'er van beter ondervonden, dan de Beroemde DIMSDALE. In 't jaar 1766 bood hy aan alle de Armen van HERTFORD (de volkrykfte Stad, die tot hier toe zich aan eene algemeene Inenting onderworpen heeft) zonder eenige belooning in te enten, mits de Geestelykheid hun van het noodige verzorgde. Schoon deze hier toe niet besluiten kon, ondernam hy het echter, en volbragt het met den gewenschten nitflag. „ Van dien tyd af, schryft hy in zyne THOUGHTS, on *General and Partial Inoculation*, pag 32, was deze Stad bevryd van de vrees voor de ziekte tot her jaar 1770, wanneer zy weder verscheen, en drie die 'er van stierven, terwyl eenige weinige Perfoonen ingeënt werden, verwekten een algemeen alärm. Ter dezer gelegenheid vloeiden de Armen van myne buurt met hoopen tot my toe, smeekende my om hun die zelfde liefderyke hulp te bewyzen, welke zy te vooren ondervonden hadden; en nadien myne twee zoonen by my waren, bewilligde ik in hun verzoek zonder de minste draaling.

„ Niets toond klarer den aanwas en staat der bevolking, dan eene proefneeming van dezen aart. Wy hadden toen ruim twee honderd en vyftig Lyders, van welken eenigen nieuwe Inwooners, doch de overigen, voor 't grootfte gedeelte zeer jonge kinderen waren.

„ In 't jaar 1774, verscheen 'er de ziekte voor de derde reize. Zy deeden my het zelfde verzoek, en van dezelfde hulp ondersteund, entte ik weder de geheele stad in, en het getal klom nu slechts tot omtrent honderd en twintig. Van dezen tyd hebben wy van de Kinderpokjes niets gehoord, en ik geloof waarlyk,

niet zeggen , 't gene de Hooggeleerde Heer CAM-
 P E R (*) verder schreef: „ Dit voorbeeld, hoe vreemd
 „ het ook klonk bij sommigen, had een gewenscht
 „ gevolg bij verscheiden, en op die wijze hebben
 „ wij veele scherpe Berispers den mond gesnoerd,
 „ en een iegelijk overtuigd, dat wij de Inënting der
 „ Kinderziekte niet oeffenden uit gierigheid om 'er
 „ een Goudbeurs van te maaken, maar uit overtui-
 „ ging van wel te doen, en ons van onzen pligt te
 „ kwijten. Neen, ondanks alle die edelmoedige
 poogingen om de Inënting ten nutte onzer evenmen-
 schen te bevorderen, heb ik verscheiden menschen
 van allerlei rang ontmoet, die het beledigend denk-
 beeld voedden, dat de geldzugt van ons, en van alle
 Inënteren de voornaamste drijfveer zij: sommigen
 zelfs, die geene zwaarigheid maaken van dit open-
 lijk te zeggen. Ik heb 'er ontmoet, die onbillijk
 genoeg waren, om zulks alleen te besluiten uit den
 yver, met welken de Inënters deze Praktijk voor-
 staan en verdedigen. En in 't algemeen heeft dat
 vooroordeel zooveel voet gekregen, dat zelfs zij,
 die der Inënting zijn toegedaan, deze Praktijk voor
 een
 „ lyk, dat 'er in deze 10 jaaren in Hertford geen zes
 „ menschen van deze ziekte gestorven zyn; daar, voor
 „ dat deze praktyk zoo algemeen was aangenomen, de
 „ Kinderpokjes 'er zeer dikwyls regeerden en een groot
 „ getal der Inwooneren verwoestten, behalven dat 'er
 „ de Markt en de Koophandel van de Stad voor een
 „ geruimen tyd zeer veel door leeden.

(*) Dezelfde, Opdragt.

een goudmijn der Doctoren aanzien, en zulks aan anderen voorpraaten, zonder te bedenken, dat zij 'er de zaak zelve mede benadeelen. Ligtelijk begrijpt men, dat zulke denkbeelden, gelijk zij wezenlijk hard vallen voor hun, van welken men dezelve vormd, ook ten hoogsten hinderlijk aan de voortzetting der Inëntinge zijn moeten. Het doet weinig uit, of men deze menschen de onbillijkheid, de liefdeloosheid en de ongerijmheid van deze hunne manier van denken doet gevoelen. Gewoon zijnde niet als uit eigen belang te werken, meeten zij alle de daaden van anderen daar na af, en zijn in dezen niet van begrippen te veranderen. Meermaalen heb ik denzulken gevraagd, of men, zelfs met den minsten schijn van waarheid, zich verbeelden kan, dat braave Artsen, (en ik ken 'er geene anderen,) die in ons Land de Inënting oeffenen, bestaan zouden het leeven van een eenig mensch te waagen, alleen om zich een weinig meer te verrijken? Of men zulks vertrouwen kan of mag van Praktizijns, van welken men overtuigd zijn moet, dat zij altoos alle vlijt, zorg en moeire aanwenden, ja dikwerf hun eigen leeven in de waagschaal stellen, om dat van hunne evenmenschen te behouden? Of men zich zulks voorstellen kan van Geneesheeren, die rijkelijk gegoed zijn, of ten minsten eene ruime kostwinning hebben, gelijk het, voot zooverre ik weete, dus met hun allen is, die zich in ons Land met deze konstoeffening bemoeijen? Of men ook die Artsen onvoorzichtig of dwaas genoeg kend, dan of zij stoutheid genoeg zouden hebben, om voor een weinig gelds eene praktijk

tijk voor te staan en te oefnen, waar van de minste ongelukkige uitkomst hun aanmerkelijk meer schaa- de kan toebrengen; waarin hunne goede naam en roem tot hier toe zooveel gevaars loopen, en in welke zij dagelijks zulkéenen onāangenaamen en on- dankbaaren tegenstand ontmoeten, indien zij niet van de veiligheid en nuttigheid derzelve ten vollen overtuigd waren? Of het derhalven niet veel ge- gronder, zoowel als billijker, zij, vast te stellen, dat deze overtuiging, en dat de zucht om menschen te behouden, en derzelve heil te bevorderen de waare en voornaamste drijfveeren zijn, die hen in dezen be- weegen? Ik heb daarenboven getragt dezulken en anderen te doen begrijpen, dat de schaadelijke denk- beelden, die men van de kostbaarheid dezer Praktijk vormd, geheel verkeerde zoowel als ongegronde be- sluiten zijn; dat de milde giften, met welken de aanzienelijke en rijke Lieden dezelve beloonen, meestāl bewijzen zijn van blijdschap en erkentenis, voortspruitende ten deele uit het grōote denkbeeld, dat zij van het nut dezer Praktijk hebben, en van het onwaardeerbaar voordeel, dat zij 'er zich door aangebragt zien, en ten deele uit de bewustheid, dat deze konstōeffening, nog nieuw zijnde, eene buitengewoone zorg en oplettenheid vorderd, en met eene zekere waaging van zijnen naam en faam en blootstelling aan onāangenaamheden gepaard gaat; doch dat hieruit niet volgt, dat men 'er van minder gegoede en behoeftige Lieden, even- zooveel van vergen zou, zoomin als dat men dezen in andere gevallen zooveel als de Rijken laat betaa-

len ; en dat welverre van daar , ik mij verzekerd hield , dat alle de Inënters in ons Land , edelmoe- digheid en menschlievendheid genoeg hebben om dat konstmiddel met alle bereidwilligheid voor een geringen prijs aan Burgerlieden , en voor niet aan Armen toetedieneu , wanneer dezen 'er zich slegts ge- negen toe toonen. — Dan , met zulke voorstel- len en vertoogen heb ik alleen eenigen dier ongunsti- ge Bedillers van de Praktijk der Inëntinge tot zwijgen kunnen brengen , en sommige gemeene Lieden van begrippen doen veränderen ; doch bij verre de mee- sten hebben dezelveu geenen ingang gevonden. Waar- schijnlijk hebben zij mijne verdediging niet onpartij- dig , niet belangeloos geoordeeld , of zij zijn te zeer bevooroordeeld of te onvatbaar om door redenee- ringen en ondervindelijke bewijzen te kunnen over- tuigd worden. Daar is derhalven met zulke men- schen niet anders op , als dat men geduld oeffene , dat men tijd verbeije , en dat intuschen de inën- tende Doctoren blijven voortvaaren met te toonen , dat zij de Inënting oeffenen , niet om geld te win- nen , maar om menschen in het leeven te behouden , en hen voor de bitterste ellende en de beklaglijkste ongemakken te behoeden.

Maar behalven dit zijn 'er nog andere bijzonder- heden in de handelwijze der inëntende Doctoren , die ik gemerkt heb , dat medewerken om Gemeene en Burgerlieden van het ondergaan dier konstbewer- king af te schrikken , te weeten de bijzondere zor- gen en omstandigheden , met welken men dezelve verrigt. Zij zien of verneemen , dat de Ingeënten
da-

dagelijks in koetsen moeten rijden, afgezonderd gehouden, zorgvuldig opgepast, op eene bijzondere wijze gespijst, en zeer koud behandeld moeten worden. Nadien zij nu niet weten in hoeverre dit alles niet of al nodig zij; en integendeel gewoon zijn het te vergrooten, en 'er elkanderen veel meêr van wijs maaken dan wezenlijk waar is, en gemerkt dat alles strijdig is met de handelwijze, die zij meenen, dat in deze ziekte moet gehouden worden, zoo schrikt het hen niet weinig af, en doet hen de Inënting beschouwen als eene zaak, die voor hun niet geschikt is. *Zij kunnen, zeggen zij, hunne kinderen niet in koetsen laten rijden; zij hebben geen tijd noch gelegenheid om 'er zooveel werk van te maaken, en zij zouden meenen hun den dood aan te doen met hun zoo aan de koude bloot te stellen.* Dan, ligtelijk begrijpt men, dat het zeer moeilijk is om hen de meerdere of mindere noodzaakelijkheid en waarde van alle die omstandigheden te doen begrijpen, of 'er hun zoodanige onderrigtingen omtrent te geven, dat zij 'er van gevoelen door veranderen; vooräl niet zoolang zij zien, dat men 'er op denzelfden voet mede blijft voortgaan.

Ik heb dan, meene ik, overtuigende doen zien, dat het voornamelijk de Geneesheeren zijn, welken tot hier toe de Inënting in haaren loop belemmerd en gestuit hebben, en zulks werkelijk nog doen.

Bij tegenstelling, dunkt mij, is uit het een en ander tevens gemakkelijk op te maaken, dat het ook vooräl de Artzen zijn, die tot de algemeene invoering dezer Praktijk zeerveel zullen kunnen toebren-

gen, indien zij daartoe zich verëenigen en met een gelijken ijver en welmeenheid werken willen; gelijk onder anderen het voorbeeld der groote Inënting te Groningen dit getoond heeft.

Maar wie ziet 'er niet te gelijk uit, dat 'er eene zeer groote omwenteling in derzelver gevoelens en handelwijzen zal moeten voorvallen, eêr men zulks zal zien gebeuren? Dat 'er zoodanig eene omkeering ten eenigen tijd komen zal, durf ik schier voorzeggen, zonder echter te bepaalen wanneer. Misfchien zullen 'er nog vijf-en-twintig jaaren toe noodig zijn; veelligt zullen de Artsen na een halve eeuw zoo gereed en zoo gerust de Inënting aanraaden als zij nu een aderlaating doen; de tijd zal zulks leeren. — Gemakkelijker is het aan te wijzen, langs welke wegen deze hervorming komen zal. De Geneeskundigen, die de Inënting beöeffenen, zullen door de ondervinding meêr en meêr van de veiligheid en nuttigheid derzelve overtuigd worden, en ze vervolgens met zoo veel grooter gerustheid in 't werk stellen, en 'er dan minder onverschillig zich omtrent gedraagen, noch het langer enkel aan de verkiezinge der menschen overlaaten, of zij 'er zich niet dan al van bedienen willen; neen, maar zij zullen zig verpligt achten om 'er hen door de sterkste drangredenen toe aan te zetten en over te haalen, terwijl het tevens meêr en meêr blijken zal, dat zij gereed zijn om den Burgerlieden en den Armen voor eene geringe kosten of wel voor niet in te enten. Sommigen der Geneesheeren, die nu der Inënting nog tegenstree-

ven , of 'er twijffelächtig omtrent verkeeren , en daarom dezelve niet oeffenen , zullen , gelijk de bovengemelde Geneesheer BUSCH , en anderen die ik kenne , langfaamerhand door de eenvoudigheid en vooräl door den goeden uitflag dezer bewerkinge te zien , mede van de veiligheid en het nut derzelve overreed worden ; vervolgens edelmoedigheid genoeg hebben om dezer praktijk toe te vallen , dezelve aan te prijzen , en eindelijk redenen genoeg vinden om zelven mede inteënen. De overige geneeskonstige Bestrijders der Inëntinge zullen met ter tijd uittterven , en door anderen vervangen worden , die zich gehouden zullen oordeelen deze Praktijk met zooveel yvers voort te zetten als hunne voorgangers 'er zich met drift tegen verzet hebben. Dit zal vooräl dan geschieden , nadat men algemeen op onze Hooge Schoolen de Studenten in de Geneeskunde in de praktijk der Inëntinge zal onderwezen , en hun van de voordeelen derzelve zal onderrijgt en verzekerd hebben. 't Is van hier , meen ik , dat men de hervorming , die ik hier afschetsse , voornaamelijk te wagten hebbe ; en het begin , dat sommige beroemde Geneeskundige Hoogleeraars , op onze Akademiën , daar reedsj van gemaakt hebben , doet mij hoopen , dat zij allengskens van daar ook komen zal. Niet lang geleden , zeide mij de uitmuntende Hoogleeraar VAN DOEVEREN , die om de beöeffening dezer Praktijk , meêr onäaangenaamheden uitgestaan heeft , dan alle de Inënters te samen ; „ dat hij die onäaangenaamheden met geduld had kun-

„ nen ondergaan, en zijnen pligt gerekend had voort te
 „ gaan de Inënting te doen, en dezelve zijne Studenten
 „ te leeraaren en aan te prijzen, alleen uit overtui-
 „ ging van de groote voordeelen derzelve, en in
 „ die vleijende verwagting, dat hij hier mede,
 „ zelfs nog lang na zijnen dood, meêr nut aan het
 „ menschelijk geslacht toebrengen zou, dan wan-
 „ neer hij vijftig Folianten geschreven had.” Voor
 eenige jaaren schreef die zelfde Hoogleeraar (a)
 „ Den allergelukkigsten uitflag van de Inënting der
 „ Kinderziekte, breng ik ook onder de voorspoe-
 „ dige gebeurtenissen van dit Akademisch jaar.
 „ Onze Hoogeschool mag zich immers met denzel-
 „ ven gelukwenschen; niet alleen dewijl veele
 „ Kinderen der Hoogleeraaren, neffens een groot
 „ getal van andere Ingezetenen (te samen naame-
 „ melijk 450) zeer voorspoedig de Inënting heb-
 „ ben ondergaan, en dat zelfde geluk ook niet
 „ weinige Studenten hebben genooten, maar wel
 „ vooräl om dat uit de onderwijzingen van hun, die
 „ op deeze Hooge School de Geneeskunde leeraa-
 „ ren, en van hunnen eenpaarigen yver (het zij
 „ zonder eigen lof gezegd) ter aankweeking van
 „ deze konst, die verbaazend gelukkige voortgang
 „ der Inëntinge, welken wij gezien hebben, voor-
 „ naamelijk af te leiden is.”

De laatste algemeene reden, waarom de Ingeze-
 tenen onzes Lands tot nog toe ongeneigd blijven om

(a) In zyne Redevoering over de Gezondheid van
 Groningen, bladz. 70.

de Inënting aan zich te laten toedienen, meen ik te te zijn hunne onkunde aan den eenen kant van den gevaarlijken en verwoestenden aart der Kinderziekte, en aan den anderen kant van de veiligheid en nuttigheid dier konstbewerking.

De Kinderpokjes zijn buiten alle tegenspraak eene wreede en moorddaadige ziekte. Deerniswaardig, ja verschrikkelijk is het schouwspel, wanneer men dezelve zich verbeeld, gelijk zij waarlijk is, als eene wezenlijke Pest, die onöphoudelijk, dan hier dan daar in ons Land woed; die, daar zij heerscht, de wreedste en jammerlijkste verwoestingen aanregt; die van jaar tot jaar in onze Steden en ten platten Lande, duizenden menschen ongenadig in het graf sleept, die de meesten in de lente en bloei huns levens, op het allerönverwagtst, en in weinig dagen wegrukt, nadat zij hen met de smertelijkste pijnen en ellenden heeft doen worstelen; die door den vroegen of ontijdigen dood van veele eene meenigte ouders, mannen en vrouwen, nabestaanden en vrienden, ja gantsche huisgezinnen en geheele geslachten in de bitterste droefheid en beklaglijksten rampspoed dompeld, en dus de Maatschappy van haare nuttigste leden berooft, dezelve verwoest en verärmd; en die daarënboven verscheiden van hun, welken haar doodelijk geweld ontkomen, door haare wreede teisteringen, voor al hun leeven, blind, doof, stom, verminkt, lam, mismaakt, afschuwelijk geschonden, teeringächtig, verstandeloos, of op eene andere wijze beklaglijk

ongelukkig maakt (a). Wegens dit alles hebben de Inwooners van *Golcondo* of *Bagnagar* zulke vrees en schrik voor deze verwoestende ziekte, dat zij haar als eene verwaarende Godin afbeelden, in de gedaante van een mager, verschrompeld, vinnig Wif, hebbende twee hoofden en vier armen, stichtende voor dezelve tempels, waar in zij haar geloften en offeranden doen, ten einde haar te bewegen van hunne huizen niet te bezoeken.

Maar

(a) Ik behandel nog een jongetje van 8 jaaren, 't welk uit de Kinderziekte stom, lam en verstandeloos gekomen is; en een ander, dat, door verschrikkelyke verzweringen in de voornaamste geledingen van armen en beenen, waarschynlyk het gebruik van zyne ledemaaten zal verloren hebben. In een ander huisgezin, waar ik geroepen ben, heb ik een meisje beide oogen zien uitzweeren, terwyl het anders volkomen gezond is. En dergelyke voorbeelden kan men verscheiden in onze stad aanwyzen; en hoeveelen zyn 'er niet in ons Land te vinden! — De geneeskundige Historiën zyn ook vol van voorbeelden, die de verwoestende kwaadaartigheid der Kinderziekte en de gedugte slachting, die zy in alle Landen dikwyls heeft aangeregt, niet als al te duidelyk bewyzen. In *Zweeden* stierven, weinig jaaren geleden, 270 van 300 kinderen, welken van deze ziekte aangetast waren. De Heer SCHULZ heeft uitgerekend, dat 'er 'sjaarlyk 9000 menschen in dat Ryk alleen van de Pokjes sterven (*). In het Hospitaal der Kinderziekte te Londen zyn, zedert het jaar 1746 tot 1765, van 7819 Lyders, die de Kinderpokjes hadden, 1966 dat is omtrent één van de vier omgekomen. In den jaare 1755 woedde deze ziekte geweldig aan de *Kaap de Goede Hoop*. Omtrent 1000 Europeaanen, en ruim zoo veele Slaaven werden 'er door weggerukt; en

(*) Zie MURRAY, *Hist. Infit. Variol. in Suecia*, Pag. 26.

Maar ongelukkig hebben de Europeaanen, en onze Landgenooten zulke schrikverwekkende denkbelden niet van het jammerlijk schouwspel, dat deze plaag onder hen aanregt. De meesten zijn niet wel geplaatst, of te kortzigtig om het in zijn geheel te overzien, of te min onderwezen, en te weinig nadenkenden om het met genoegsaame opmerking en aandoening te beschouwen, en 'er alle de gevolgen van te bevroeden; of zij zien het slechts voor eene korte wijl, en ontfangen 'er dus niet als ligte en schiekelijk uitgewischte indrukken van, en men neemt geene moeite genoeg om hetzelfde digt en langduurig genoeg onder hun oog te brengen, om 'er hunnen aandagt behoorlijk op te vestigen, en om het hen diep genoeg te doen inzien. De meesten zijn 'er derhalven schier geheel onkundig van, en uit dien hoofde 'er zeer onverschillig en ongevoelig voor; en het is deswegens, dat zij geen of weinig belang stellen in het uitdenken en aanwenden van

kracht-

en de besmetting was daar zoo vervaarlyk, dat men geen geld van elkanderen dorst ontfangen, en daarom hetzelfde in bakken, die buiten de deur gesteld waren, wierp; en, wanneer het daar eenigen tyd in gelegen had, kwam een Slaaf, welke de ziekte reeds doorgestaan had, hetzelfde schoon afwaschen, en gaf het als dan over. In 't jaar 1756 deed de Kinderziekte te *Kopenhagen* 1117 Inwooners sneuvelen. Voor omtrent zeven jaaren sleepte zy te *Napels* 16000 menschen in 't Graf. En kan men wel een ziekte noemen, die zoo moorddadig is voor het menschelyk Geslacht? *ROSENSTEIN* zegd te regt, dat zy in 't algemeen meêr menschen omhalsbrengt, dan de Pest. Zie verder dit alles bevestigd in de *Verhandeling over de Inënting der Kinderpokjes* van den Heer *FORSTEN VERSCHUUR*, Bladz, 118 en 119.

krachtdaadige middelen , welken die algemeene verwoesting zouden kunnen sluiten; te minder , nadien zij ook onkundig zijn van het onvermogen dier hulpmiddelen , welken men 'er gewoonlijk tegen in 't werk steld (a). Geen wonder derhalven , dat zij niet slechts onverschillig maar zelfs afkeerig zijn van een middel gelijk de Inënting , waar van zij de verëischte onderrigting niet hebben , en van welk zij even daarom niet als verkeerde en afschrikkende denkbeelden vormen. — 't Is deze verregaande onverschilligheid , en afkeerigheid omtrent dit heilzaam konstmiddel , welke de Hooggeleerde Heer P. BURMAN in zijn voortreffelijk Vers , *Salutifera Variolarum Infitio* , met de leevendigste verwen afmaald , zingende 'er in dezer voege van ,

Quae fera durities , inmoto cernere vultu

Ante diem inferno corpora mersa lacu?

Totque repentino quassas ceu fulminis, ictu

Letifera infectas peste videre domos?

Tot viduet gentes cum trux Libitina , tot urbes

Totque viros rapiat lurida , totque nurus ;

Tot juvenes , formae tot raras dote puellas ,

Ditis ut in thalamos Persephonesque cadant ;

Aut

(a) Ik herinner my hier , menschen ontmoet te hebben , die zich verbeelden , dat de Kinderziekte niet zoo gevaarlijk noch zoo doodelyk zyn zou , indien gemeene Lieden dezelve beter behandelden , of 'er in tyds bekwaame Geneesheeren by riepen. Dan ik meen , dat zy uit het gene ik boven , bladz. 89. aangeteekend hebben , zien zullen , dat men niet veel reden heeft om zulks voor te wenden.

Aut Patri eripiat natum, natove Parentem,
 Alter ut alterius funere moestus eat.
 Aut placitam uxorem, aut casti tot pignora lecti,
 In tumulos, Orco nil miserante, trahit.
 Jam gemit inposito sub pondere cymba Charontis,
 Nec requiem umbriferae navita lintris habet.
 Ipsa tot exuvias Tellus invita repostas,
 Fauce licet pateat semper hiante, capit.
 Horrorem incutiunt tot deformata veneno
 Corpora, tam foedi tabe perusta mali.
 Quaque luem exhalant cumulata cadavera tetram,
 In Styga contages obvia quaeque rapit.
 Qua ruit, inmissis Mors, parcere nescia, loris
 Fertur, ab Ogygio Moenas ut icta Deo.
 Et quascumque petit, latas bacchatur in oras,
 Et face contactas vastat acerba domos.
 Ut quos florentes aetate adspexit Eous,
 Quis rosa purpureas tinxerat ante genas,
 Dissimiles formae vultus, depastaque membra
 Funerea busti Vesper in aede locet.
 Claudite, mortales, nimis heu patefacta sepulcrè
 Ostia, quid tanta strage oneratis humum?
 Non sunt priva domus tantum dispendia vestrae,
 Iste dolor secum publica damna trahit.
 Foecundo thalami quot gignitis ubere natos,
 Tot Patria ex omni gente tributa petit.
 Quaecumque a meritis sit conspicienda propago,
 In sua deposcit commoda, remque suam.
 In Patriam peccasse nefas, quid aduritis agros,
 Ne Batavo surgat messis opima solo?
 Illa salutiferam jubet inseruisse medelam,
 Et tandem seras poenituisse moras.

(Dat is, vryelijk naargevolgd.)

Wat wreede onmenselijkheid , met onverschrokt
gelaat

Te zien den mensch te vroeg , door 't sterven, over-
rompeld ,

Te zien een booze pest , die als een blixem
slaat ,

En meenig huisgezin in rouw en droefheid dom-
peld ?

Te zien , hoe wreed de Dood en Stad en Land be-
roofd

Van nutte mannen en van zooveel dierbre vrouwen ;

En meenig jongeling en maagd , schoon reeds ver-
loofd ,

Ondanks haar schoonheên dwingd gewormte en graf
te trouwen ?

Te zien , hoe wreed zij hier en daar den Vader doet
Van zijnen Zoon , den Zoon van zijnen Vader schei-
den ;

Hoe ongetroost en diep getroffen in 't gemoed ,
Van droefheid , zij elkâer naar 't eeuwig huis gelei-
den ?

Te zien , hoe wreed zij hier den man sleept naar
het graf ,

Daar een' beminde vrouw scheurd uit haars egaas ar-
men ,

Gints rukt het lieve kroost van 's moeders bors-
ten af ?

Dan 't Rijk der dooden weet zich hunner niet te ont-
farmen ;

Maar Charons boot zigt reeds , van zielen over-
laên.

De Veirman heeft geen tijd om slechts één uur te
slaapen ,

En 't graf neemt tegen dank dien buit van lijken
aan;

Schoon 't anders naar dien prooi blijft onverzaadlijk
gaapen.

Terwijl 't mismaat gezicht van veelen, door het
smet

Dier vuile pest verschroeid, ons doet door afschrik
yzen,

Het doodlijk gift alöm zich in elks boezem zet,
Waar ook der lijken stank het in de lucht doet rij-
zen.

Intuschen hold de Dood, als eene Bacchantin,
Door 't Land losbandig voort, en weet niet van te
spaaren;

Alwaar zij heenen trekt, stuift zij de huizen in,
En steekt het al in brand: niets kan haar woën be-
daren.

Zoo dat reeds de avond van dien dag, wiens mor-
genrood

De wezens had beschouwd, als in den bloei van 't
leeven,

Geverwd met roozenkleur, nu van hun schoon
ontbloot

En uitgemergeld, moet den kerker overgeeven.

Sluit, menschen, sluit het reeds telang ontsloten
graf!

Waar toe den grond bezwaard met laag op laag van
dooden?

't Is niet slechts voor uw huis een bittere ramp en
straf,

Maar 't algemeen deeld mede in uw verlies en noo-
den.

H

Ja,

Ja, zooveel kinders als uw vrugtbaar huwlijk
baard,

Juist zooveel schatting wacht het Vaderland te ont-
fangen.

't Eischt al uw dierbaar kroost, dat deugd met
gaaven paard,

Ten zijnen nutte en eer, ten steun van zijn belan-
gen.

Hij zondigd buiten kijf, wie aan het Vaderland
Zijn regten eisch onthoud. Is 't recht, dat gij
zoudt zaaijen,

En dulden dat het jong gewas worde afgebrand,
Om geenen rijken oogst op Neêrlands grond te maai-
jen?

Neen: 't Vaderlandsch belang en 't uwe ook zelfs
gebiën,

Dat eens de Inëntingkonst in zwang bij ons zal ko-
men,

En gij de dwaasheid moogt van 't blind vooroor-
deel zien,

't Geen U 'er reeds te lang hield tegen ingenomen.

Wel is waar, wanneer de Kinderpokjes, in eene
stad of plaats heerschende, dagelijks veele men-
schen ten grave doen daalen, hoord men 'er vry-
älgemeen van spreekken, veele droeve klagten van
opheffen, en het gerugt 'er van verspreid zich ge-
noeg tot andere steden en dorpen, maar het is schier
ongelooflijk, en men moet Geneesheer zijn, en on-
der rijk en arm de praktijk oeffenen, om te kunnen
wee-

weeten, hoe onkundig van de algemeene verwoesting en ellende zelfs dan nog veele menschen blijven. De weetenschap, die 'er verscheiden Gemeene Liederen van ontfangen, strekt zich niet veel verder uit, dan tot hunne buurt of nabestaanden. De grootste hoop is den gantschen dag te druk bezig om 'er meêr berigt van te krijgen, en zeerveelen hooren 'er niet als in 't voorbijgaan van spreken: en onderzoekt men, op wat wijze zij, die 'er eenigzints kennis van neemen, 'er over denken, zoo vind men, dat de meesten de Kinderpokjes beschouwen, als eene vrygewoone ziekte, hoedanigen 'er meêr zijn, en waarāan welveele menschen sterven, maar waarvan 'er ook veelen, en zelfs veelmeerder opkomen. Althans weinigen of geenen ontmoet men 'er, die weeten, dat zij bij ons eene algemeene Landplaag is, van veel erger natuur voor de Maatschappy, dan de sterfte onder het Rundvee; dat zy over 't algemeen een veertiende van het menschelijk geslacht om 't leeven brengd: dat zij 's jaarlijks, alleen in onze Provintiën, mischien vier of vijfduizend menschen wegsleept: en hoe weinigen zijn 'er, die uit de bijzondere slachtinge, welke deze moorddaadige ziekte voortbrengd, tot de algemeene verwoesting besluiten? die de som kunnen opmaaken van het verlies, dat 'er iedre stad, dat 'er het gantsche Land, ja dat 'er het nageslacht door lijdt! ——— Onderzoekt men verder aan de gevoelige zijde, in zulk een tijd en plaats, welke aandoening het Gemeen 'er van heeft, dan vind men, dat zeerveelen, die in de smerten niet deelen, noch voor zich gevaar be-

hoeven te vreezen, 'er vryönverschillig omtrent verkeeren, dat zij ja somtijds hen, die 'er door lijden, beklagen, doch het zich te weinig aantrekken om 'er gevolglijk over te redeneeren; dat zij, die reden hebben om 'er zich over te bekommeren, of 'er zorgeloos, zooniet roekeloos, zich omtrent gedraagen, of zich op de gewoone middelen verlaaten, en zich veeläl paaijen met de meenigte, die zij 'er behouden van zien af komen, of met de weinigen, die men zegd, dat 'er al hun leeven vry van loopen: dat zij, die 'er de slagen van gevoelen, die meestäl beschouwen als een bijzonder ongeluk voor hun, zonder 'er verdere besluiten tot het algemeen uit te trekken; dat zij, wier kinderen of nabestaanden der ziekte ontworfeld zyn, zich over hun geluk verheugen, zonder zich veel te bedroeven over het ongeval, dat 'er anderen in ondergaan: terwijl zij, die buiten zooëene bezogte stad wonen, 'er nu en dan met beklag en vreeze van spreekken, maar geenzins ernstig genoeg aan het gevaar denken, daar deze ziekte hen eersdaags mede dreigd: en bij dit alles, hoe schielijk word de verwoesting en ellende, die zij in zulkëene stad heeft voortgebracht, niet vergeten, zoodra zij ophoud te woeden? — Dan hoe klein of groot ook de kundigheit en de aandoening, die 'er het Gemeen van heeft, zijn mogen, noch de de eene noch de andere is, mijns oordeels, groot genoeg om hetzelve te drijven tot het gebruik van een Geneesmiddel, 't welk het als vreemd, wreed en gevaarlijk beschouwd.

Ik wil niet beweeren, dat eene uitgebreide en
vol-

volledige kennis van het verwoestende en het gevaarlijke der Kinderpokjes noodzaakelijk is, om den Gemeenen Man tot de Inënting zijnen toevlugt te doen neemen; ik geloof zelfs niet, dat het mogelijk is hem 'er zulk eene kennis van te geeven, maar ik verbeelde mij, dat hij 'er ligter toe besluiten zou, indien hij 'er beter denkbeeld en gevoeliger aandoening van hadde, dan hij nu heeft; ik verbeelde mij, indien hij zag, dat de Regeering tegen de voortgaande besmetting dezer ziekte gelijke maatregels en zorgen nam als tegen die der Veepest; en indien hij 'er even als voor deze plaag, bij aanhoudenheid in de kerken voor hoorde bidden; indien hij telkens in de nieuwspapieren de lijsten laze van hun, die 'er aan gestorven zijn, en eenige verhaalen van de beklaglijke smerten en ellenden, die 'er sommigen van ondervinden; en indien hij, uit andere openbaare blijken, den vernielenden aart en het gevaar dezer ziekte konde opmaaken, dat de diepere indrukken, die hij 'er dan van ontfangen zou, hem tot veel ernstiger overweeging zouden brengen, of het niet veel verkieselijker voor hem ware, zich de Kinderpokjes te laten inënten, dan dezelve door den natuurlijken weg af te wachten. En wie kan hier aan twijfelen, die slegts overweegd 't gene de Artzen dagelijks zien, hoe gereed het bezef van gevaar de meeste menschen beweegd om gebruik te maaken van geneesmiddelen, of zich te onderwerpen aan heelkonstige bewerkingen, waar van zij anders eenen sterken natuurlijken afkeer hebben, en die hun inderdaad veel meêr ongemak of pijn en smert veroor-

zaaken, dan schier ooit de Inënting verwekt.

Maar wil men verder overtuigd zijn, dat de kennis van de woede en het gevaar der Kinderpokjes den Mensch tot zulke aandoeningen en overweegingen brengen kan, men raadpleege braave en veelpraktijkhebbende Geneesheeren, die ampts- en pligts-halve in 't midden van dat tooneel van verwoestinge geplaatst, van nabij, en van tijd tot tijd, alle de smerten, ellenden en bittere gevolgen 'er van zien, die geroepen zijn om den verwoester, die 'er heerscht, met alle magt te keer te gaan, en hunne evenmenschen uit zijne verslindende klauwen te rukken, en die dagelijks de traanen helpen droogen van hun, die het smertelijk lijden of het ongelukkig verlies van hunne dierbaarste panden beweenen; die allen zullen U uit eenen mond betuigen, dat zij het altoos met een innerlijk medelijden en de gevoeligste aandoening beschouwen; dat zij zich meenigmaal bedroeven en ergeren over de onverschilligheid, met welke eene meenigte omstanders het aanzien; dat zij beeven op het gezigt van zooveele duizenden als 'er zich roekeloos aan waagen, en 'er onbedagt eene gewisse dood in te gemoet loopen; dat dit alles hen te meêr treft en smert, om dat zij telkens tot hun leedwezen ondervinden, dat hunne beste konstpoo- gingen tegen dat verwoestend geweld, helaas! weinig of niets vermogen, en somtijds zelfs twijffelen moeten, of dezelve niet veelêr de slachting 'er van zekerer en grooter maaken; en dat zij wegens dit alles dikwijls met een hartelijk verlangen uitzien naar vermogender hulpmiddelen, dan zij 'er tot hier

tegen bezitten. Vooräl zult gij zulke getuigenisfen ontfangen van die Artsen, welken, de Inënting oefenende, door eigen ondervinding en de bondigste redenkaveling overtuigd zijn, dat deze allerëenvoudigste en alzins geöorloofde konstbewerking hier het allerzekerste en allerveiligste behoed- en behoudmiddel zijn zou, indien dezelve algemeen in praktijk ware; die zich alle mogelijke moeite geeven om het Gemeen zulks te doen gelooven, en die echter zien moeten, dat zeerverre de meesten dezelve redenloos en hardnekkig blijven verwerpen tot een onherroepelijk verderf van eene ongelooflijke meenigte van menschen. — Oordeel in 't voorbijgaan, of men dit alles overweegende, zich behoefd te verwonderen, en of men het laaken kan, dat dusdanige Artsen zoo onöphoudelijk met zooveel aandoening en yver aandringen op het uitdenken en het werkstellig maaken van bekwaame middelen, die de praktijk der Inënting tot een algemeen gebruik brengen kunnen.

Met dit alles geloof ik echter, dat het denkbeeld, 't welk veele menschen van het gevaar en het smertelijke der Kinderziekte hebben, en dat de schrik, dien zij 'er deswegen voor gevoelen, groot genoeg zijn zouden om hen tot het ondergaan der Inënting te doen besluiten, indien zij slechts overtuigd waren of vertrouwen konden, dat deze konstbewerking geen pijn of smert veröorzaakt, en geen gevaar van sterven met zich brengd; doch dit is het, daar het bij genoegsaam allen aan haperd.

De meeste minönderwezen en weinig belezen menschen, of die de Inënting nooit hebben zien in

'twerk stellen, hebben van de wijze, op welke dezelve geschied een zoo afschrikkelijk als verkeerd denkbeeld. Zij verbeelden zich, dat dezelve eene pijnlijke en omslachtige *Operatie* is; dat 'er eene zekere insnijding of wonde moet gemaakt worden, die men dagelijks diend te verbinden en draagende te houden; dat men 'er verscheiden dagen te voren het lighaam door het ingeeven van medicijnen toe bereiden moet; dat men 'er zeerveele zorgen en oplettendheden omtrent moet in acht neemen, en dat 'er de Lyders zeer ziek en zwak onder worden. — Alle deze begrippen zijn buiten twihsfel hunnen oorsprong verschuldigd aan de oude wijze van inënten. — Voorlang echter heeft men in openbaare geschriften getoond, dat alle die smerten, ongesteldheden, zorgen, enz. bij de nieuwe manier van inënten geene plaats hebben (a). Dit niet-
te-

(a) 't Zou hieröm niet onnuttig zyn, dat men op de eene of andere wyze het Gemeen een eenvoudig en waar denkbeeld poogde te geeven van de nieuwe manier van inënten en van het gantsche beloop der ziekte, in die voege als 'er eene beschryving van geplaatst is agter een klein Stukje, voorleden jaar, te Rotterdam, by den Boekverkooper *Botball* uitgegeeven, onder den tytel van *bet nieuwe Nieuws, INSITOR of de Blanke Magus, uit CIRCASSIË gekomen, om door een eenvoudig en onseilbaar middel bet doodelyk gevaar der Kinderpokjes weg te neemen, en de schoonheid der beide Sexen te bewaaren*; in welk Stukje, de wreede en verwoestende aart der Kinderpokjes, en de eenvoudigheid, goedâarigheid en het behoudend vermogen der Inëntinge, op eene allegorische wyze, word voorgedraagen. Men moet echter begrypen, dat die beschryving van de Inënting, schoon zy in alle opzichten naar waarheid is, alleen is af-

tegenstaande blijven de meeste gemeene lieden , en zelfs anderen 'er die denkbeelden van vormen. Weshalven men besluiten moet, dat zij 'er geen onderzoek op doen, en geene gelegenheid hebben om de Inënting te zien verrigten. Ondertuschen weet ik bij ondervinding dat zij 'er van deze konstbewerking zoozeer door afgeschrikt worden , als wij allen natuurlijk een affchrik van pijn , smart en ziekte hebben.

Maar dees affchrik , indien de denkbeelden , waar-
uit

afgenomen uit het gene gewoonlyk by de Inënting plaats heeft, en alleen diend tot het einde hier boven gemeld, doch geenzins om het Gemeen los en roekeloos 'er mede te doen omgaan, of het zelve in staat te stellen van zelf deze bewerking te verrigten. Ik geloof, met den Heer O D I E R, (*) dat men in Engeland de meeste kwaade gevolgen der Inëntinge en den belemmerden voortgang dezer Praktyk ook veelal daar aan hebbe toe te schryven, dat de Ouders zelve hunnen kinderen inënten, en dat onkundige Lieden 'er zich mede bemoeijen. Ik ben te wel bewust, dat de Inënting eene konst is, en dat 'er te veel kundigheid, ervarenheid, zorgen en oplettenheid verëischt word om dezelve eenen gelukkigen uitslag te doen krygen, dan om te willen, dat men dezelve aan iemand anders als aan kundige en ervaren Geneesheeren en Heelmeesteren zou toevertrouwen: en ik ben ook daarom met gemelden Heer van gevoelen, dat de Heeren BUCHAN en BIENVILLE niet wel gedaan hebben, met het Gemeen te willen wys maaken, dat deze konstbewerking onder eens ieders bereik is, en door de Vaders of Moeders zelve op hunne kinderen kan te werk gesteld worden.

(*) Zie L E N T F R I N C K, Uitgezogte Genees- en Heelkundige Verhandelingen, 1ste Deel, 2de Stuk, Bladz. 285.

uit dezelve geboren word, met de waarheid indedaad
 zoo overëenkomstig waren, als zij het wezenlijk niet
 zijn, zou ligtelijk overwonnen worden, zoo 'er niet
 bijkwame het denkbeeld van gevaar, of wel de vrees
 van 'er door te sterven, en de daaruit ontstaande
 bekommering, dat zulks nooit te veräntwoorden,
 nimmer te vergeeten, noch te vergeeven zijn zou. —
 Gelijk dit denkbeeld de bronäder is, waaruit de mees-
 ten en sterkste tegenwerpingen van den Godsdienst en
 geweeten tegen de Inënting voortvloeyen, zoo is
 het ook van alle de redenen, van alle de zwaari-
 gheden, die allerlei klasse van menschen, zoo-
 wel in ons Land, als elders, van deze Praktijk we-
 derhouden, de algemeenste, de grootste, de aanhou-
 dendste, en men moet erkennen, ook de redelijkste
 en gewigtigste. (a) Zoo sterk toch de zucht is van
 alle

(a) 't Is hieröm, dat ik in de laatste Uitgaaf van
 TISSOT'S Raadgeeving voor de gezondheid van den Ge-
 meenen Man, Bladz. 609, schreef, en van dat gevoelen
 den ik nog: „ Ik beken het, men moer eene byzon-
 „ dere sterkte van geest bezitten, om (op eene verstan-
 „ dige en ernstige wyze het minder of meerder gevaar
 „ der Inëntinge onderzoekende) tot het ondergaan de-
 „ zer konstbewerking te besluiten, wanneer men over-
 „ weegd, dat men gezond zynde, zich eene ziekte gaat
 „ geeven, waar aan men zou kunnen sterven; en Va-
 „ der zynde, begryp ik leevendig, hoe hart het vallen,
 „ hoe gevoelig het treffen zou, als men door dien weg
 „ eens een geliefd kind verloor. Ik heb zelf herhaalde
 „ reizen, en zoo ernstig als iemand, die zwaarigheid
 „ overwogen, en de overmagt der hartstogtelyke aan-
 „ doeningen, die zy in een vaderlyk hart verwekt,
 „ heeft my meêr dan eens zoover vervoerd en doen
 „ aarfelen, dat het weinig scheelde, of ik had 'er al
 „ den

alle ftervelingen om te blijven leeven , en zoogroot hunne gereedheid is om hun leeven tegen alle ge-
vaar te beveiligen , zoo onverwinbaar is ook hunne
vrees , zoolang zij redeneeren kunnen , voor de dood,
en

„ den indruk van gevolgd en gehoorzaamd ; maar be-
„ daard en te rug gekomen zynde , heb ik haar van al-
„ le zyden beschouwd , en ik heb gehoor gegeven aan
„ de redeneeringen en voorstellen , die het gezond ver-
„ stand en een redelyke geest hadden voorgedraagen ,
„ en dezen hebben my 'er geheel over heen gebragt ,
„ tot zooverre zelfs , dat ik thans , daar ik van het nut
„ en voordeel en de onvergelykelyk grootere veiligheid
„ der konstige dan der natuurlyke Kinderpokjes ten
„ vollen overtuigd ben , dat ik thans , zeg ik , my niet
„ gerust kan stellen wegens het lot myner kinderen ,
„ voor dat ik hun ingeënt hebbe , en dat ik naauwlyks
„ begrypen kan , hoe Ouders , die hunne kinderen lief-
„ hebben , een oogenblik hieröver in twyffel hangen
„ kunnen , althans niet , hoe zy zich van de moeite
„ ontslaan kunnen , om hieromtrent een behoorlyk on-
„ derzoek te doen. Ja ik verbeelde my vastelyk , dat
„ ik het myzelve nooit zou kunnen vergeeven , indien
„ ik hen door de Kinderziekte zag sneuvelen of ellen-
„ dig worden , wanneer ik begrypen kon , dat middel
„ van behoudenisfe voor hun verzuimd te hebben ; en
„ ik kan integendeel my gemakkelyk voorstellen , dat
„ ik my zeerwel zou konnen vertroosten , zoo ik hen
„ onder de Inënting zag sterven , als ik zeker was dat
„ ik alles in 't werk gesteld had , wat ik konde , om 'er
„ eenen goeden uitslag aan te geeven , om dat ik be-
„ grypen zou , volgens myn beste weten , volgens de
„ overtuiging van myn verstand , en met het allerbeste
„ oogmerk gehandeld , en in alle opzigten mynen pligt
„ betragt te hebben , en om dat ik het aanmerken zou
„ aan de eene zyde , als een natuurlyk gevolg der din-
„ gen , dat onder zooveele duizende ingeënte Kinderen
„ het myne sterven moest , en aan de andere zyde , als
„ eene vrymachtige schikking der Voorzienigheid , aan
„ wie het niet behaagd had deze myne poogingen ,
„ naar mynen wensch te doen uitvallen. ”

en schier even zoogroot is mede hun affchrik om hunne evenmensen, hunne nabestaanden, en hunne kinderen in gevaar van sterven te brengen, Dan maar zeerweinige menschen vind men, bijzonder onder gemeene Liederen, die deze zwaarigheid van het begrip, 't welk zij van de Inënting maaken, afscheiden kunnen; te meerder, omdat 'er bekende voorbeelden zijn van menschen onder dezelve gestorven; en even daarom kunnen zij ook niet besluiten om 'er zich of hunne kinderen aan te waagen.

Edoch, hoezeer deze zwaarigheid tot hier toe ook onze Landgenooten van de Inënting doet afzien en afkeerig blijven, men kan echter niet zeggen, dat men tot nog toe geene bondige, geene voldoende aanmerkingen heeft te borde gebragt, om 'er hen van te ontheffen, om hen de ongegrondheid 'er van te doen zien, ten minsten om het overwigt 'er van bij hen weg te neemen. — Men heeft in zooveele Werken, als 'er over de Inënting in ons Land zijn uitgekomen (a), aangetoond; dat het gevaar, of de mogelijkheid om onder de Inënting zijn leeven te verliezen, duizendmaal kleiner is dan van

(a) By de Werken, die ik boven, bladz. 15. heb aangewezen, is my nog in handen gekomen eene Leerrede over de *Rechtmatigheid van de Inënting der Kinderpokjes*. in 't voorleden jaar te Rotterdam by *Hofhout* en *Wolfsbergen* gedrukt, waarin men van deze en andere gemoedelyke zwaarigheden, eene vry bondige en leevendige oplossing vind. Waarom 'er by deze Leerrede niet de naam van den Schryver noch de plaats, waar zy is uitgesproken, gemeld word, begryp ik niet, althans ik zie niet, dat de Schryver zich over dezelve behoeft te schaamen.

van door de natuurlijke Kinderpokjes te sterven, (a) en in verscheiden opzichten ten hoogsten onwaarschijns-

(a) Van de oude wyze van Inëntinge getuigde reeds de Bisfchop van WORCESTER in zyne Kerkrede, over dit onderwerp uitgesproken, dat 'er van de 1500, welken te Londen, door de Heeren RANLEY, HAWKINS en MIDDLETON, op die wyze zyn ingeënt, niet meêr dan 3 gestorven zyn. Maar zedert de nieuwe Suttoniaansche wyze van Inëntinge, zyn die voordeelen nog ruim eens zoo groot geworden; want volgens het getuigenis der Koninklyke Geneesheeren en Heelmeesters in Engeland, sterft 'er uit 1000 ingeënten naauwlyks één, wanneer dezelve behoorlyk behandeld worden. In 't jaar 1769 getuigde de Heer INGENHOUSZ, dat de Baron DIMSDALE, tusfchen 4 en 5000 Perfoonen ingeënt had, waar van geen één, daar de Inënting oorzaak was, gemist werd. De Suttoniaanen getuigden in dien zelfden tyd, dat het getal der Perfoonen, door hen ingeënt, toen reeds 70000 bedroeg, waarvan 'er niet meêr dan 20 door de Inënting, als oorzaak, gestorven waren. Nog verder gaat het, 't gene de Heer LEUTHNER in eene Voorrede, voor een Uittreksel van 't Werk van den Heer DIMSDALE in 't Hoogduitsch door hem uitgegeeven, door geloofwaardige getuigen toond, dat naamelyk van 107624 menschen, die ingeënt zyn, slechts 23 gestorven zyn, dat is 1 van de 4679. Volgens het getuigenis van den Heer Profesfor MURRAY in 't jaar 1766, had men in Zweeden onder de 3000 ingeënten geen één éénigen overleden. Tot nog toe fchynt de Inënting in ons Land zoo buiten gemeen gelukkig niet; maar waaröm zou zy het niet worden, indien zy meer algemeen geöeffend wierd? Men kan echter niet zeggen, dat zy 'er niet voordeelig is. Voor weinig weeken fchreef my de Hooggeleerde Heer M. W. SCHWENCKE, dat hy 'er 't voorleden jaat 46 door 's Heeren zegen had ingeënt, zonder 'er één van te verliezen. Het zelfde kan ik zeggen van 58 die ik in een jaar tyds heb ingeënt. Mifchien zullen 'er binnen 8 jaaren, meêr dan 2000, voor zooverre ik giffen kan in ons Land ingeënt zyn, en ik kan 'er niet meêr dan 8 reekenen, die 'er in dien tyd onder gestorven zyn.

schijnlijk (a); zoodaanig dat het naauwlijks een gevaar mag genoemd worden (b); — dat 'er merkelyk minder onder gestorven zijn dan men heeft voorgegeeven, en dat in verre de meesten van de weinigen, die 'er hun leeven bij hebben ingeschooten, de dood zigbaar is toe te schrijven geweest aan eene verkeerde of onvoorzichtige behandeling van den Inënter, of aan verzuim en overtreading van den voorgeschreven eet- en leefregel aan de zijde van den Lyder, of aan verborgen en toevallige

oor-

(a) Omdat men naamelyk aan den eenen kant alles kan in 't werk stellen, wat de ziekte gelukkig kan doen uitvallen, en aan den anderen kant, alle die oorzaken ontgaat, welken dezelve doorgaans gevaarlyk en doodelyk maaken, te weten, een ziekelyk en onzuiver lighaam, een ongunstigen leeftyd, een nadeelig jaarfaizoen, een tyd van andere heerschende ziekten, de besmetting door de longen, de etterkoorts, enz. alle welken ik uitvoeriger aanwyzen en ontvouwen zal in eene Verhandeling, bevattende Proeven en Waarneemingen over de natuurlyke en ingeënte Kinderpokjes.

(b) De Hooggeleerde Heer CAMPER, noemd hieröm de Inënting, eene wiskonstige beveiliging des leevens. En indedaad, ik acht de Inënting tot die veiligheid en zekerheid gebragt te zyn. dat men 'er schier geen meêr gevaar by loopt, dan by verscheiden andere genees- en heekonstige middelen, van welken men dagelyks zich met de grootste gerustheid bediend. Mischien zyn 'er door de Aderlaating, of deszelfs gevolgen, zooveele menschen gestorven of ongelukkig geworden, als door de Inënting; maar wie schroomd hieröm zich te doen aderlaaten? Alihans ik kan zeggen met zooveel gerustheid en vertrouwen een kind inteënten, als ik aan hetzelfde een braakmiddel toediene. Zoozeer overtuigd van het leevenbeveiligend vermogen dezer geneeskunstige bewerking, en gedreven door de zugt tot behoud van mynen evenmensch, heb ik geene zwaarigheid ge-

maakt

oorzaaken, die men niet ontdekken of voorzien kan, en waarāan zij evenwel op dien tijd zouden kunnen gestorven zijn; (a) — dat 'er in 't geheel geene overweeging zou te pas komen, indien het volstrekt zeker ware, dat men onder de Inënting niet sterven kon, en dat men dan of uitzinnig of barbaarsch zou moeten zijn, om dezelve aan zich of zijne kinderen niet te laten toedienen. — Dat ook het minder

maakt om gemeene lieden, die voor redeneeringen en betoogingen onvatbaar zyn, en die in bedenking stonden om tot de Inënting over te gaan, te verzekeren, dat zy of hunne kinderen geen gevaar liepen van 'er door te sterven, ten minsten dat het schier zoo onwaarschynlyk ware, als dat men van eene aderlaating sterven konde, indien maar dit middel naar verëisch in 't werk gesteld en wel bestuurd wierd. Ook heb ik door dusdanige verzekering eenigen, welken vertrouwen in myn zeggen stelden, tot de Inënting bewogen, die 'er vermoedelyk nog niet toe zouden gekomen zyn. En ik kan niet zien, dat men in zulkēen geval, met zoodanig eene verzekering, te ver gaar. De grootste Staatkundigen zyn van gevoelen geweest, dat men den Gemeenen Man, in alle gevallen, waarin men hem niet door redenen kan te regt brengen, als blindelings tot de bronnen van zyn welzyn leiden moet.

(a) Daar ontbrak, voorleden jaar, weinig aan, of ik had uit zoodanige oorzaak een zeer ongelukkig geval gehad. Myn Zwager en zyn Vrouw, te Middelburg woonende, toen met twee kinderen hier zynde, welken zy door my zouden laten inënten, doch vindende, dat zy noodig hadden eerst nog naar huis te keeren, stelden het zoolang uit, en vertrokken terstond; en ziet, drie dagen, nadat zy waren heen gegaan, stierf het eene kind zeer onverwacht en zonder kennelyk ziek geweest te zyn. Indien het hier gebleven ware, zou ik het zekerlyk ingeënt hebben; en wie kan twyffelen, of de meeste menschen zouden dan deszelfs dood aan de Inënting geweeten hebben?

der gevaar van sterven niet het eenigste voordeel is, 't welk de Inënting ons aanbrengd, en waaröm zij boven het afwachten der natuurlijke Kinderziekte te verkiezen is; maar dat zij 'er nog veele andere gewigtige voordeelen bijvoegd; dat zij bij het leeven, de gezondheid, schoonheid en het gebruik van zijne zintuigen en ledemaaten bewaard, en ons bevrijd van de verschrikkelijkste toevallen, de schroomelijkste kwaalen en de beklaglijkste ongemakken, die dikwyls met de natuurlijke besmetting gepaard gaan of 'er op volgen, en die somtijds veel ellendiger en gedugter zijn dan de dood zelf (a); — dat

(a) Door de Inënting is de Kinderziekte met alle deszelfs toevallen, altyd onëindig goedäartiger: de Lyders zyn 'er nimmer zooziek door; de koorts en andere toevallen zyn nooit zoohevig, nooit zooaanhoudende; de benaauwde ademhaaling, moeijelyke zwelging, ylhoofdigheid, raaskalling, zwaäre pyn in de lenden, en en meenigvuldige andere toevallen, zoogemeen in de natuurlyke Pokjes, ziet men byna nooit by de Ingeënten. Naauwlyks veröorzaakt zy last, pyn, ongemak, onrustigheid of verdriet; integendeel, de meesten zyn in staat om in het hevigsie der ziekte over huis, zooniet op straat te gaan, en sommige bezigheden te verrigten. Ja ten uitterste aangenaam is het te zien, hoe de meeste ingeënte kinderen, den gantschen loop der ziekte, al speelende doorbrenge. Samenloopende pokken, kwyling, etterkoorts en napokken zyn schier geheel onbekend by de Inënting. 't Is ook hiervan, dat zy nooit het aangezicht sehend, nimmer putten of naaden, ja byna nooit roode vlakken nalaat, veelmin blindheid, stomheid, lamheid, teering, of eenige kwynende ziekten.

„ Onder alle de Persoonen, zegd de Heer FORSTEN
 „ VERSCHUUR, (*) welken de Inënting ondergaan
 „ had-

(*) Verhandeling over de Inënting, bladz. 221.

dat men, de Kinderziekte nooit gehad hebbende, overal en alle oogenblikken, en voortal wanneer zij heerscht, in 't gevaar is om 'er van aangetast te worden, en 'er ellendig door te sterven, in weérwil zelfs van de beste voorzorgen en de vermoegendste geneesmiddelen; (a) — dat men gevolgiijk

met
 „ hadden, die ik in Engeland gezien heb, die al een
 „ aanmerkelyk getal uitmaaken, heb ik 'er geen één
 „ gevonden, aan welken de Inënting zulke kwaade
 „ uitwerkingen gedaan had.

(a) Van alle vergelykingen, van welken men, op de hier aangewezen gronden, zich bediend heeft, om de menschen het weinige gevaar van het ondergaan der Inëntinge te doen begrypen, komt 'er my geene eigenaartiger voor, en geene heb ik ook gevonden meêr indruk en nadenking te verwekken by hen, die maar eenigzins vatbaar zyn, dan die, welke de Heer CONDAMINE heeft voorgesteld, of ten minsten die van de zyne ontleend is. Verbeeld U de Ziekte der Kinderpokjes als eene gevaarlyke Rivier, waar genoegsaam alle menschen eens in hun leeven over moeten. Sommigen zwammen 'er over, anderen dryven 'er over op een plank, anderen op een stroowis; en van deze allen verdrinken 'er 15 van de honderd. Maar daar is een Man met een bootje, die zich aanbied om 'er iederéén over te brengen. Zy vraagen hem: loopen wy dan geen gevaar? Zeer weinig, zegd hy; van de duizend, die in myn bootje gaan, komt 'er naauwlyks één om, en allen komen zy gemakkelyk en ongeschonden over; daar 'er van die anderen 150 van de duizend verdrinken, terwyl de helft van die 'er behouden afkomen, door het slaan der golven en het slooten tegen banken en klippen, zoogekneusd en geteisterd zyn, dat zy 'er al hun leeven ongelukkig door worden. Nu staat de keus aan U. Wie, vraage ik, kan een oogenblik twyffelen, om 'er met den Man in zyn bootje over te gaan?

met zich te laten inënten zijn leeven niet *ligtvaardig*, *buiten noodzaak* en *zonder nut*, maar met alle *voorzichtigheid*, om *gewichtige redenen*, en met een *allerwezenlykst nut* en *voordeel* aan een zeergering gevaar bloot steld; (a) dat derhalven de Inënting behoord onder die gevallen, waarin het geoorloofd is zich aan eenig gevaar bloot te stellen, om een veel-grooter gevaar te ontgaan, hoedanigen gevallen 'er meenigvuldig zijn (b), en in wezen niet anders is *als*

(a) Dit te betoogen, is byzonder het oogmerk van den Hoogëerw: Heer NAHUIS geweest, in meêrge-dagte Leerrede; en niemand heeft, naar myn inzien, zulks beknopter en bondiger betoogd.

(b) Zeerwel schryft men in de Leerreden, waarvan ik in de aantekening op bladz. 124. gewag heb gemaakt: „ Daarënboven is het geenzins een algemeene stelregel, „ die geene uitzondering duld, dat men ook zyn lig- „ haam en leeven aan geen gevaar zoude moogen bloot- „ stellen. Daar zyn gevallen, die, ons hetzelfde ver- „ oorlooven, en voorwaarden, onder welken wy, zon- „ der te misdoen, ons leeven zelfs waagen mogen. „ Ware dit niet waarächtig, dan durfde de mensch „ nimmer eenige leevenswyze verkiezen, hoenuttig ook „ anderzins voor het Gemeenebest, zooras maar eenige, „ schoon nog zooverre mogelykheid des doods; daar- „ mede gepaard ging. Geen Zeeman zoude alsdan „ de woeste Zee mogen ploegen, en zichzelf aan „ deszelfs woedende golven blootstellen, om ons den „ voorraad, dien zy in haaren boezem besloten heeft, „ te verschaffen: geen Zoldaat mogen in het oorlog „ gaan, of zyn Vaderland verdedigen, wanneer naar- „ yverige Vyānden hetzelfde kwamen aan te tasten en „ dreigden te verwoesten.” — Laat ik 'er by- „ voegen: Wie zal een Vader laaken, die, om zynen „ Zoon fortuin te bezorgen, hem ter zee laat vaaren, of „ in den krygsdienst opbrengd, door welke beiden, „ één

als van twee kwaaden dat gene te verkiezen, 't welk verre het beste is, en dus geenzins kan genoemd worden der Voorzienigheid vooruit te loopen, veelmin God te verzaaken, de plaagen in zyn huis te brengen, of de ziekte zich moedwillig op den hals te haalen; — dat men uit hoofde van dat alles zich zeerwel zou kunnen verantwoorden en getroosten, zoo men aan de Inënting kwam te sterven, of 'er een kind door te verliezen, wanneer men maar voor zichzelve verzekerd ware, dat men dezelve, na een behoorlijk onderzoek en eene bedaarde overweeging, volgens de overtuiging van zijn verstand, met het allerbeste oogmerk, en onder afbedding van 's Hemels zegen ondergaan, en verder alles in 't werk gesteld en in acht genomen hadde, wat men konde, om 'er een goeden uitslag aan te geeven; — dat wij altoos verantwoordelijk zijn voor ons doen en laten, als wij op die wijze de beste zijde gekozen en de beste poogingen, in 't werk gesteld hebben, en dat men dienvolgens het dan zou moeten aanmerken als te sterven in eenen

één uur onëindig meer menschen omkomen, dan 'er in honderd en meer jaaren door de Inënting sterven zullen, ofschoon zy algemeen in gebruik ware? „ En wat zal ik, (vraagd de Godgeleerde DODDRIDGE) van het huwelyk zeggen? De zwangerheid gaat altoos verzeld van eenig gevaar. Indien gy met de Registers der dooden raadpleegdt, zult gy bevinden, dat 'er van de 60 zwangere vrouwen, gemeenlyk ééne sterft. Ondertusfchen heb ik nooit gezien, dat die aanmerking de menschen van het huwelyk, als van een ongeoorloofde zaak, heeft te rug gehouden.”

nen weg van pligt , als een natuurlijk gevolg van de algemeene sterfelijkheid , of als een noodzaaklijk gevolg van Gods eeuwig en onveränderlijk raadsbesluit , en als eene vrymagtige schikking van de hooge Voorzienigheid , die bepaald had ons langs dezen weg te doen sterven ; en aan wie het niet behaagd had deze onze pooging naar onzen wensch te doen uitvallen , en waar aan men zich derhalven behoord te onderwerpen ; — dat men bij dit alles behoord te overweegen , of men het zou kunnen verantwoorden en zich getroosten , wanneer men door de natuurlyke Pokjes zijne kinderen verloor , en dan bedagt , dat men een middel verzuimd had , 't welk thans overäl zoo zichtbaar gezegend word , en waardoor men dezelve allerwaarschijnlijkst in 't leeven zou bewaard hebben (a) ; — Eindelijk , dat verre de meeste menschen in meenigvuldige gevallen strijdig handelen met de beginselen , uit welken zij deze zwaarigheid tegen de Inënting maaken ; dat zij dagelijks met onverschilligheid , zonder vreeze van gevaar te loopen , en zonder bekommering van zich te bezondigen , dingen doen , welken ruim zoo gevaarlijk zijn , als rijden , vaaren , op 't ys gaan , springen , klimmen , enz. — dat zij zelfs in 't geval van de Kinderpokjes meenigmaal zeer strijdig met

(a) Verscheiden menschen ken ik reeds , die één of meêr kinderen door de natuurlyke Pokjes verloren hebben , welken een zeer groot naberouw en teedwezen hebben , dat zy hun niet hebben laten inënten ; zelfs ken ik 'er , die daar berouw van hebben alleen omdat zy van de natuurlyke Kinderziekte geschonden en mismaakt zyn atgekomen.

met hunne beginselen te werk gaan , zoo dikwijls naamelijk als zij , wanneer deze plaag heerscht , hunne kinderen laten op straat loopen , schoolgaan , met anderen , die bij pokkigen komen , verkeerem , en vooräl , wanneer zij hen brengen bij de zulken , die zij 'er reeds ziek aan hebben liggen , gelijk zij maar al te dikwijls doen , onder het onbedagt voorwendzel , dat , gelijk zij zeggen , *het oppasfen dan eene moeite is ; dat het met een doorgaat* , — dat deze wijze van handelen met recht kan en moet genoemd worden *zich onbezonnen , zonder noodzaak , en zonder nut , aan een groot gevaar bloot stellen , de plaagen zoeken , de ziekte moedwillig op den hals haalen !* en dat zij in wezen niet anders is als inënten , en wel inënten op de roekelooste , gevaarlijkste en ongeoorloofde wijze ; — en dat zij echter hier over niet het minste nadenken of berouw toonen , maar zelfs met de grootste gerustheid en zonder eenig verwijt of wroeging alle hunne kinderen , welken zy op die wijze om hals gebragt hebben , ten grave verzellen. — Zoo onbezonnen , zoo roekeloos handeld de mensch , zoo weinig zwaarigheid maakt hij in de gevaarlijkste onderneemingen , wanneer een algemeen gebruik , wanneer de gewoonte hem leid ! — Dan dit alles , zeg ik , heeft men onzen Landgenooten reeds voor veele jaaren , uitvoerig , duidelijk en bondig aangetoond , in zooveele geschriften , als men over de Inënting in onze taal heeft in 't licht gegeven ; en bij dit alles hebben zij reeds duizend en meêr van hunne verstandigste en gemoedelijkste medeburgeren zich en hunne kin-

I 3

de-

deren aan de Inënting zien onderwerpen , van welken men met reden verönderstellen mag , en moet , dat zij die zwaarigheden en bedenkingen vooräf ook behoorlijk zullen overwogen , doch niet bondig genoeg gevonden hebben om 'er hen van te wederhouden ; en in weêrwil van dit alles , blijven verre de meesten onzer Ingezetenen die zwaarigheden voorwenden , en om dezelve weigeren zich van dit heilzaam konstmiddel te bedienen.

Wat dan moet men daar uit besluiten ? Zekerlijk een van drie. Of dat zij onkundig zijn van alle die gemaakte aanmerkingen , en gevolglijk dezelve niet behoorlijk overwogen , noch het veröischte onderzoek 'er omtrent gedaan hebben. Of dat zij dezelve niet verstaan en te onvatbaar zijn om de bondigheid en het gewigt 'er van te bezeffen. Of dat zij dezelve niet bondig en gewigtig genoeg vinden , om hen over die zwaarigheden te doen heen stappen , en hun eene genoegzaame vrijheid te geeven , om 'er zich van te bedienen.

Men vind ja eenige menschen , bij welken het laatste plaats heeft , die , niettegenstaande zij de redenen , welken voor het rechtmaatige , en het veilige en het geöorloofde der Inëntinge pleiten , meêrmaalen overwogen hebben , nogthans bedenkingen in hun gemoed overhouden , en , zoo dikwijls zij 'er hunne aandacht op bepaalen , een zeker weêrhoudend gevoel in zich gewaar worden , dat zij niet van zich kunnen wegwerpen , en dat hen belet om 'er toe over te gaan : maar het getal van de zulken is zeer gering , en bij verscheiden van dezen haperd het
ook

ook nog veelal aan een gezet en onpartijdig onderzoek, of aan eene genoegsaame bevassing. — Edoch meest allen zijn zij in het eerste of in het tweede geval, en zeeveelen in beide die gevallen. Zij hebben naauwlijks eenige kennis aan de Inënting; zij hebben 'er nooit eenig ernstig onderzoek omtrent gedaan, nooit opzettelijk en met aandagt 'er iets over gelezen, nooit de minste overdenking 'er aan besteed, veelmin onderzocht of zij 'er niet toe geroepen worden, of het niet hun pligt en belang zij, 'er voor zich of hunne kinderen gebruik van te maaken, en niettemin, zoodra 'er van gesproken word, verklaaren zij 'er zich volstrekt tegen; de minstkundige strijkt 'er een beslissend vonnis over. *Men steld*, zeggen zij, *zijn leeven in de waagschaal met zich te laten inënten!* en daarom veröordeelen zij hen allen, die 'er zich van bedienen. *Zij zullen het in de bunnen nimmer toestaan, en 'er nooit toekomen, al deed' het al de waereld* (a). En vraagd men, waar-

öm

(a) „ 'Er zyn menschen, (zegd de Hoogëerw: Heer N A H U I S, in zyne Leerrede, bladz. 96) die zich wel „ eens laten ontvallen, al waren allen 'er voor, al „ wierd het door alle de Profesoren, Doctoren en „ Predikanten aangeprezen, ik zou 'er tegen zyn, en „ 'er my tegen blyven verzetten. — Maar is dit „ wel de taal der bedagtzaamheid en nedrigheid, die „ den Christen zoozeer betaamd? Zoud gy nog wel „ eens regt ingedagt en overwogen hebben, wat gy „ daarmede zeide? Zoud gy wel ter goeder trouw met „ andere woorden (die nogthans in dit gezegde liggen „ opgesloten) durven zeggen: *ik achte my verlichter,* „ *en ben wyzer in myne oogen dan alle menschen.*

om niet? Alleen omdat zij vaststellen, dat men 'er door sterven kan, zonder ooit onderzocht te hebben, in hoe verre zulks niet of al waar zij, en of het niet veel beter zij, ja of men niet gehouden zij een zeer kleen gevaar te ondergaan om een veel grooter en zekerer te ontvlugten; en zonder te bedenken dat zij ten minsten verpligt zijn, zoo dikwijls als 'er van het behoud van hun en hunner kinderen leeven en welwezen gehandeld word, hunne aandagt en onderzoek 'er met allen ernst aan te koste te leggen, en dat de verzuimde overweeging daaromtrent niet anders als beschuldiging en naberouw naar zich kan sleepen, wanneer zij ten eenigen tijd redenen van nadenking krijgen.

Maar nooit vinden de aanmerkingen, waar door men de zwaarigheden, die uit de mogelijkheid van

„ Zooverre, (schreeven de Rotterdamsche Geneesheeren in de Voorrede van hun Werk) hoopen wy, dat
 „ de drift en blinde yver de menschen niet langer ver-
 „ voeren zal, dat zy, zonder eenige reden te willen
 „ hooren, of de moeite nemen van 't geen 'er over ge-
 „ schreven is te lezen, met onbezuistheid en ydel ge-
 „ schreeuw, de Inënting zullen blyven verachten en
 „ veröordeelen, onder de allerönbegonnenste uitdruk-
 „ kingen: *wy willen 'er niet van hooren noch lezen; wy*
 „ *willen niet onderzoeken, noch overtuigd zyn, enz. enz.* —
 „ Voor zulke menschen weeten wy geen geneesmiddel;
 „ wy verachten hen minder, dan wy hen beklagen, en
 „ wy wenschen van harte, dat eene droevige en onge-
 „ lukkige ondervinding van die verderffelyke ziekte in
 „ hun zelven, of in die hun dierbaar zyn, niet het
 „ middel moge wezen, waardoor zy in hun vooröor-
 „ deel gestuit, en tot meerder liefde voor de reden,
 „ die ons boven de stomme beesten verheven doet zyn,
 „ gebragt worden.”

onder de Inënting te kunnen sterven voortvloeijen, tragt uit den weg te ruimen, minder ingang en gehoor, en nooit ondergaat deze Praktijk geweldiger schok en tegenstand, dan wanneer 'er een nieuw voorbeeld van den eenen of anderen onder deze bewerking gestorven zich opdoed; gelijk men nu nog onlangs daar twee onmiddelijk op elkanderen gevolgede, en indedaad alleröngelukkigste en aller-smertelijkste voorbeelden van in de *Haag* gehad heeft. Zulke gevallen versterken krachtdaadig de algemeene vrees van door de Inënting te kunnen sterven. Zij maaken een diepen indruk van afschrik zelfs in de gemoederen van hun, die dezelve anders zijn toegedaan, hoeveel meêr dan in hun, die 'er reeds een schrik en afkeer tegen voeden? Verscheiden, die in overweeging zyn, of die reeds vastgesteld hebben, om zich te laten inënten, ziet men dan te rug loopen, en 'er voor altoos van afstappen. Ja één zoodanig geval houd duizend menschen van deze Praktijk te rug, tegen dat duizend smertelijke sterfgevallen aan de natuurlijke Kinderpokjes 'er één mensch toe overhaalen. De Bestrijders der Inëntinge neemen ook zulke gelegenheden zorgvuldig waar, om de Inënting voor eene gevaarlijke onderneeming te doen doorgaan, en om daardoor den algemeenen afkeer 'er van te stijven en te vergrooten; en zij gelukken hier te gemakkelijker in, omdat men maar zeer weinigen menschen vind, die, zoo min als zij, redelijk genoeg zijn om bij zulke voorvallen in aanmerking te neemen, dat men nooit ontkend heeft, dat 'er nu en dan één onder de Inën-

ting sterven zal , maar dat men de voorkeur dezer bewerking grond , op het zeer klein getal der geenen , die als ingeënten zijn gestorven , tegen de ontelbaare meenigte der geenen , welken het slachtöffer der natuurlijke Pokjes worden ; en die onpartijdig genoeg zijn om een behoorlijk onderzoek te doen , of de Inënting 'er wel wezenlijk de oorzaak van zij , of 'er niet eenige misslag of verzuim of toevallige oorzaak hebbe plaats gehad , dan , of het geen buitengewoon geval zij , dat derhalven aan een buitengewoone oorzaak zij toeteschrijven , gelijk indedaad die gemelde gevallen , mijns oordeels , daar toe moeten gebragt worden , omdat 'er , voor zooveel ik weete , nooit een dergelijk geval gebeurd is , zoolang als de Inënting in Europa geoeffend is , dat reeds meêr dan eene halve eeuw is , in welken tijd men ze bij millioenen teld , die ingeënt en 'er door behouden zijn , en omdat 'er , voor zooverre ik zien kan , in de berichten van die gevallen niets voorkomt , op welk men met grond de ongelukkige uitkomsten 'er van aan de Inënting kan toeschrijven. — Maar de Praktijk der Inënting lijd te meêr door zulke treurige uitkomsten , en de Tegenstrevers derzelve kunnen 'er te ligter veld bij winnen , omdat 'er ook maar zeer weinige menschen gevonden worden , sterk genoeg om over zulke gevallen heen te zien , of vatbaar genoeg om te overweegen , dat de Inenting , zoo min als eenige andere menschelijke onderneeming , immer tot die veiligheid kan of zal gebragt worden , dat zij niet nu of dan oorzaak van iemands dood zij of schijne ; dat dit daar van te verge-

gen

gen of te wagten even zoo dwaas is, als dat men 'er onsterfelijk door zou willen worden; dat 'er dagelijks eene meenigte menschen sterven, en dat derhalven wanneer 'er veelen ingeënt worden, 'er ligtelijk iemand onder zijn kan, wiens sterfuur nabij is, en juist op dien tijd invald; dat 'er ook altoos verborgen en toevallige oorzaaken zijn kunnen, die de scherpsiendste Arts niet ontdekken noch voorzien kan, en die echter de Inënting voor dezen of geenen doodelijk kunnen maaken; dat de natuurlijke besmetting, door zulke oorzaaken, veel zekerer den dood zou veröorzaakt hebben; dat 'er verscheiden van zulke oorzaaken zijn, waardoor niet de Inënting, maar wel de natuurlijke besmetting doodelijk word; en dat men wegens dat alles, in sommige dier gevallen, ook nimmer zal kunnen beslisen, of die verborgen en toevallige oorzaaken, of mogelijk eenige misslag of verzuim, dan wel of de Inënting zelve de waare oorzaak van den dood geweest zij. — Men vind ook andere menschen, en onder dezen zelfs de zulken, welken de Inënting voorstaan, die, niettegenstaande zij geene de minste kennis van de ziekte of geneeswijze hebben, en dus niet bevoegd zijn om 'er over te oordeelen, zulk een noodlottigen uitslag gereedelijk leggen ten laste van den Geneesheer, die 'er de zorg over gehad heeft, en denzelven toeschrijven aan eene behandeling, die te wel beproefd en te algemeen goedgekeurd is, om voor oorzaak 'er van te kunnen gehouden worden (a). — Ik zwijge

(a) Niets vinden de menschen in 't algemeen onvoor-

ge van anderen, welken, in weêrwil van de duizende gezegende gevallen, geene zwaarigheid maaken om één zoodanig ongelukkig geval aan te merken, als eene rechtvaardige straf, en als een spreekend bewijs, dat de Hemel deze Praktijk afkeurd. — Wie begrijpt niet, dat alle zulke redeneeringen en wijzen van

voorzichtiger, en niets beschuldigen zy by ongelukkige uitkomsten gereeder, dan de tegenwoordige koele behandeling der Inëntelingen, en het inënten in een koud jaarfaizoen, zonder te weten, dat men de groote voordeelen van de nieuwe manier van Inëntinge gedeeltelyk daarvan afleide, en zonder onderscheid te maaken, tusfchen eene koele behandeling en eene onvoorzigtige blootstelling aan koude.

Opmerkelyk is de twyffel, die de Hoogëerw: Heer NAHUYs voorfteld in zyn Naschrift, gevoegd by den tweeden Druk van zyne Leerreden; of 't Gods oogmerk wel zy om dit middel algemeen te doen werken. Of door de gelukkige uitwerking van het zelve, de proportie of 't evenwigt tusfchen de geboren en stervenden, niet te zeer zou verbroken worden. Of God daarom de vooroordeelen der menschen tegen dit behoudmiddel wel geheel zou willen wegneemen, en niet altoos in een zekeren trap met wysheid, dezelve toelaten. — 't Zy my geoorloofd met eerbied voor de hooge wysheid, met welke God de lotgevallen der menschen en alles bestuurd, en behoudens de byzondere hoogächting, welke ik zyn Hoogëerwaarden toedraage, daaröp aan te merken; dat die evenredigheid alleen is afgenomen uit de Doodlysten, onder welken ook de gestorven aan de Pokjes begrepen zyn? dat het getal van deze minder zynde, die evenredigheid ook veranderen moet; dat zy wezenlyk reeds moet veranderd zyn in die Landen, in welken de Inënting vryälgemeen geöeffend word; dat dit uit nadere sterflysten zal moeten blyken; dat die verändering dan ook, ingevolge Gods besluit en oogmerk, zal plaats grypen; en dat reeds in sommige Landen die vooroordeelen genoegzaam geheel zyn weggenomen.

van denken zeer veel toebrengeu om onze Ingezetenen van de Inënting afgeschrikken , en om den gewenschten voortgang derzelve te stuiten?

Dan , dit alles overweegende , meen ik te mogen besluiten , dat eene der voornaame en algemeene redenen , waardoor de Ingezetenen van ons Land van de Inënting wederhouden worden , is hunne onkunde zoo van den gevaarlijken en verwoestenden aart der Kinderziekte als van de veiligheid en nuttigheid dier konstbewerking , voortvloeiende uit onvatbaarheid , uit gebrek van onderzoek , en uit het niet zien in 't werk stellen derzelve.

Daar zijn , wel is waar , nog verscheiden andere redenen , die met de aangewezen gepaard gaan en medewerken , om veele menschen van de Inënting te doen afzien. Bij de meesten onzer Landgnooten word de vrees voor gevaar van sterven , in dezen , krachtdaadig ondersteund en gesterkt door het vooroordeel tegen nieuwigheid. Algemeen beschouwen zij de Inënting als eene nieuwe bijzonderheid , als iets vreemds ; en hoezeer de nieuwigheid hun in verscheiden gevallen gereedelijk bekoord en tot navolging verleid , is zij in dit geval bij zeer veelen genoeg om de Inënting te verdenken , en 'er het denkbeeld van gevaar aan te hechten. 't Is tegen dezen , dat de Hooggel: BURMAN , zingt:

*An , quia ventosus non cognita jactat Agyrtes ,
Seque novum inflato venditat ore Sophum ,
Et plebi illudens , ampullas spargit inertes ,
Dum fruitur populi credulitate sui.*

Nul-

*Nulla ideo humanae reperit saluberrima genti
 Succedens, proavis quae latuere, nepos?
 Artis Apollineae via nondum recta pateret,
 Ni melior Coe semita aperta Seni.
 Nulla nec herbarum detecta potentia, nec quae
 Natura abscondit divite feta sinu;
 Haec nisi venturo monstrasset Plinius aevō,
 Aut Theophrasteae sedulitatis opus:
 Quot, tenebris addicta prius, medicamina? quae nūq̄
 Certa, manu in lucem vindice ducta, manent?
 Pervius Oceanus nondum mortalibus esset,
 Navita magnetis si caruisset ope:
 Es sine Vespucio, latebras rumpente Columbo,
 Abdita pars mundi non reserata foret.
 Sed tamen egregiis semper comes aemulus ausis
 Obstitit antiqui moris ineptus amor.
 Et potius chorda resupinus oberrat eadem
 Suetus in obtrita serpere lentus humo.*

(Dat is bijna in dezer voege.)

Of moet ge een' windig' Arts, die op geheimen
 pocht,
 Die nieuwe wijsheid veild gereeder dan geloo-
 ven,
 Die 't ligt geloof van 't volk, terwijl hij dat be-
 lacht
 Door wuft gezwets misleid, om voor zijn beurs te
 zorgen?
 Of heeft de Naneef nooit een nieuwe konst be-
 dacht,
 Die, schoon zij heilzaam zij, den voorzaat was ver-
 borgen?

Nooit

Nooit had Apolloos konst het regte spoor be-
treên,

Hadd' niet HIPPOCRATES een betren weg gevon-
den.

Nooit had zij ook gekend der Kruiden kracht, noch
't geen

Natuur in haaren schoot houd voor ons oog omwon-
den ;

Hadd' niet een PLINIUS aan 't nageslacht ge-
toond ,

En zoo geen THEOPHRAST door vlijt hadde aan-
gewezen ,

Hoe meenig heilzaam kruid in 't rijk der planten
woond ,

Dat , eertijds onbekend , nu zeker doet genee-
zen.

Onvaarbaar zou de zee nog voor het menschi-
dom zijn ,

Zoo niet de Stuurman had des zeilsteens hulp geno-
ten ,

Amerika nog niet bekend , zoo VESPUCYN

Ons op KOLUMBUS spoor, dien weg niet hadde ont-
floten.

Edoch verlaafdheid aan het oud gebruik, gestijfd
Door volgzucht, stond altoos der beste pooging tegen.

't Gemeen , dat liever bij zijn oude dwaaling blijft,
Is traag tot onderzoek , tot leering ongenegen.

Bij niet weinigen heeft de vrees , dat zij bij huns
gelijken in verächting zouden komen , en aangezien
worden als of zij liefdeloos , ja wreed met hunne

kin-

kinderen handelen , een magtigen invloed. — Eenigen kunnen 'er niet toe overgaan , omdat zij de toestemming van hunne nabestaanden 'er niet toe verkrijgen kunnen. — Sommigen vreezen de tweedragt in hun huisgezin ; de Man omdat zijne Vrouw , en de Vrouw omdat haar Man 'er tegen is. — Anderen vinden 'er geene nuttigheid in , omdat men evenwel naderhand door de natuurlijke besmetting de Kinderpokjes krijgen kan ; niettegenstaande 'er tot nog toe , geen een bewezen voorbeeld in ons Land is van ingeënten , die door de konst de Pokjes gehad hebben , welken dezelve naderhand door de natuur wedergekregen hebben. — Eenige weinigen schroomen met de mededeeling der Pokjes de overplanting van anderen ziekten. — En ik heb menschen gevonden , van welken ik reden heb om te denken , dat zij liever eenige Kinderen door de natuurlijke Pokjes wilden verliezen , dan die allen door de Inënting behouden , en die niet onduidelijk te kennen geeven , dat zij gaarne het graf te baat hebben. — Maar deze en soortgelijke redenen , hebben slechts plaats bij bijzondere perfoonen , en zijn niet algemeen of wigtig genoeg om 'er op stil te staan , en zullen ook , stel ik vast , van zelf vervallen , zoodra als die , welken ik aangewezen en ontvouwd heb , zullen zijn uit den weg geruimd.

Zie daar dan de voornaamste redenen , welken de Ingezetenen van ons Land , tot hier toe , van de Inënting der Kinderpokjes wederhouden , en oorzaak zijn ; dat deze Praktijk tot nog toe niet algemeen bij ons in gebruik kome. Uit de voorstelling
en

en ontvouwing derzelven is, meene ik, nu ligtelijk op te maaken van wat aart de middelen zullen moeten zijn, waardoor men deze Praktijk in een algemeen gebruik in ons Land zal kunnen brengen. Duidelijk is 'er, mijns bedunkens, uit openbaar;

Voor eerst, dat ja daartoe zekerlijk zullen kunnen medewerken alle die middelen, door welken men de verstandigen onzer Landgenooten op eene redeneerkundige wijze van het nut, de veiligheid en geoorloofdheid derzelve zal kunnen overtuigen; vooräl, indien men 'er zoodaanige middelen bijvoegd, welken denzulken aanleiding geeven, hen opwekken en aanporren kunnen om 'er een verstandig en ernstig onderzoek omtrent in 't werk te stellen;

Doch, ten andere, dat de middelen van eene be-redeneerde overtuiging zeer weinig daar aan zullen kunnen toebrengen bij minkundige en gemeene Lieden, welken verre den grootsten hoop uitmaaken; maar dat by dezen het meest zullen kunnen uitwerken alle die middelen, door welken men hen brengen kan tot dat soort van overtuiging, 't welk men *goed geloof* of *vertrouwen* noemd, en 't welk daar in bestaat of wel die uitwerking voortbrengd, dat men gereedelijk omhelst, 't gene door hen, van wier kundigheid en welmeenheid men zich verzekerd houd, word aangeprezen, en gewillig naarvolgt dat gene, waar in men dezulken ziet voorgaan.

Men zal derhalven, om de Inënting algemeen te doen doorgaan, ons Gemeen, allerlei klasse onzer Landgenooten van het nut, de veiligheid en ge-

oorloofdheid dezer Praktijk moeten overtuigen door zichtbaare ondervindingen, die hen van het gezegend en voortreffelijk gevolg dezer Praktijk overreeden en verzekeren (a). Men zal 'er inzonderheid de gemeene en de meeste burgerlieden toe moeten overhaalen, door hun gelegenheid te geeven van veelvuldige Inëntingen te zien in 't werk stellen, zoo-

(a) Nadat de voorige Bladen reeds afgedrukt waren, is my in handen gekomen een Werkje, in dit jaar te Londen gedrukt, onder den Tytel: *An examination of a Charge brought against Inoculation, by DE HAEN, RAST, DIMSDALE, and other Writers, by JOHN WATKINSON, M. D.*, in welk de Schryver vry uitvoerig en zeer bondig betoogd; het gene ik boven, bladz. 36-50. bewezen heb, 1. dat de ingeente Pokjes zelden of nooit een ander besmetten, althans geene algemeene *Epidemie* voortbrengen; 2. dat men geen grond ter waereld heeft om zulks uit de sterflysten van Londen te besluiten. Het eerste staafd hy door overtuigende ondervindingen van dienzelfden aart als ik heb bygebragt; waarby hy toond, dat zelfs DIMSDALE dit erkend heeft. Het laatste betoogd hy byzonder door twee bewysredenen: voor eerst toond hy uit de bygevoegde sterflysten van Londen, dat 'er eene zoo groote onregelmatigheid of onëvenredigheid tuschen de vermeerderde sterfelykheid en den voortgang der Inënting aldaar plaats heeft gehad, dat de laatste by geene mogelijkheid oorzaak van de eerste kan geweest zyn; ten andere doet hy uit die zelfde lysten zien, dat die sterfelykheid, in de laatste twaalf jaaren, in welken de Inënting 'er meêr dan ooit geëffend is, welverre van toegenomen te zyn, veelêr merkelyk is afgenomen, zoodaanig, dat het getal uit duizend dooden aan de Kinderpokjes gestorven, van 1756 tot 1760, is 119; van 1760 tot 1764, 105; van 1764 tot 1768, 107; van 1768 tot 1772, 104; van 1772 tot 1776 slechts 96. Deze vermindering is aanmerkelyk, als men in aanmerking neemt, waar van ik in 't zekere onderrigt ben, dat het getal der Inwooneren van Londen, zedert eenige jaaren, zeer veel is toegenomen.

daanig, dat zij van de eenvoudigheid en goeden uitslag dezer bewerking ooggetuigen zijn kunnen; door hun den weg om 'er zich van te bedienen op allerleije wijze gereed en gemakkelijk te maaken, door 'er hun met giften en belooningen toe aan te moedigen, en door te zien, dat hunne hoofden en leiders, en dat zij, in wier kennis en keuze zij vertrouwen stellen, 'er hun in voorgaan.

Welken nu de geschikste en bekwaamste middelen zijn zullen, om langs die wegen onze Landgenooten tot het gewillig gebruik maaken van de Inënting over te haalen en aan te moedigen, zal uit de beantwoording der Vraage van het Bataafsche Genootschap, tot dat einde voorgesteld, blijken moeten. Ik zal alleen nog maar als een gevolg van al het beoogde aanmerken, dat ik zeer groote hoop stelle op den voorgang van veelen, en op het zien oefenen van deze Praktijk.

Niets oeffend sterker kragt van verleiding en geweldiger dwang tot naarvolging op den geest van onzen landäart, dan het algemeen voorbeeld. Genoegzaam allen worden zij op eene slaafachtige wijze door de volgzugt geregeerd: ook laaten zij zich veel gemakkelijker en gewilliger door voorgang en voorbeelden, dan door onderwijs en leering leiden. De voorgang van anderen maakt hen stout en onbevreesd, en beneemd der wederhouding van schaamte en schande alle haare kracht, of geeft aan deze een geheel omgekeerden stand en gedaante, zoodat zij nu voor betaamelijk en welvoegelijk houden, 't gene zij te vooren als onbetaamelijk en schandelijk ver-

oordeelden. Weshalven de Inënting gedeeltelijk op dezelfde wijze zal moeten in gebruik komen, als eene mode doorgaat, en als de aderlaatingen, de voorjaarsgeneezingen, en honderd andere dingen, waar van men, toen zij nieuw waren, afkeerig was, in zwang geraakt zijn, door te zien naamelijk, dat veelen die zonder schroom volgen, dat de meesten die prijzen, en dat slechts weinigen haar afkeuren.

Geen middel ken ik ook zoo zeer vermogende om alle vrees, van door de Inënting smerten te zullen lyden, of 'er onder te zullen sterven, weg te neemen, als hen, die 'er hier door van wederhouden worden, de bewerkstelling en het gantsche beloop 'er van te laten zien, vooräl in eenen tijd, wanneer de natuurlijke Kinderpokjes heerschen, en zij dus gelegenheid hebben om dezelve met de ziekte der ingeënte Pokjes te vergelijken. Het niet zien inënten heb ik gevonden de algemeenste en voornaamste bron te zijn van de verkeerde denkbeelden, die de meeste menschen van deze konstbewerking vormen, en gevolglijk ook van hunne ongeneigdheid om dezelve aan zich te laten toedienen. Veele lieden, die tegen de Inënting sterk vooringenomen waren, en bij welken ik door de beste redeneeringen niets had kunnen uitwinnen, heb ik 'er gunstig omtrent doen denken, en 'er zelfs verscheiden toe overgehaald, door 'er hen ooggetuigen van te maaken; en die allen hebben mij betuigd, dat zij 'er gantsch andere gedagten van gemaakt hadden, dat zij niet hadden kunnen begrijpen, dat de Inënting zulk eene eenvoudige en onsmertelijke bewerking ware, dat men

'er

'er zoo min ongesteld van wierd , dat 'er men zoo weinige en zulke goede pokjes door kreeg , en dat 'er geen bedenking kon vallen , wanneer men haar zag , dat de ziekte door dezen weg verre te verkiezen ware boven de afwagting derzelve door de natuurlijke besmetting. Indedaad , naauwlijks is het te zeggen , hoeveel invloed van geloof en zelfs van overtuiging het zelfszien heeft , in dit , zoowel als in alle andere betwiste of in twijffel getrokken gevallen. De Engelschen hiervan bewust , zijn gewoon de Tegenstrevers der Inëntinge , die door redeneeringen niet te overtuigen zijn , te gemoet te voeren , *veni & vide* , *kom en zie* , en de ondervinding heeft hun de goede uitwerking 'er van getoond. „ Het zien „ oeffenen van deze Praktijk , (zegd de Heer FORSTEN VERSCHUUR (a) ,) zou voorzeker veelen „ van derzelve nutheid overtuigen. Dit was het „ geval van den Heer LE CAT , welke , toen ter „ tijd uit Engeland , alwaar hij veel onderzoek naar „ de Inënting der Kinderpokjes gedaan had , te rug „ gekoomen was : hij verzekerde mij van de voor- „ deelen deezer uitvinding in het voorkomen van „ het gevaar der natuurlijke Kinderpokjes overreed „ te zijn , door het geen hij 'er van gehoord en ge- „ zien had in Engeland. ” ——— Toen PYLARINI , een Grieksch Doctor , die eerst de Inënting ten hoogste afgekeurd had , ooggetuigen werd van de gelukkige uitkomst in die genen , welken door

(a) Verhandeling over de Inënting der Kinderziekte , bladz. 18.

de Thesfalifche Vrouw te Conftantinopolen ingeënt waren, veränderde hij zoozeer van gevoelen, dat hij een openbaar en yverig Voorftander dezer konft wierd. Maar weinig tijds geleden heb ik een Student in de Medicynen, die de gevoelens van zijn Vader, in zijn leeven een beroemd Geneesheer, en tot zijn dood toe een groot Tegenftrever der Inëntinge, alvroeg had ingezogen, door hem bij mijne Inëntingen en bij anderen, die natuurlijke Kinderpokjes hadden, te brengen, zoozeer van de voortreffelijkheid dezer konftbewerking overtuigd, dat hij mij verklaarde 'er geen oogenblik meer aan te twijffelen, en niet te hebben kunnen denken, dat hij 'er zoo fchielijk een Voorftander van worden zou. En hoeveele voorbeelden en getuigen van dien aart zou ik kunnen bijbrengen! Met recht fchreef derhalven de Hoogeleerde Heer DE MIONCHY (a), een der eerste en beroemdste Inënteren in ons Land: „geen
 „ wonder dan ook, dat in Engeland, daar die be-
 „ werking zoogemeen in gebruik is, en bij duizen-
 „ den geoeffend word, niemand het groote voor-
 „ recht daarvan boven de afwachting der gewoone
 „ befmetting meêr tegenspreekt, en dat in plaatsen,
 „ waarin zij het minst verrigt word, men zich het
 „ meest 'er tegen kant, en het verfchil op alle be-
 „ denkelijke wijze leevendig houd.”

Niets gevolgelijk zal meêr kunnen toebrengen om onze Landgenooten, en voorâl gemeene Lie-
 den

(a) Verhandeling van de Holl: Maatfch: VIII Deel, IIde Stuk, bladz. 284.

den tot de Inënting over te haalen , en dezelve in een algemeen gebruik te brengen , dan alle zulke middelen, hoedanig ook het Genootschap in deszelfs Vraage bedoeld, welken geschikt zijn om de proeven dezer konstbewerkinge onder de oogen van het Algemeen in 't werk te stellen, en welken hun gevolglijk gelegenheid zullen geeven om dezelve te zien, en ooggetuigen te zijn van alle de groote voordeelen derzelve, boven het krijgen der Kinderpokjes door de natuurlijke besmetting. — Zoo begreep het ook de wijdberoemde en doorkundige SUSZMILCH, in zijne *Goddelijke Orde heerschende in de veranderingen van het Menschelijk Geslacht* (a); wiens gedagten in dezen met de mijnen, en met die, welke in de Vraage en bedoeling van het Genootschap opgesloten liggen, zeer overëenkomen. „Dat „ het geweld, (schrijft hij) der Kinderpokken onge- „ meen veel kan verminderd worden, is in Enge- „ land door zekere en meenigvuldige Proefneemin- „ gen buiten allen twijffel gesteld. Het is bewe- „ zen, dat, daar anders van allen $\frac{1}{10}$, of gelijk „ voorheen is aangetoond, wanneer de Kinderpok- „ jes kwaadaartig zijn, $\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{7}$ sterft, door de In- „ ënting naauwlijks van 300, of meêr, één om het „ leeven komt. Wanner dus anders, volgens den „ voorheen aangehaalden Regel, onder 100000 jaar- „ lijks 8000 stervenden zijn, welken door de Kin- „ der-

(a) 1ste Deel, IIde Stuk, bladz. 785.

„ derpokken worden weggesleept, zoo zullen, wan-
 „ neer maar $\frac{1}{300}$ aan de ingeënte Kinderpokken stierf,
 „ maar 333 sterven, bijgevolg zouden 7666 Kin-
 „ ders in 't leeven behouden worden. Die bij de
 „ Inënting sterven, zijn, tot hen, die buiten het ge-
 „ bruik van dezelve sneuvelen, als 1 tot 24. Bij
 „ gevolg zouden 'er 24 maal minder sterven, of
 „ zoo veelmaal meerder in 't leeven behouden wor-
 „ den.

„ Is dit geen zaak van het uiterste belang, en
 „ die alle opmerking van den Staat waardig is? Zou
 „ men wel kosten spaaren, om dit groote hulpmid-
 „ del regt bekend te maaken, en in gebruik te
 „ helpen? Dit kan alleen door openbaare schikkingen,
 „ door genoegsaame en aanhoudende proefneemin-
 „ gen aan armen, en door de ouderen te beloonen,
 „ die hunne kinderen aan de openbaare schikkingen
 „ overgeeven, geschieden. Het is niet mogelijk de
 „ vooroordeelen der ouderen anders weg te nee-
 „ men; weinigen leezen het gegronde en uitmunten-
 „ de geschrift van den Heer CONDAMINE. De
 „ voorbeelden, die door weinigen gegeeven wor-
 „ den, zijn ook niet toereikende, gelijk ik door
 „ ondervinding overtuigd ben. Ook weet ik door
 „ dien zelsden weg, dat alle andere voorstellen, en
 „ zelfs de bijgebragte rekeningen van de meenigte
 „ der kinderen, die 'er door behouden zijn, en de
 „ daaruit beweezene verpligting van alle ouderen
 „ en medeleeden van den Staat; dat dit alles,
 „ zeg ik, vruchteloos en het vooroordeel nog te
 „ sterk en te algemeen is. Men noemd het gebruik

„ van

„ van dit heilzaam middel een inbreuk op de voor-
 „ zienigheid; en schoon men de ongegrondheid de-
 „ zer gevolgtrekking, door wederlegging, duidelijk
 „ aantoonde, verzet de teederheid der gemoederen
 „ zich 'er tegen. Het is mogelijk dat onder de wei-
 „ nige kinderen, die onder de Inënting sterven,
 „ zich één kind bevind van vreesächtige ouderen,
 „ en deze mogelijkheid is genoeg om veelen van
 „ deze onderneeming te doen afzien. De onwaar-
 „ schijnlijkheid van het verlies, bewezen uit de ver-
 „ gelijking met eene Lotery, en de grootste waar-
 „ schijnlijkheid van de winst daartegen aangetoond,
 „ vermag niets tot overwinning van het voordeel.
 „ Het behoud des leevens van zooveele duizenden
 „ kinderen is niet vermogend om van het zelve
 „ meester te worden. In 't kort alles zal te ver-
 „ geefsch zijn, zoolang 'er geene openbaare en groo-
 „ te proefneemingen, op kosten van het Land, werk-
 „ stellig gemaakt, en daardoor alle tegenwerpingen
 „ den mond gestopt worden.”

Onderwijl dat men hier op hoopt, zal het zeker-
 lijk niet weinig tot voortzetting, en ter algemeene
 invoeringe van de Inëntinge medewerken, dat men
 deze Praktijk meêr en meêr veilig en zeker maake.
 De Heer GATTI, een der oordeelkundigste en
 ervarenste Inënteren in Italië, heeft reeds voorlang
 gepoogd dit de Beoëffenaars der Inëntinge te doen
 begrijpen. „ Zoolang, (zegt hij) (a) als deze Prak-
 „ tijk

(a) *Nouvelle Reflexions sur la Pratique del'Inoculation,*
 pag. 193.

„ rijk niet zeker en veilig is , zal zij nooit algemeen
 „ kunnen worden , en alle de berekeningen , die
 „ men maaken mag , om te bewijzen , dat men
 „ van alle gevaaren het minste kiezen moet , zul-
 „ len nimmer het gemeen der menschen over-
 „ reeden. Een tegenwoordig gevaar , schoon on-
 „ ëindig klein , zal altoos grooter indruk maaken ,
 „ dan een zeer groot gevaar , dat veraf en onzeker
 „ is. ——— Maar , zoodra men geen gevaar meêr
 „ loopt met zich te laten inënten , zoodra de ziek-
 „ te , die men 'er zich door geeft , altijd goedâar-
 „ tig en niet meêr dan eene onpasselijkheid is ; in
 „ 't kort , zoo dra de Inënting niet meêr heeft noch
 „ kan hebben die ongomakken , welken men dezel-
 „ ve ren laste legt , ziet men ligtelijk dat niets zal
 „ kunnen beletten , dat zij algemeen aangenomen
 „ worde.”

Dan door zoodanige wegen zal , vleije ik mij , de
 Praktijk der Inëntinge langsaamerhand in de gewoon-
 tens van ons Land ingelijfd worden , en zoowel bij
 ons , als in andere Landen , algemeen in gebruik ko-
 men. De waarheid , vertrouwe ik , zal in dit ge-
 val , gelijk in alle andere gevallen , eindelijk over de
 dwaaling triomfeeren. Daar zal een tijd komen
 (Ik maake geen zwaarigheid van ook dit te voor-
 zeggen) waarin de onredelijke en hardnekkige tegen-
 spraak van zooveele vooroordeelen en driften , die ,
 door kwalijk beredeneerde beginselen van Gods-
 dienst en geweten ondersteund en gestijfd , den bii-
 lijken eisch dier alzins geoorloofde en allerheilzaam-
 ste Praktijk tot nog toe wedspreken , geen ge-
 hoor

hoor meêr vinden zal ; waarin onze kinders, en
 onze naneeven , zonder die vooroordeelen gebo-
 ren en opgevoed, en niet als met de vooroordee-
 len 'er van voorïngenomen, zoo algemeen, zoo ge-
 reed en zoo gerust zich zullen laten inënten, als men
 nu zich doet aderlaaten, en waar in men zich ver-
 wonderen zal, hoe men in eene zooverlichte eeuw,
 en onder de beschaafdste Volken, met zoo veele
 schijnreedenen, het gebruik van een middel heeft
 kunnen wederstreeven, 't welk zoo zichtbaar het
 behoud van 's menschen leeven en gezondheid, en
 het algemeen welzijn der Maatschappyë beöogd.
 Dan zal men ook van ons Land kunnen schrijven,
 't gene reeds voor 10 jaaren de Heer MURRAY (*)
 van Zweeden schreef: „ De Inënting, wel is waar,
 „ is laater in Zweeden geöeffend en in gebruik ge-
 „ bragt, dan in de meeste Rijken van Europa :
 „ maar haar aanzien is zoo veel te gunstiger ge-
 „ worden, het zij gij beschouwdt het gelukkig ge-
 „ volg, welk zij in een ieder, die dezelve in zich
 „ heeft laten in 't werk stellen, gehad heeft, 't zij
 „ het gezach, welk de wil en weldaadigheid des
 „ Konings 'er aan gegeven heeft, 't zij de voor-
 „ beelden en aanmoediging, met welke de aanzie-
 „ nelijke Lieden, de verëenigde aanprijzing, met
 „ welke de Geneesheeren, 't zij eindelijk de goed-
 „ keuring, met welke de Godgeleerden en andere ver-
 „ standige Lieden, dezelve bevorderd hebben.

(*) *Histor. Infit. Variol. in Suecia, pag. 53.*

hoor niet vinden zal; waarin onze kinderen en
onze ziele van, onder die vooroordeelen gebo-
ren en opgevoerd, en niet als met de verborde-
len en van vooroordeelen, zoo algemeen, zoo ge-
teerd en zoo gericht zijn zullen, laten degenen, als men
nu zich doet oedelen, en wat in hun zich ver-

D R U K F E I L E N .

De Aanteekening op bladz. 10 behoort agter de 15de
Regel van die bladz.

Bladz. 40 in de Aanteekening, de 7de Regel van
onderen, staat, *begonnen was lees reeds lang be-*
gonnen was

Bladz. 58 laatste Regel, staat, *hnn lees hun*

Bladz. 59 Regel 9 van onderen, staat, *zou afschrik-*
ken lees zouden afschrikken

Bladz. 95 laatste Regel, staat *Voorreden lees Opdragt*

Bladz. 120 in de Aanteekening, Regel 15 van on-
deren, staat, *dendbeeld lees denkbeeld*

----- Regel 13 van onderen, staat, *die voege*
lees diervoegen

